STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02582

OYF GELEKHTER

Moishe Nadir

•

Permanent preservation of this book was made possible
by The Yiddish Book Center
in honor of
Win Gerson, in appreciation of his generosity, dedication and commitment

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אויף געלעכטער

משה נאדיר

ערשט בוך

פארלאג „ווערבע“
ניו יאָרק, 1919

Copyright, 1919.
by
MOISHE NADIR,
(Isaac Reiss)

PINSKI-MASSEL PRESS.
84 BOWERY, NEW YORK

דער שפּיגעל האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט און געזעהען, אז ס'איז נישטאָ וואָס צו זעהן:
דער ליידיגער שפּיגעל.

דער שפּיגעל וואָס גלאַנצט —
בלאָה קעגען הימעל.
רויט קעגען דער זון.
שטראָמיג קעגען וואסער־שטראָם.
גרין קעגען די ביימער.

דער שפּיגעל האָט זיך אָפּפּגעשפּיגעלט און געזעהן —
אז זיין גאנצע אָפּשפּיגלונג איז נישט זיינע, נאָר עמיצען אנדערש'ס.
אז עמיצער, א פרעמדער, מוז שטעהן צווישען איהם און זיין אָפּשפּיגלונג און איהם געבען פארב, אינהאלט.
אז אָהן דעם פרעמדען אויג, וואָס שפּי־געלט זיך אָפּ אין איהם איז ער — דער שפּיגעל, בלינד און שטום און טויט.

דער שפּיגעל האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט און ער האָט געזעהן אז ס'איז נישטאָ וואָס צו זעהן.

און דער אלצאָפּשפּיגלענדיגער שפּיגעל איז אומעטיג געוואָרען.

שנעלע באַלמעלאָכעס

מיינער א חבר מיט'ן נאָמען ה. ה. וועט מיר איבער־אַכטאַג פרייטאג, אז מע'ט דערלעבען מיט געזונט, אריינשיקען דורך פאסט די פאלגענדע געשיכטע:

איך האָב מיר געוואָלט בויען א הויז. האָב איך מיר אָנגעגרייט די נויטיגסטע מאטעריאלען, מאטע־ריאלען. אלץ וואָס מיר האָט געפעהלט איז געווען: באַל־מעלאָכעס, באַלמעלאָכעס.

האָב איך געטראָפען א גוי א בוימייסטער, א בוי־מייסטער. האָט יענער גערעכענט דריי טעג, דריי טעג, און מיר געזאָגט, אז די ארבייט וועט מיך קאָסטען צוויי טויזענד מיט ניין דאלאר מיט ניין־און־אכציג סענט. איז דאָס געווען פאר מיר צופיעל, צופיעל. האָב איך געשיקט נאָך א אידישען קאָנטראקטאָר — א אידישען. האָט ער נישט לאנג געקלערט, און אפילו נישט בארעכענט אויף פאפיר, נור גלאַט אזוי ארויסגעזאָגט, אז ער וועט מאכען די גאַנצע ארבייט פאר זעקס הונדערט קארבען — פאר זעקס הונדערט קאָרבען, און ער האָט טאקע באלד צו־נויפגעפייפט א פאָר טוץ אידען פון עסעקס קאָרנער העסטער מיט אלערליי קאשקעטען און געצייג און מען האָט זיך געשטעלט צו דער ארבייט, צו דער ארבייט.

עטליכע אידען האָבען — אויפ'ן באפעהל פון זייער קאָנטראקטאָר — אויסגעמאָסטען דאָס שטיק ערד מיט א שניידערשען ארשין, דאן האָבען זיי אָפגעצייכענט די געוויסע ערטער מיט דעם שאַרף פון זייערע שיך־קנאַ־פעלס און מען האָט זיך געשטעלט בויען — האָט מען זיך געשטעלט.

— אידען, לאָז מען זיך אַ נעם טון צום פונדאַ־מענט — לאָז מען זיך! — האָט באַפוילען דער הויפּט בוימייסטער, אַ הדרת־פּנים׳דיגער איד מיט אַ ריפּסען אויבעררעקעל.

באַלד האָבען זיך עטליכע אידען צעוויגט, אָנגעשפּי־גען אין די הענט און גענומען — מיט די נ ע ז ע ר פון זייערע שיך אויסקאָפּען אַ פונדאַמענט...

אין אַ האַלבער שעה ארום האָט דער הדרת־פּנים׳די־גער בוימייסטער געגעבען אַ באַפעהל:

— פּלענטי גענוג געגראָבען אידען! איצט גיט זיך אַ נעם בויען די װענט...

— און וואו׳טינעהמען וואַפּנע און צעמענט? — האָט געפרעגט איינער פון די שנעלע באַלמעלאָכעס...

— וואַפּנע און צעמענט? — האָט איבערגעפרעגט דער הדרת־פּנים׳דיגער.

— שאַ, וואו׳טינטאַקע נעהמען וואַפּנע און צעמענט? ס׳איז איהם גאָר ארוים פון מח — מאַכט ער — אַז מען דאַרף האָבען וואַפּנע און צעמענט. נאָר וואָס זשע דען —

— נאָר וואָס־זשע דען? — זאָגען איהם נאָך די באַלמעלאָכעס.

— נאָר וואָס־זשע דען, זאָגט ער — מ׳איז דאָך עפּעס אידען, איז׳ן דאָך עפּעס. ׳עט מען זיך געבען אַן עצה — ׳עט מען זיך. מע׳ט קלעפּען מיט טריפּוואַקס... ׳עט מען קלעפּען. ער האָט ביי זיך אַ שאַכטעל טריפּוואַקס...

אין פינף שעה ארום איז געװען צונויפגעטריפּוואַקסט פיער װענט און די שנעלע באַלמעלאָכעס האָבען זיך גע־נומען לעגען דעם דאַך, מיט גרוים בריה׳שקייט, נור אַנ־שטאַט צו לעגען מיט׳ן פּנים ארויף, האָבען זיי געלעגט דעם דאַך — פאַרקערט, אויף דער לינקער זייט, הייסט דאָס...

אַז איך בין געקומען צוגעהן פאַרנאַכט זעהן, ווי ס׳האַלט מיט׳ן בויען האָב איך צו מיין גרוים וואונדער דערזעהן, אַז דער דאַך איז שוין געלעגט און אַז צוויי

אידען טראָגען שוין — אויף די הענט — א פרישען קוימען און מ'וויל איהם ערגיץ וואו־ניט־איז אוועקשטע־לען...

— מיסטער, שטעל איך אָפּ דעם הדרת־פנים'דיגען בוי־אונטערנעהמער — מיסטער, וואָס האָט איהר מיר איבערגעקעהרט דעם דאַך — וואָס האָט איהר מיר?... איהר האָט דאָך איהם, זאָג איך, געלעגט אויף דער לינקער זייט...

— טאַקע? — פאַר'חידוש'ט זיך דער איד — מיר האָבען איהם געלעגט אויף דער לינקער זייט? ווי קומט עס?

— טאַקע, זאָג איך, ווי קומט עס?

— נו, מאַכט דער איד און גלעט זיך די שעהנע, די יום־טוב'דיגע באָרד — פארפאַלען. לאָז שוין, מאַכט ער, בלייבען ווי עס איז, מע'ט זיך — מאַכט ער — ניט געהן באַדערען... א חוץ דעם — מאַכט ער — מאַכען מיר אייך די ארבייט פּלענטי געננג ביליג... קען מען ניט זיין פּריטיקלע — קען מען נישט...

— און וואו'טיר שטעלען דעם קוימען? — פרעג איך — און ווייז אָן אויף די צוויי אידען וואָס טראָגען דעם קוימען אויף די הענט און ווייסען ניט אויף וועלכען אָרט איהם אָפּצולייגען.

דער גרויסער בוי־מייסטער האָט זיך א ווײַלע פאַר־טראַכט, אונטערגעבויגען מיט דער לינקער זייט פון דער רעכטער האַנט א שפּיץ פון זיין בית־המדרש הגדול'דיגער באָרד און געזאָגט:

— מיט'ן קוימען איז טאַקע אביסעל טראָבעל... אויפ'ן דאַך — מאַכט ער — קען מען איהם נישט שטע־לען, ווייל ער'ט אראָפּפאַלען, וועט מען איהם מוזען — מאַכט ער — האַלטען אין שטוב...

— וואָס טויג מיר, זאָג איך, דער קוימען אין שטוב, אז איך דאַרף איהם גאָר האָבען אויפ'ן דאַך...

— אקוראט אויפ'ן דאך ?! — איז דער בוימייסטער מבטל מיין טענה — ווײלע וואס איז ? — מאכט ער — באשער די גוים האבען זיך געמאכט א מאדע צו שטעלען די קוימענס אויף די דעבער דארפען זיי די אידען נאכ־טון... ס'איז בכלל, זאגט ער, א גוי'שער מנהג... א חוץ דעם, מאכט ער, איז גלאט ניט פראקטיש צו לאזען אזא קוימען שטעהען אין דרויסען... עס איז, זאגט ער, צו א ט י י ע ר ע ר קוימען...

— אבער — טענה איך — ס'דארף דאך זיין פון וואנעט ארויסצולאזען דעם רויך פון שטוב, צי ניין ?

— וועלל, מאכט דער גרויסער ארכיטעקט — וואס שייך דעם רויך קען מען איהם ארויסטרייבען פון שטוב מיט א יארמולקע... נאט אייך, זאגט ער, טאקע מיין יאר־מולקע, און לאז, זאגט ער, זיין געצעטעלט א ביזנעס. ווי מ'זאגט, זאגט ער, באנאך אין אמעריקא...

און זיך ווענדענדיג צו זיינע ארבייטער, מאכט ער: אידען, מע'ט שוין היינט ניט קענען פינדישען ס'הויז... ס'איז שוין צו שפעט... מיר'ן עס אפלעגען אויף מארגען... און אגב, זאגט ער, ווער פון אייך אידען איז א פלאמבער? סע וואלט געווען ניט שלעכט, מאכט ער, אז די פלאמ־בינג זאל געמאכט ווערען פון א פלאמבער — הא ? — ווענדט ער זיך צו די ארבייטער — וואס זאגט א י ה ר ?

— מיר זאגען, רופען זיך אן די בכבוד'ע אידען מיט א י י ן קול — אז ס'איז אלץ נ א נ ס ע נ ס ש ' ב נ א נ ־ ס ע נ ס. מיר האבען שוין, מאכען זיי, אין אונזער לעבען געטון וואזשנערע זאכען ווי פלאמבעריי...

— מיינט איהר־זשע, הייסט דאס, — רופט זיך אפ דער בוי־מייסטער — ס'איז א לאו דוקא, אז א הויז מוז געפלאמבערט ווערען פון א פלאמבער ? אויב אזוי, מאכט ער, קענט איהר געהן אהיים און קומען אי"ה מארגען גאנץ פריה, כלחוד, און האט זיך מיר דערווײלע, מאכט ער, א גוטינקע נאכט. גודנייטאל ! און ער פארשווינדט.

צו מארגענס איך קום צוגעהן צום הויז זעה איך ווי

דריי אידען גראָבען די ערד לעבען מיין הויז מיט שרויפענציהער און די איבריגע אידען זיינען באַשעפטיגט מיט ארויפקלאפּען אין פּראָנט פון מיין הויז עפּעס מאָדנע פייערעסקעיפּס, וואָס זיינען געמאַכט פון רויטע פּאַפּענדעקלעך... און מיין הדרת־פּנים׳דיגער שטעהט אין דער זיים, און מאַכט זיך — מיט דער האַנט — אַ ציגארעטעל פון יוראָפּשען טאבאַק...

— מיסטער, זאָג איך צו איהם — וואָס הערט זיך מיט׳ן הויז? ווי בויעט זיך עס?

— אַ דאנק! — מאַכט דער איד, און לעקט־אָפּ בשעת־מעשה די ברענעס פון ציגאַר־פּאַפּיר — סע געהט, מאַכט ער, דאַנקען גאָט, ווי געשמירט. מיר האַלטען שוין, מאַכט ער, ביי די פייער־סקייפּס... איצט, מאַכט ער, דאַרף מען נאָך אַ לייג טון די פּלאָמבינג, וועט שוין זיין אי״ה אַלצדינג פאַרטיג... אגב, זאָגט ער, איהר זעהט יענע דריי אידען, וואָס גראָבען די ערד מיט שרויפענציהער?... דאָס גראָבט מען, מאַכט ער, די וואַסער־לייטונג...

— פאַר וואָס־זשע גראָבען זיי ניט מיט קיין רידלען?

— פרעג איך — פאַר וואָס עפּעס מיט שרויפענציהער?

— דאָס איז דערפאַר, מאַכט ער, ווייל די דאָזיגע דריי אידען זיינען בעסער איינגעטרייעט, מאַכט ער, צו ארבייטען מיט שרויפענציהער, ווי מיט רידלען. זיי זענען, מאַכט ער, שניידערס... טייערע שניידערס, מאַכט ער, ווי גאָלד... דעם דאַך, מאַכט ער, האָבען זיי א ו י ך גע־לייגט... גאָלדענע הענט — מאַכט ער און ווייזט אויף די דריי אידען — אַלצדינג קענען זיי... און זיי ארבייטען, מאַכט ער, זעהר שנעל...

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

דער סוף איז געווען (אַזוי וועט ענדיגען מיין חבר ה. ה. וואָס וועט מיר איבערבּרענגען פרייטאָג, אַז מע׳ט דערלעבען, צושיקען די אויבענדערמאָנטע הומאָרעסקע), דער סוף איז געווען, אַז דאָס הויז האָט מיך טאַקע געקאָסט

זעהר ביליג, זעהר ביליג, דערפאר אָבער האָט עס געהאַט א שטיקעל חסרון, א שטיקעל חסרון. אזוי גיך ווי דאָס הויז איז אין גאַנצען פארטיג געוואָרען, פארטיג געוואָרען, איז אָנגעקומען א לייכט שטורעמווינטעל און האָט עס אוועק־געטראָגען, אוועקגעטראָגען.. און ביז היינטיגען טאָג האָב איך נאָך ניט געפונען מיין פראַכטיג הויז, וואָס איז אויפ־געבויט געוואָרען פון שנעלע באַלמעלאָכעס, פון שנעלע באַלמעלאָכעס...

די עסטאַבאַנגיסטען

אַן'אויסגעטראַכטע מעשה, וואָס ס'איז אין איהר נישטאָ קיין וואָרט אמת.

מען האָט מיר איינגעשמועסט, אז איך זאָל קויפען „סטאָק" פון א געוויסער קופּער־געזעלשאַפט. איך און — „סטאָק" זענען איינענטליך נישט קיין נאָהענטע פריינט. מען קען זאָגען: גאָר ווייטע קרובים, אָבער אזוי ווי עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען מאַכען א פארמעגען (אזוי האָט מיר דער אגענט איינגערעדט!) בכן, האָב איך גע־נומען מיינע פאָר הונדערט דאָלאר, זיי אריינגעווארפען אין „סטאָק" און געוואַרט אויף די מינוט, ווען א שליח וועט מיר קומען אָנזאָגען:

— איך האָב די עהרע צו מעלדען, אז איהר זענט שוין ענדליך א מיליאָנער — דאַנקע שעהן!

האָב איך געוואַרט. געדולדיג געוואַרט. האָפנונגספול געוואַרט. געוואַרט, אז אָט־אָט וועט זיך א הויב טון די בערזע און איך וועל ווערען איינער פון די גרויסע מיליאָ־נערען — איהר זאָלט מיר ענטשולדיגען פאר דעם אויס־דרוק.

דער „סטאָק" מייגער האָט געצאָהלט א דיווידענט פון צעהן פּראָצענט און האָט געקאָסט פינף הונדערט דאָלאר א „שעהר". איך האָב געקויפט פינף „שעהרס", אָדער „שעהרען", פאר פינף־און־צוואַנציג הונדערט דאָלאַר, מעהר האָב איך נישט געהאַט, אַז נישט וואָלט איך געוועזן גע־קויפט נאָך. ווארים, ווער קען מיך צוריקהאַלטען פון

מאכען מיליאָנען אויף א פיינעם, עהרליכען און ציכטיגען אופן? האַ?

אָבער מערקווירדיג — אָדער בעסער געזאָגט: ס'איז גאַנץ נאַטירליך, אז אזוי גיך ווי איך האָב איינגעהאַנדעלט מיין „סטאָק", האָט ער גענומען זינקען... פאַלען... און אזוי איז ער געפאַלען און געזונקען פון טאָג צו טאָג. דאָס פאַלעניש פון מיין „סטאָק" איז געווען אזוי שנעל און אזוי טיעף, אז איך האָב עס קוים געקענט כאַפּען מיט'ן אויג. צי אין דרויסען האָט גערעגענט, צי עס האָט געשיינט די זון — מיין „סטאָק" האָט זיך געטון זיינס: ער איז געפאַלען...

איך בין אוועק צו מיין מעקלער און איהם געזאָגט:

— מיסטער, וואָס וועט זיין דער סוף פון דעם פאַלען, וואָס מיין „סטאָק" פאַלט?..

און ער האָט מיר געענטפערט פּאָדראָבנע, אראָפּשנעלענדיג בשעת מעשה, מיט א פינגער די אשעס פון זיין פיינעם ציגאַר:

— די איצטיגע לאַגע איז א גאַנץ נאַטירליכע. דארין איז שולדיג — בראַזיליע...

און ער האָט מיר ערקלערט, אז אזוי ווי די בראַזיליאַנישע לאַגע איז איצט א שווערע, די באַנאַנאַס זענען דאָרטען נישט געראָטען, רופט זיך דאָס נעמליך אָפּ זעהר שלעכט אויף דער קופּער־אינדוסטריע, און פאָלגליך אויך אויף אונזערע קופּערנע „שעהרס" אָדער „שעהרען".

הייסט עס אלזא — האָב איך געזאָגט צו זיך — אז מיין גאַנצער שיקזאַל איז איצט אָפּהענגיג פון בראַזיליע און פון איהרע באַנאַנאַס. גוט. איך וועל אלזאָ האַלטען אַן אויג אויף בראַזיליע און זעהן וואָס איך קען טון, צו פאַרבעסערען די לאַגע פון איהרע באַנאַנאַס!

אזוי האָב איך געטראַכט. אָבער דער „סטאָק" האָט זיך געטון זיינס: ער איז געפאַלען מיט א מערקווירדיגער שנעלקייט. צוערשט מיט א פינף פּראָצענט, דאַן זעקס, דאַן

זיבען — און אז. וו. ביז ענדליך איז אראָפּגעקומען אויף פינף־און־דרייסיג פּראָצענט ביליגער ווי איך האָב געקויפט.

איך האָב גענומען ארומגעהן צווישען די פּושקארט־פּעדלער'ס און זיך נאָכפרעגען אויב זיי קויפען באַנאַנאַס און וויפיעל? און אויב יע, צו קויפען זיי די בראַזיליאַנישע יאַטען, מיט די געפּלעקטע בייכלעך, ווי יאַשטשערקעס...

די פּעדלערס האָבען מיך אָנגעקוקט מיט גרויס סימ־פּאַטיע און מיר ס'רוב געענטפערט, אז די ביזנעס זענען אין דר'ערד ווי א בארג, און וואָס שייך בראַזיליע מיט איהרע באַנאַנאַס, מעג זי זיך אָנצינדען ווי א ליכט...

— פאַרוואָס?

— גלאַט אזוי. אָהן שום אורזאכע..

אז איך האָב דאָס דערהערט, בין איך אוועקגעלאָפען צו מיין מעקלער און איהם געזאָגט:

— בראַזיליע מעג ברענען ווי א ליכט — פאַרקויפט מיין „סטאָק", און לאָז דאָס נעהמען א סוף!

ער האָט אָבער געזאָגט:

— ווייסט איהר, וואָס איכ'ל אייך זאָגען? איצט איז די ריכטיגע צייט צו ק ו י פ ע ן פרישען „סטאָק". פאָלגט מיך און קויפט צו נאָך א דריי־פיער שעהרס, וועט איהר נתעשר ווערען.

— הינו, וואָס איז דער שכל?

— דער שכל איז — מאַכט ער — אז באַנאַנאַס מוזען ענטוועדער געראָטען, אָדער ניט. אויב זיי געראָטען ניט, דאַן האָבען מיר שלעכטע באַנאַנאַס און דער „סטאָק" פאַלט, אויב עס געראָט, דאַן —

— דאַן פאַלט ער סיי־ווי־סיי! — העלף איך איהם ארויס...

— חכמות אן א זייט! — מאַכט ער — וואַרפט אריין נאָך א פּאָר טויזענד דאָלאַר אין „סטאָק". וואָס קענט איהר פאַרלירען?

איך האָב איהם אָנגערופען מיט א געוויסען נאָמען און בין אוועק.

און מיין „סטאַק“ האָט זיך דערווייל געטון זיינס: ער איז געפאלען...

אין א משך פון עטליכע חדשים איז ער ארונטערגעקו־מען אויף פופציג פראָצענט פון דעם פרייז, אויף וועלכען איך האָב געקויפט, און איך האָב גענומען זיך שטארקער פאראינטערעסירען אין — בראזיליען און אין באנאנאס. צום טייוועל! וואָס איז דאָס פאר א שנאָרערישע מדינה — דאָס בראזיליע? און פארוואָס איז זי כסדר אין אזא גע־דריקטער לאגע?

אזוי האָב איך געטראכט. אָבער ביי טראכטען אליין איז דאָס נישט געבליבען. איך האָב באשלאָסען, אז איך מוז עפּעס טון דירעקטעס, אום צו העלפען פארבעסערען די לאגע פון מיינע בראזיליאנישע ברידער און דורך זיי — אויך די צרה׳דיגע לאגע פון מיין „סטאַק“, וועלכער האָט זיך אראָפּגעלאָזען צו דער לעצטער שטופע.

צו דיזען צוועק האָב איך אָרגאַניזירט א פאראיין מיט׳ן נאָמען „די באַנאַנאָפילען“. דער צוועק פון דיזען פאראיין איז געווען צו זעהן, אז יעדער מעמבער זאָל עסען אזוי פיעל באַנאַנאַס ווי מעגליך, און אויב מעגליך נאָך א ביסעל מעהר.

א נאָבעלער צוועק!

אין דער צייט פון עטליכע וואָכען זענען זיך די „באַנאַ־נאָפילען“ עטליכע מאָל צונויפגעקומען, אין א קעלער וואו מען קולטיווירט באַנאַנאַס, וואו מען „גרינט“ זיי אוים הייסט דאָס. דאָרטען האָבען מיר זיך צוערשט גוט אָנגע־שטאָפּט מיט די פעטע פירות, דאַן האָבען מיר גענומען פיהלען שלעכט און אגיטירען פאר אויפהויבען א נאַציאָ־נאַלע בעוועגונג צו גונסטען דעם באַנאַנאָפיליזמוס.

ס׳איז איבריג צו זאָגען, און אפשר איז דאָס ניט איב־

ריג, אז ס׳רוב פון די מעמבערס זיינען אליין געווען „שער־האַלדערס" פון זעלבען „סטאַק" וואָס איך.

נאָך א חודש איז פאַראיבער. אונזערע באַנאַנאָפּילען, האָבען דערווייל אויפגעהויבען א שטורעם אין דער פּרעסע, לֿמאי מען עסט ניט קיין באַנאַנאַס? און למאי גיט מען נישט די קראַנקע מענשען עסען באַנאַנאַס אָנשטאָט אייער אָדער אַנאַנדער זאַך?

די דאָזיגע באַוועגונג, אונטערגעכאַפּט פון דער פּרעסע, האָט אָנגענומען געוואַלדיגע ד י מ ע נ ז י אָ נ ע ן, ווי מען זאָגט אויף דייטשיש. „עסטאַבאַנאַנאַ!" איז געוואָרען א שלאָגוואָרט. א פּאַראָלע. א קענצייכען צווישען לאָדזשענ־ברידער, די „עסטאַבאַנאַנאַ" באַוועגונג, האָט זיך ווי א גרויס וואַלד־פייער אויסגעשפּרייט און ארומגעכאַפּט ס׳גאַנצע לאַנד. אין אלע וואָדעוויל־הייזער האָט מען גע־זונגען „עסטאַבאַנאַנאַ"! אַלע פּאָנאָגראַפס האָבען עס גע־שפּיעלט, און גרויסע טענצערקעס, ווי די דאָנקאַן, האָבען דאָס אויסגעטאַנצט באַרפיסערהייד, אין עטליכע אקטען...

די גרעסטע מענער פון לאַנד זיינען געוואָרען „עסטאַ־באַנאַנאַניסטען" אָדער באַנאַנאָפּילען. די פיינסטע דאַמען האָבען זיך ניט ארויסגעריהרט פון הויז אָהן א קוישעל מיט באַנאַנאַס.

קורץ אונזער קליינע באַוועגונג האָט געבראַכט גרויסע פּרוכט. דער האַנדעל מיט באַנאַנאַס האָט זיך אונגעהויער געהויבען, איז חשוב׳ער געוואָרען, אָבער צום „סטאַק" אונ־זערען, האָט דאָס ניט געהאָט. ער האָט זיך געטון זיינס: ער איז זיך געפאַלען...

בין איך ווידער אוועקגעלאָפען צום מעקלער צו מיי־נעם און גע׳טענה׳ט:

— סטייטש, וואָס וועט זיין דער סוף פון דעם פאַלען וואָס מיין „סטאַק" פאַלט? גוואַלד, איך ווער דאָך בדלות — ווער איך דאָך!

און איך האָב גענומען קלאַפּען אויפ'ן טיש — מיט'ן פויסט, אַט־אַזוי־אָ!

— שאַ! — מאַכט ער — וואָס שרייט איהר אַזוי? — דאַנקען גאָט, בראַזיליע איז אַלרייט!

— צום טייוועל מיט בראַזיליע! — זאָג איך — וואָס טויג מיר בראַזיליע, אז א י ך ווער בדלות? און א חוץ דעם — זאָג איך — האָט איהר דאָך עפּעס געזאָגט, אז די גאַנצע אורזאַכע וואָס מיינע קופּער־אַקציעס זענען אַזוי געשלאָגען, איז ווייל די בראַזילישע באַנאַנאַס האָבען דאָ א שלעכטען אָפּגאַנג. אָבער — זאָג איך — וואָס וועט איהר איצט זאָגען? איצט — זאָג איך — בעת דאָס גאַנצע לאַנד איז פאַרכאַפּט פון דער „עסטאַבאַנאַנאַ“ באַוועגונג? הא? ווי וועט איהר איצט, זאָג איך, ערקלעהרען די אורזאַכע וואָס די קופּער־אַקציעס האַלטען אין איין פאַלען?

— וועל — זאָגט ער — ס'איז טאַקע שווער צו ערקלערען. נאָר ווען איך זאָל איהם פאָלגען, זאָגט ער, וואָלט איך צונעקויפט נאָך פאַר עטליכע טויזענד דאָלאַר „סטאָק“ — גלאַט אַזוי פאַר שפּעקולאַציע... ווארום, זאָגט ער, אַזוי ניך ווי די אַקציעס וועלען אויפהערען צו פאַלען, איז כמעט זיכער, אז זיי וועלען ענטוועדער בלייבען שטעהן אויף אָן אָרט, אָדער זיי וועלען זיך געבען א הויב און מען וועט, זאָגט ער, מאַכען געלט ווי בלאָטע...

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

דער סוף איז געווען, אַז די אַקציעס האָב איך קוים אוועקגע'פּטר'ט, מיט זעכציג פּראָצענט ריינעם פאַרלוסט, א חוץ טראָבעל און א האַרץ־וועהטאָג. און אַלעס וואָס עס איז מיר געבליבען פון יענעם „סטאָק“ איז א פאַרדאָרבענער אָ ר נ אַ נ י ז ם, פון עסען צופיעל פון די פאַרפלוכטע באַנאַנאַס!..

אַ אידישע טבע

א בילד, ווי זאָגט איהר,
פון לעבען

מיינער א לאַנדסמאַן דערצעהלט:

איך האָב געהאַט געעפּענט אַ קענדי סטאָר אויף ריווינגטאָן סטריט. וואו האָב איך גענומען געלט? — זאָלסטו נישט פרעגען. איך האָב גענומען געלט דאָרט וואו אַלע אידען נעמען: ביי גאָט. איך האָב געשפּאָרט פון דעם, פון יענעם. אביסעל פון קליידונג, אביסעל פון שוכונג, אביסעל, ווי זאָגסטו, פון מויל, ביז איך האָב צו־נויפגעשלעפּט עטליכע הונדערט דאלאר און געעפּענט די סטאָרקע.

מילא, דארף איך דיר דאָך ניט דערצעהלען, ווי איך האָב זיך געפיהלט, אז איך בין אין א מזל'דיגער שעה ארויס פון שאָפּ! איך האָב געפיהלט, ווי איינער וואָס מען לאָזט איהם ארויס פון עפּעס א שרעקליכער תפיסה. איך האָב געפיהלט, אז איך הויב אָן לעבען גאָר אויפ'ס ניי. די שעהנע קראנקהייט וואָס איז מיר געקומען פון שאָפּ, האָט מיך איצט אָפּגעלאָזען. דער הוסט האָט אויפ־געהערט מוטשען — עפּעס ווי דערשראָקען זיך פאר דער שעהנער סטאָרקע, די ליכטיגע לאָמפּען און די בלאנקענדע מאשינדלעך וואָס מישען די „מאָלטעד־מילק"... און די גרויסע סלאָיעס מיט פרוכט־איינגעמאכטס און די ריין־אויסגעפּוצטע „שאָר־קייסעס"...

קורץ, איך בין געוואָרען א נייער מענש — א פרייער, א לעבעדיגער, א זעלבסטשטענדיגער.

אוים שאַפּ, אוים באָס, אוים פאָרמאַן — ווער איז צו מיר גלייך, איך בעט דיך? האַ?

אז ס׳איז אוועק עטליכע טעג און די ביזנעס האָבען זיך איינגעשטעלט און איך האָב אנגעהויבען לעזען פאר טרוקענער ווארע אזוי ג ע ש מ א ק, רוף איך זיך אָפּ צו מיין פרוי: סערעה, עס געהט, דאַנקען גאָט, אויף א דרך! וועסט זעהן, זאָג איך, סערעה בראַט, אז מיר וועלען זיך דאָ איה״ש מיט גאָט׳ס הילף ארויפארבייטען! די סטאָרקע, זאָג איך, איז קיין עין־ערה ניט, א גאָלדענע סטאָרקע, און ווערליג, זאָג איך, אן אָנפאַנג, איז דאָס ביסעל גאָר ניט שלעכט, — אָבער ג אָ ר ניט שלעכט! זאָג איך.

זאג איך אזוי צו איהר, און מיר קוועלען ווי די קינדער און מיר שפּיגלען זיך אין דער סטאָרקע ווי עפּעס אן אבן־טוב. עפּעס א קלייניגקייט: דאָס ערשטע מאָל אויף מיין לעבען, וואָס איך עס א שטיקעל ברויט וואָס עס איז ניט באַשפּיגען פון קיינעם.

איז דאָך אָבער, ווי זאָגסטו, פאראַן א אידיש פאָלק אויף דער וועלט. יאָוועט זיך צו מיר עפּעס מיט אמאָל א איד מיט א שאַרף פארשפּיצט בעלדעל, שאַרפע אויגען, א שאַרפען קאָפּ און... פול מיט עצות ווי א מילגרוים מיט קערלעך.

קומט אריין, קויפט א באַקסעל סיגארעטלעך מיט מעטשעס און פארפיהרט מיט מיר א שמועס וועגען סטאָר — וויפיעל האָב איך פאר איהר באַצאָהלט, און וויפיעל נעם איך איין א טאָג, און וואָס פאר א מין לייזעכץ איז ביי מיר און אזוי ווייטער.

מיין איך, אז ס׳איז מסתמא עפּעס אן אגענטעל, זאָג איך דעם אמת וועגען אלצדינג.

הערט ער מיך גאַנץ פיין אוים, קנייטשט אלץ בעת מעשה מיט אן אויגעל, און דאן רופט ער זיך אָפּ צו מיר מיט א טאָן פון איינעם וואָס מען איז איהם שולדיג א סך געלט און מ׳גיט עס איהם נישט אָפּ:

— איך גיב אייך העכסטענס א מאָנאַט צייט אָנצו־האַלטען די סטאַרקע!

— און דאַן? פרעג איך ערשטוינט איבער זיין טאָן.

— דאַן, זאָגט ער, — וועט איהר מוזען ארויס פון ביזנעס, ווארום דער סטאָר, מאַכט ער, וועט זיך ניט באַ־צאָהלען. גוד־באַי!

און ער געהט אוועק.

בלייב איך שטעהן און הויב אָן טראַכטען: וואָס איז דאָס פאַר א מין איד וואָס זאָגט נביאות. און למאי זאָל איך מוזען אויפגעבען די ביזנעס, אז די ביזנעס געהען אָהן־עין־הרע פיין ווי גאָלד? נור פונדעסטוועגען הויבט שוין אָן שרעקען ס'הארץ, ווער ווייסט? מסתמא איז דאָך עפּעס פאַראַן דערביי! א מענש וועט דאָך ניט געהן גלאַט מיר מאַכען א שווער האַרץ, בפרט, אז איך קען ניט דעם אידען און ווייס ניט ווער ער איז!

מילא, בקיצור: עס איז אוועק א חודש צייט, און די ביזנעס האָבען זיך קיין־עין־הרע פיין אוועקגעשטעלט. די קלענסטע איינגאַהמע וואָס איך האָב געהאַט איז געווען אכצעהן דאָלאַר א טאָג, און לייטע האָבען מיר שוין אָנ־געבאָטען אויף איהם צוויי טויזענד דאָלאַר פּראָפיט, נאָר איך האָב ניט געוואָלט פאַרקויפען.

אויף דער פינפטער וואָך יאָוועט זיך ווידער דער פאַר־שפּיצטער איד, קויפט ווידער א באָקסעל סיגאַרעטס פאַר זיבען סענט מיט מעטשעס, פאַררויכערט זיך איינס, און ניט פרעגענדיג אפילו ביי מיר וואָס איך מאַך, גיט ער א זיפץ און זאָגט:

— איך גיב אייך נאָך העכסטענס צוויי מאָנאַט צייט צו עקזיסטירען. אויב דריי — איז שוין א סך!

און ער געהט אוועק.

מילא, דאָס מאָל האָב איך זיך שוין פאַר זיין נביאות ניט דערשראָקען. אדרבא. עס איז מיר געפעלען געוואָרען דער עסק, ווי א פרעמדער איד זאָגט מיר אריין אין די ביזנעס... און ווי ער פּרובט טרעפען. האָב איך געלאַכט.

און דערוויייל האָט זיך דער סטאָר געהאַלטען אין איין ארויפארבייטען. איך און מיין פרוי האָבען פּשוט ניט געהאַט קיין הענט און מיר האָבען געמוזט אריינגעמען אַ מענשען ער זאָל אונז ארויסהעלפען אין די ביזנעס. און וועגען מיין אידען האָב איך שוין גאָר געהאַט פארגעסען.

פלוצים פאַלט ער אריין, געהענדיג פון דער ארבייט, הייסט זיך מאַכען אַ גלעזעל „פּליין", מיט אַ ביסעל היי־מישען סירופּ דערצו — פאַר אַ פּעני, טרינקט זיך עם פאַמעליכקע אויס, דאַן לעגט ער איבער ס'אויסגעטער־נענע רעקיל זיינס פון דעם רעכטען אַרעם אויף דעם לינ־קען (ס'איז געוועזען אַ הייסער טאָג!) און ער מאַכט צו מיר:

— מיסטער, איך האָב אויסגערעכענט, אז איהר דער־לעגט צו אייערע ביזנעס, וועניגסטענס פערצעהן און אַ האַלב דאָלאַר אַ וואָך. סאַ שאָד! איהר זעהט זיך דוקא, מאַכט ער, אָן צו זיין אַ וואויל מענשיל. העכסטענס וואָס איהר קענט זיך נאָך דאָ מוטשען איז נאָך דריי חדשים — פארגרעסערט ער מיר שוין דעם טערמין — אָבער ס'איז נאָר אָן עבירה, מאַכט ער, וואָס איהר מוטשעט זיך מיט דער סטאָרקע. ווייל, מאַכט ער, ס'איז אַ „טויטע פּראָפּאָזישען"...

און ער געהט זיך אוועק.

אָבער טראָץ דעם אידען'ס נביאות, טוט זיך דער סטאָר דערוויייל זיינס — דאָס הייסט ער וואַקסט אהן־עין־הרע. דער טרייד ווערט אַלע מאָל גרעסער. מען באַט שוין פאַר איהר זעקס טויזענד דאָלאַר און איך לאַך זיך אויס דערפון. וואָס טויג מיר פארקויפען, אז איך ז ש ו י ב קיין עין־הרע.

אין אַ חודש ארום באַווייזט זיך ווידער מיין איד, טרינקט ווידער אויס אַ גלעזעל „פּליין" און בשעת טרינ־קען מאַכט ער צו מיר:

— איך האָב נעכטען אויסגערעכענט צוזאַמען מיט מיין פרוי, אז איהר האָט שוין דערלעגט צו אייער סטאָר־

קע איבער אכט הונדערט דאלאר און אז לעמגער, מאכט ער, ווי ביז קריסטמעס, אז מען וועט דערלעבען, וועט איהר ניט דערציהען, איהר'ט מוזען, מאכט ער, „באָסטען".

— זאָרגט ניט פאר מיר, ליעבער איד! — לאָך איך שוין פון איהם — איכ'ל שוין, זאָג איך, ווי עס איז דורכקומען. א חוץ דעם, זאָג איך, וואָס גערהט אייך אזוי אין לעבען צו איך וועל עקזיסטירען צו ניט?

— אין לעבען? — מאכט ער — עס גערהט מיר ניט אין לעבען. עס ליגט מיר, מאכט ער, אפילו ניט אין דער לינקער פיאטע, איך זאָג עס בלויז.

— דאָס איז זעהר שעהן פון אייער זייט! — זאָג איך — אָבער אפשר, זאָג איך, וואָלט איהר געקענט פארלענגערען דעם טערמין פון מיין סטאָרקיפערשער עקזיסטענץ כאָטש ביז פסח?

— וועל, זאָגט ער, און קוקט מיך אָן ערנסט ווי א מצבה, — איהר מיינט, אז איך שפּאַס, אָבער איך שפּאַס ניט. ביי מיר, זאָגט ער, אז איך זאָג א וואָרט איז דאָס געזאָגט. איך בין ניט, מאכט ער, פון די אידען וואָס באלאַקען גלאַט אין דער וועלט אריין.

— וואָס איז אייער מלאכה, אויב איך מעג פרעגען?

— איז מיר אינטערעסאנט צו וויסען דעם אידענ'ס באַשעפטיגונג.

— איך אליין, מאכט ער בין א באָטאָנהאָל־מייקער ביי פּענטץ...

— איהר האָט מסתמא אמאָל געהאַלטען א גרויסע קענדי סטאָר — פּרוב איך טרעפען, וואָס עס גיט איהם דאָס רעכט צו רעדען וועגען מיינע ביזנעס מיט אזא אויטאָריטעט.

— ניין, זאָגט ער, אין ביזנעס בין איך קיינמאָל ניט געוועזען. ניט אין קענדי ביזנעס און ניט אין אנדערע. נאָר פּונדעסטוועגען, מאכט ער, און פּאַטשט זיך מיט דער האַנט אויפ'ן שניפּסעל, פּונדעסטוועגען בין איך מעהר

מבין אויף אלערליי ביזנעס ווי די גרעסטע בראָקערס. אָט אזא מענשיל, מאכט ער, בין איך מיר.

— איז, הייסט עס, גיט איהר מיר צייט ביז קריסט־מעס?

— יעס! — מאכט ער, קריסטמעס וועט איהר מוזען פארקויפען דעם סטאָר פאר א שיבוש, אבי פטור ווערען פון א צרה, און ס'איז, זאָגט ער, א שאָד יעדע מינוט וואָס איהר מוטשעט זיך דאָ אָפּ.

און ער געהט אוועק און איך זעה איהם ניט ביז קריסט־מעס.

קריסטמעס קומט ער ווידער צוגעהן, הייסט זיך גע־בען א „האט־טשאָקאָלעד" פאר צוויי פענים, טרינקט עס אויס און מאכט צו מיר:

— ווייסט איהר, איך האָב נעכטען אויסגערעכענט צוזאמען מיט מיין פרוי, און ביז היינטיגען טאָג האָט איהר שוין באגראָבען אין דער דאָזיגער סטאָרקע געגוויע 31 הונדערט דאלאר — א חוץ געז.

— ווי אזוי האָט איהר דאָס אויסגערעכענט, פרעג איך.

— אָט זאָגט ער איז דער חשבון! און ער ציהט ארויס א שטיק פאפיר מיט ציפערן — ביי מיר, מאכט ער, געהט דאָס ניט גלאט אזוי. ביי מיר איז אלעס אויסגערעכענט, אויף דער פעני. וויפיעל מיינט איהר א שטייגער — ווענ־דעט ער זיך צו מיר — האָט איהר ביז היינט פארלאָרען אין סיגארעטס אליין?

— אפשר הונדערט דאלאר! — וויל איך טרעפען.

— מעהר. א סך מעהר, פארזיכערט ער מיך. איהר האָט ביז היינט, מאכט ער, פארלוירען אין סיגארעטלעך אליין, ניט ווייניגער ווי 362 דאלאר מיט 14 סענט.

— און וויפיעל, פרעג איך, האָב איך ביז היינט פאר־לוירען אין... האט־טשאָקאָלאטס?

—האט־טשאָקאָלאטס?... מאכט ער, און זוכט אויפ'ן צעטיל — וואו האָבען מיר עס?.. הם... אָט איז עס...

האט־טשאַקאַלאַטס.., עלף... איין־און־דרייסיג... זעכצעהן... דריי־און־אכציג... רעכענט עס צונויף צוזאַמען, מאַכט ער, האָט איהר, אלזא, פארלוירען אין האט־טשאַקאַלאַטס 108 דאָלאר מיט עלף סענט...

— און וויפיעל האָב איך פארלוירען ביז היינט אין בלייפעדערס? — וויל איך שוין וויסען געגוי מיין טרויע־ריגע לאגע.

— בלייפעדערס... בלייפעדערס — מאַכט ער, און זוכט מיט'ן אויג אויף זיין צעטיל — בלייפעדערס... שאַ! אָט האָבען מיר עס... בלייפעדערס פיער הונדערט און זיבען דאָלאר מיט אכט סענט.

— און דאָס האָט איהר אלץ אויסגערעכענט זייענדיג א באָטאַנהאָלמייקער? — פרעג איך און וויש ארונטער א שמייכעל פון מיינע וואָנצעס.

— נעוועדמיין וואָס איך בין א באָטאַנהאָלמייקער!

— געפינט ער זיך באליידיגט פון מיין טאָן — איך רעד צו אייך, מאַכט ער, ווי א מענש, און זאָג אייך אקוראט ווי איהר שטעהט מיט אייערע ביזנעס... און איהר מיינט, אז איך מאך זיך א שפּילכעל... דער סוף, מאַכט ער וועט זיין, אז איך וועל אויף אייך אינגאַנצען א שפיי טון און זיך אויפהערען אינטערעסירען אין אייערע ביזנעס. אָט וואָס, מאַכט ער, עס וועט זיין דער סוף!

מעהר איז ער שוין ניט געקומען, און אפשר איז ער יאָ געקומען, נאָר איך האָב איהם ניט געזעהן, ווייל אין א פּאָר חדשים ארום האָב איך די סטאָר פארקויפט פאר אזא הויכען פרייז ווי עלף טויזענד דאָלאר!

צווייערליי מעטאָדען

...פון דער פריהעריגער סטאָר וואָס איך האָב געהאַט אין א קריסטליכען געגענד בין איך געוועהנט געווען צו באהאנדלען א קאָסטומער פיין, אנשטענדיג, מיט א געוויסער מאָס רעספעקט און העפליכקייט. וואָרים, לאָמיר זיך ניט נארען, ווער ווערט עס — ביי גוים — געהן קויפען אין א סטאָר וואו מען באהאנדעלט איהם נישט מיט העפליכקייט?

האָב איך געמיינט, אז אויף דער איסט סייד איז אויך אזוי. וואָס זאָל איך וויסען? איך האָב קיינמאָל ניט געהאנדעלט מיט אידען.

...אז איך האָב אלזא אפגעקויפט די גראָסערי אין מענדזשין סטריט האָב איך אויפגעפיקסט א סטאַרקע, אז זי האָט געטאנצט: ריין, ציכטיג, א מחיה אריינצוקומען. יעדער מין שפייז־קעסטעל פארדעקט פון מייז און אנדערע שרצים. ~~די פאפירענע שקארמיצען פיין ארומגעהאנגען ארום דער שטאנג איבער'ן „קאנטער"~~. די „טעלער" פון די וואָג־שאָלען אויסגעוואשען און אונטערגעלייגט דיקע פאפיר. און איך אליין — קענסט דאָך מיר! — האָב זיך אָנגעטון די פינקענע פאפירענע מאנדזשעטען אויף די הענט, און דאָס יום טוב'דיגע ביזנעס־שמייכעלע אויפ'ן פנים, און איך וואַרט אויף ש פ ע.

באלד הויבען אָן קומען די פרויען, באגרים איך יעדע מיט א פיין שמייכעלע. פרעג וואָס ווילען זיי. „אַטענד" צו זיי שנעל, פארגעס נישט צו זאָגען יעדעסמאָל „טהענקיו" און „מאָטשאָבליידזשט" און „קאָלל־עגעין — פליעז" — ווי איך בין געוועהנט געוואָרען צווישען די גוים...

איך זאָל וויסען, אז דאָס וועט זיין מיין ד ע ר ק ו י־ ג׳ ע נ י ש — האָב איך נישט געוואוסט!

קיצור הדבר, עס געהט אוועק א וואָך און צוויי און איך בעמערק, אז מיינע קאָסטימער הויבען אָן ווערען שיטערער... קומען אריין וואָס זעלטענער... און אז זיי קומען שוין אפילו יא אריין פיהלען זיי זיך עפּעס אזוי פרעמד... אזוי ניט־היימליך... אזוי — איך וויים אליין נישט וואָס!..

טראַכט איך: וואָס קען דאָ זיין? דוכט זיך ווארע האָב איך גוטע. בין דאָך עפּעס שוין ניט קיין גראָסערי־מאַן פון היינט אָן. געהאַלטען שוין ב״ה סטאָרס וואו ניו יאָרק האָט אן עק, און אין פיינע געגענדען, צווישען קריסטען, און אלע מאָל האָט זיך געפיהרט אז מיט מיין פיינער באהאנדלונג פלעג איך, וואָס א וואָך, צוציהען נייע קאָסטימער, און דאָ — איז פּונקט קאַפּויר! וואָס, טראַכט איך, קען דאָ זיין פאר אן אונגליק?

רעד איך עס איבער מיט מיין פרוי — א קלוג ווייבעל און האָט אויף זיך א קאָפּ פון א מיניסטער! — רעד איך דאָס איבער מיט איהר און פרעג זי: וואו קען דאָ ליגען די צרה? דוכצעך, מיר טוען אלעס וואָס מיר קענען צו זיין פריינטליך און גוטמוטיג צו אונזערע קאָסטימער, און פונדעסטוועגען צערינט זיך ביסלעכווייז ס׳גאַנצע ביסעל מחיה!

זאָגט זי צו מיר: ווייסט וואָס איכ׳ל דיר זאָגען, שימע? (איך היים שימע) אנו, זאָג איך, לאָמיר אדרבא הערען, גיב, זאָג איך, א זאָג עפּעס א גוטע זאַך, עפּעס א ריכטיגע עצה. איכ׳ל דיר זאָגען, זאָגט זי, אז ווערליג נאָך מיין מיינונג און ווערליג איך האָב זיך צוגעקוקט זענען די מענדזשין־סטריטער קאָסטומער נישט געוועהנט צו אזא פריינטליכער באהאנדלונג. עס איז צו גוי׳איש, זאָגט זי, פאר זיי. און מיין עצה, זאָגט זי, איז דאריבער, אז מיר זאָלען, זאָגט זי, ווי מען זאָגט „איבערקעהרען ס׳טעפּיל“ און זיי נעהמען באהאנדלען מיט אזא מינע ווי מיר וואָל־

טען זיי געטון די גרעסטע טובה, מיט דעם ערלויבען זיי אריינצוקומען אין אונזער סטאָר.

אָט־אזוי־אָ. מיט די רייד!

זאָג איך: אָלרייט. לאָמיר פּרובען... וואָס קענען מיר אָנווערן? אז סיי ווי סיי, זאָג איך, וועלען מיר ב"ה באַלד מוזען ארוים מיט'ן בייטשעל, אויב ס'וועט נאָך אזוי אָנהאַלטען א שטיקעל צייט.

אזוי מיט א געלעכטער!

..קיצור המעשה: איך און אונזער פרוי האָבען גענור־מען אויספיהרען אונזער נייעם „פּראָגראַם". ערשטענס האָבען מיר, כמעט ווי מיט די הענט אָפּגעווישט די שמייכלען פון אונזערע געזיכטער. אנשטאַט דעם האָבען מיר ארויפגעצויגען א בייזען אומעט. א מענשענפיינד־ליכקייט, און זויערקייט. באַלד האָט זיך באַוויזען דער ערשטער קאַסטומער — דער ערשטער אויף וועמען מיר זאָלען אויספּרובירען אונזער ניי־ענטדעקטע טעאָריע. האָ־בען מיר איהם אויפגענומען מיט א געניץ, איך האָב זיך געקראַצט אונטער'ן אויער מיט'ן הענטיל פונ'ם הילצער־נעם פוטער־לעפיל, מיין פרוי האָט אויסגעקלאַפּט מיינם אַלטען קאַפּעליוש איבער דעם פּעסיל מיט מילך און בסך הכל זיינען מיר געווען פארנומען מיט זיך זעלבסט און זיך ניט אומגעקוקט אויף דער אידענע — גלייך ווי זי וואָלט געווען א נאַרנישט... א קאַקרוטש... א הונט...

די קאַסטימערקע, זעהענדיג אז מיר קוקען זיך אויף איהר ניט אום, האָט זיך חלילה ניט געפונען באַליידיגט. אדרבא, זי איז אליין צוגעגאַנגען צו דעם מולטער מיט זעמעל, זיי גוט אדורכגעקנאָטען מיט איהרע ברודיגע פינ־גער, אריינגעביסען אין אן עפּעלע — וואָס איז געלעגען נישט ווייט צווישען אנדערע עפּעל־חברים, און געמאַכט די באַמערקונג:

„פע! חזיר'שע עפּעל!" דאַן איז זי איינע אליין אוועק צו די טאָמייטאָס, זיי ארומגעטאַפּט און געמאַכט די זעלבע באַמערקונג, וועגען זייער חזיר'שקייט. דאַן

האָב איך זי אָנגענומען פאַר דער האַנט, זי צוגעפירט צו דער טיר, זי דערלאַנגט אַ זעץ אַרויס און איר נאָכגעשריען „קושנירקע!“ „שייטעלע גנב!“ אַזוי אַז גאַנץ מענדזשין סטריט זאָל הערן.

האָב איך דאָך געמיינט, אַז זי וועט זיך געפינען באַליידיקט? — ווייס איך וואָס! אין אַ שעה אַרום מיין אידענע איז ווידער דאָ. קומט אַריין שטיל ווי אַ קאַטינקע, ווי אַן אָפּגעשטראָפטע, קויפט איין וואָס זי בעדאַרף, באַצאָהלט און געהט אַוועק אַ צופרידענע, מיט אַ דאַנקבאַרען שמייכעלע אויף די ליפּען.

זעהענדיג אַז מיין פּרוי'ס „פּאָליסי“ איז די ריכטיגע, האָב איך באַשלאָסען אויסצופיהרען זי אין איהר פולער פּראַכט און גלאַנץ. און דאַריבער, אַז עס האָט זיך באַלד באַוויזען נאָך אַ יונגע פּרוי'קע מיט אַ מילך־קרוג אין האַנד, בין איך צוגעגאַנגען צו איהר מיט גרויסע שריט, אַרויסגעריסען דעם „פּיטשער“ פון האַנד, אָהן שום וואָרנונג, אַריינגעפּליוכעט אַ פּאָר קענדלעך ווייס־בלאָהע וואַסער, געפּרעגט מיט אַ בייזער: „וואָס נאָך“? עפּעס אַזוי ווי די פּרוי'קע וואָלט געגען מיר באַגאַנגען דאָס גרעסטע פאַרברעכען, דערמיט וואָס זי איז אַריינגעקומען אין מיין סטאָר. דאַן האָב איך ביי איהר כמעט אַרויסגעשלעפּט פון האַנט דעם פאַפּירענעם דאָלאַר וואָס זי האָט געהאַלטען גרייט צו באַצאָהלען, איהר צוגעוואָרפען מיט אַכט סענט רעשטע ווייניגער ווי ס'איז איהר געקומען... און דערביי האָב איך געמאַכט אַ באַמערקונג, וועגען די מענדזשין־סטריטער ווייבער בכלל, און וועגען די יונגע ווייבלעך בפרט, וועלכע זענען גרויסע קושנירקעס, און סע וואָלט נאָר געוואָלט ביי יענעם אַרויסנעהמען די נשמה — וואָלט עס נאָר געוואָלט...

די זעלבע פּרויקע — לאָמיר אייך פאַר איין וועג זאָגען — איז דעם זעלבען טאָג צוריקגעקומען עטליכע מאָל און נאָך מיטגעבראַכט איהר נעקסט־דאָריגע...

...צו די נעקסטע קאַסטימער האָב איך שוין איבער־

הויפּט גאָרנישט גערעדט. איך בין מיט זיי געווען ברוגז. און ניט נאָר גלאַט ברוגז — נאָר טאַקע מיט אַ מין רוגזה, וואָס האָט זיך געגרעניצט מיט טיפען, אונענדליכען האַס. איך האָב זיי באַהאַנדעלט ווי שונאים — געהוקעט אויף זיי, געשריען אַלע ווײַלע צו מיין פרוי, אַז זי זאָל האַלטען אַן אויג אויף די קאַסטימער, וואָרים מען שטעלט מיך בדלות — שטעלט מען מיך. ביי אַנדערע געלעגנהייטען, פלעג איך באַמערקען צו מיין פרוי, אַז די מענדזשין־סטריטער ווייבער האָבען זיך געמעגט אָנציינדען ווי אַ פייער, איידער איך האָב זיי דערקאַנט... און אַז אויב גאָט וועט מיך אַמאָל אויפריכטען און איך וועל פּטור ווערען פון די „חזיר'שע" גראָסערי־ביזנעס, וועל איך איהם אודאי אָפּגעבען אַ שבח אַלע מינוט און אַלע רגע...

... אַ חוץ דעם שרייען און דעם גוואַלדעווען, וואָס מיר ביידע — איך און מיין פרוי — האָבען געשריען און איצט גוואַלדעוועט אויף די קאָסטימערקעס, און אַ חוץ די באַליידיגונגען, מיט וועלכע מיר האָבען זיי באַליידיגט, האָבען מיר אויך אָנגעהויבען אריינגעהמען די ערגסטע סאָרטען וואַרע. די זעקלעך מיט שפּייז האָבען מיר איצט אויפגעדעקט און פריי געמאַכט פאַר די מייז, קאַקרוטשעס און אַנדערע הויז־טיערע. אין דער בלעכענער קאַן מיט וואַסער, וואָס איז געשטאַנען לעבען טיר, אַרומגעלייגט מיט אייז, האָבען מיר פון צייט צו צייט אריינגעקאַפּעט — מיט אַן אויל־קענדיל — אַ פּאָר טראָפּען מילך, גלאַט אַזוי, פון שעהנקייט ווענען... די פּוטער פלעגען מיר צו־קאָלבען מיט צינקזאַלב... דעם לאַקס פלעגען מיר אַלע טאָג באַפאַרבען מיט רויטען טינט, און די גאַנצע סטאָר האָבען מיר געהאַלטען אַזוי שמוציג, ווי די „באָרדאָפּעל" און דער סטריט־קלינינג־דעפּאַרטמענט האָט נאָר ערלויבט...

... און אָט אַזוי האָבען מיר זיך ארויפגעאַרבייט אויף אַ פיינעם נאָמען. און איצט — הלואי אָהן מיין שאָדען אויף אייך געזאָגט געוואָרען — איצט האָבען מיר אַ האָל־סייל־גראָסערי. און מיר זשוויבען, קיין עין־הרע.

דער גרויסער געשעפטסמאַן

צוערשט האָט ער געהאַלטען אַ שפּייז־קראָם און פאַר־קויפט אונטער'ן פּרייז. דער עיקר איז ביי איהם געווען. מען זאָל זיך טומלען און ס'זאָל זיין „ביזי". ער איז געווען „ביזי". פאַרביזעט, ביזנעסדיג. דאָס געשעפט האָט אָהן עין־הרע געבליהט, געוואַקסען. און וואָס מעהר עס האָט גע־בליהט און געוואַקסען, אַלץ מעהר איז מען פאַרשוואַרצט געוואָרען. און וואָס מעהר מען איז פאַרשוואַרצט געוואָרען, אַלץ מעהר האָט מען דערלעגט מזומן געלט, און אַלץ מעהר האָט צו איהם דאָס וייב גע'טענה'ט, ער זאָל אויפגעבען דאָס געשעפט. אָבער ער האָט זיך געהאַלטען ביי זיינס: אַז מ'עט זיך „איינטרייען", און אַז דער עיקר איז, אַז מענשען זאָלען זעהן אַז דאָס געשעפט בליהט, אַז עס איז אַ גרויסער מאָראַלישער ערפאָלג.

אין עטליכע חדשים ארום האָט דאָס געשעפט געהאַט אָפּגעבליהט, ווי אַ שעהנע בלום. די פּרוכט וואָס איז ארויס פון דער דאָזיגער „בליהונג" איז געווען אַ בלאָסע, אַ מאָ־גערע. זי האָט געהייסען מיט דעם וואונדערבאַרען נאָמען: שלמה זעקעלבערג.

אַז דער נעמליכער זעקעלבערג איז אביסעל געקומען צו זיך פון דעם „מאָראַלישען ערפאָלג", וואָס ער האָט געהאַט אין זיין שפּייז־קרעמעל, האָט ער זיך גענומען באַווייזען אין גאַס און ער האָט זיך גע'חידוש'ט, וואָס די זון געהט נאָך אַלץ אויף, און וואָס די לופט שמעקט נישט פון נאַפט און פון קאַרטאָפליעס. אין דערזעלבער צייט האָט ער גענומען טראַכטען פון עפּעס אַ ניי געשעפטעל, אין וועלכען מען

זאל זיך קענען צופיהרען די הענט, ווי א גרויסער געשעפטסמאן.

איז איהם איינגעפאלען צו עפענען — א רעסטאָראן.

וואו האָט ער גענומען געלט? פון וועלכע געהיימע קוועלען? — דאָס זיינען מיר נישט מחויב צו וויסען. מיר וויסען נאָר, אז באלד ווי ער האָט געעפענט דעם רעסטאָראן, האָט ער גענומען ש נ י י ד ע ן די פרייזען צום ביין. און דאָס וואָס ער האָט ניט ד ע ר ש נ י ט ע ן, האָט ער גלאט אזוי פאר׳מציאה־גדולה׳ט, דורך גרעסערע פּאָרציעס עסען, דורך רייכע מארכביינער, און דורך עקסטרא גלעזער טיי.

עס האָט זיך אָנגעהויבען א געלאף, א „ביזי“. עס האָט געביזעט טאָג־און־נאכט: טעלער האָבען געקלונגען, גאָפּלען זיינען געפאלען פון די הענט, מארכביינער האָבען געקנאקט, און איבער אלעמען האָט זיך געטראָגען דער שטאָלצער נביא־באפעהל פון שלמה זעקעלבערג:

— איינמאל לונגענגולאש! — נעווערמיין דעם לונגענגולאש! צוויי מאל ערבסענזופּ — איינמאל מאגער!

— און איבער דעם דאָזיגען געזאנג האָט זיך געטראָגען דער פעטנעפרעגעלטער דופט פון דער קיך און א רויהער, נאָך נישט־אויסגעגליטענער קאָפּ־וועהטאָג...

אין עטליכע וואָכען ארום האָט די פרוי פון דעם גרויסען געשעפטסמאן זיך אָנגערופען צו איהר מאן:

— גוואלד! מיר דערלייגען דאָך געלט!

— נו, וואָדען? — האָט זעקעלבערג — צעגישטיגט די גאנצע זאך — וואָדען, מ׳עט נ י ש ט דערלייגען קיין געלד? דארויף איז עס דאָך א געשעפט... דער עיקר איז, האָט ער געזאָגט, וואָס דאָס געשעפט ג ע ה ט און סע ענטוויקעלט זיך...

— צו וואָס איז מיר דיין ענטוויקלעניש אז ס׳איז נישטאָ קיין ריוח? — מאכט צו איהם דאָס ווייב.

— וואָס־זשע וואָלסטו געוואָלט? — מאכט ע ר, אז

צוליעב דעם פארשמאָדערטען ביסעל ריוח זאָל איך צומאַ־
כען ס׳געשעפט ?..

— מען דערלייגט דאָך אָבער געלט פון טאש...

— נו, מאכט ער, וואָס איז אזוינס דער אומגליק ?..
האָבען מיר, מאכט ער, אין אונזער גראָסערי אויך פאר־
לאָרען געלט ! און פונדעסטוועגען האָב איך נישט קיין
חרטה — ווייל איך האָב זיך אויסגעלערענט גרינטליך צו
פארשטעהן די גראָסערי־ביזנעס...

— פאר וואס־זשע האָסטו נישט געעפענט צוריק א
גראָסערי ? — מאכט דאָס ווייב צו איהם.

— וואָס טויג מיר ווידער א גראָסערי ? — צעלאכט
ער זיך — איך האָב וועניג דערלעגט דעם קאָפּ ביי
י ע נ ע ר גראָסערי ?...

— טאָ וואָס־זשע זאָגסטו ?

— איך זאָג גלאט אז סע שאַדט נישט, אז מ׳האָט
נ אָ ך א ביזנעס אין די הענט.

— און וואָס וועט זיין מיט׳ן רעסטאָראַן, שלמה ?

— מיר׳ן האַלטען אזוי לאַנג, ביז איכ׳ל מיך אויסלער־
נען דאָס פאַך, דערנאָכדעם וועלען מיר ארויסגעהן פון די
ביזנעס...

— קען מען דאָך א י צ ט ארויסגעהן פון די ביזנעס
און אָפּראַטעווען עטליכע הונדערט טוהלער !...

— איצט איז נאָך צו פ ר י ה ארויסצוגעהן, ווייל
מיר האָבען נאָך נישט גענוג „עקספּיריענס" אין די ביז־
נעס...

אין עטליכע חדשים ארום איז שלמה זעקעלבערג ארויס
פון דעם רעסטאָראַן : קראַנק, אויסגעמאַטערט, אהן געלט,
און מיט א מאסע „עקספּיריענס".

מיר זענען נישט מחויב צו וויסען וואו ער האָט
ו ו י י ט ע ר גענומען געלט. מיר ווייסען נאָר, אז באלד
ווי ער האָט נאָר ארונטערגעשלאָפּען פון זיך דעם רעסטאָ־
ראַן, און אביסעל אויסגערוהט די נאָז פון די אויסטערלישע

דופטען פון זיין קיך, האָט ער זיך אָפּגעפּוצט ס׳שפּאַציר שטעקעלע און איז ארויס אין דרויסען, א קוק טון וואָס סע הערט זיך.

אז ער איז אָפּגעגאַנגען עטליכע גאסען, איז ער פּלוצים צוגעקומען צו׳ן א געוועלב וואו מען פארקויפט פויגעל, קעץ, הינט, און אַנדערע חיות. „אָט דאָס איז א געשעפט פאר מיר!" האָט ער א טראַכט געטון מיט׳ן גאַנצען מח, „אָט דאָס איז א געשעפט וואָס עט זיך דרעהען" — האָט ער ווייטער געטראַכט און געקוקט אויף דעם וועוויריק וואָס האָט זיך געדרעהט אין דעם שטייג מיט אַן אונגע־הויערער שנעלקייט. „איך וועל ארונטערלאָזען פון פרייז", האָט ער געפיהרט זיין פּלאַן אין גערדאַנק: „איך וועל געבען שטאַרקערע פויגעל און מיט אַנדערהאַלבען טוהלער ביליגער ווי אַן אַנדערער. און איך וועל געבען דער־וואַקסענע הינט, נישט קיין צוציקלעך, וועט מען ביי מיר גיכער קויפען ווי ביי אַן אַנדערען".

אין עטליכע טעג ארום איז דער גרויסער געשעפטסמאַן אריין אין די פויגעל־ביזנעס. ער האָט אָפּגעקויפט די גרע־סטע, די בייסענדיגסטע, די האַוועקענדיגסטע הינט און זיי אוועקגעשטעלט אין פענסטער. זיי האָבען דאָרט אויפגע־הויבען אזא גוואַלד, אזא הימעל־געשריי, אז אלע מענשען האָבען זיך אָפּגעשטעלט קוקען.

זעקעלבערג אליין איז געשטאַנען ביי דער טיר און גערופען:

— קומט אריין, קומט אריין! מיר האָבען די גרעסטע הינט אין דער וועלט! און די שטאַרקסטע פויגעל... אלע אנדערע פויגעל־סוחרים, האָט ער געשריגען, פאַרקויפען פיצעלעך מייזעלעך, צי צוויי טוהלער א שטיק, מיר פאַר־קויפען ראַצען ווי די קעלבער — פאַר בלויז 49 סענט. קומט אריין!

באַלד איז געשטאַנען לעבען פענסטער א געזעמעל מיט מענשען און געקוקט אויף די מערקווירדיגע הויז־חיות,

וואָס זיינען געווען אויסגעשטעלט אין זעקעלבערג׳ס געשעפט.

א פרוי איז אריינגעקומען און געפרעגט:

— האָט איהר א שעהן קאַנאַריקעל?

— מיר האַלטען נישט קיין קאַנאַריקעס! — האָט געזאָגט דער גרויסער געשעפטסמאַן. — קאַנאַריקלעך זיינען צו שוואַך... מיר האַלטען שפּאַרבערס, האַלטען מיר... זיי זיינען א סך דויערהאַפטער... און זיי זינגען העכער... בלויז 65 סענט א שטיק; דריי פאַר $1.85.

— אפשר האָט איהר א קליין פּודעל־הינטעלע, א ווייס?

— האָט די דאַמע געפרעגט.

— מיר האַלטען נישט דאָס דרויב! — האָט זעקעלבערג אָנגעהאַנגען די גראָבע פינגער פון די הענט אויף די שלייקעס. — מיר האַלטען אמת׳ע הינט... איהר זעהט אָט־יענעם הונט? — האָט ער געוויזען אויף א הינטישען שמענדריק, וואָס איז געשטאַנען אין פענסטער מיט א פאַרבלוטיגט אויער. — איך׳ל איהם אייך פאַרקויפען פאַר 3 טוהלער מיט 66 סענט... מיט 15 סענט... פאַר 3 טוהלער... פאַר א טוהלער פינף־און־אכציג... פאַר א טוהלער מיט א קוואָדער, בעפאַר דער אַנדערער הונט בייסט איהם אב ס׳אויער... פאַר 98 סענט... פאַר 35... בעפאַר ער גריזשעט איהם אוים ס׳אויג...

די דאַמע האָט איהם אָנגעקוקט ווי משוגע.

— קויפט עטליכע וועווריקלעך ביליג! — האָט ער נישט פאַרשטאַנען פאַרוואָס זיין סחורה גּעהט נישט.

— איך׳ל אייך פאַרקויפען צוויי טוץ וועווריקלעך פאַר אכט טוהלער... ס׳איז אפשר צו טייער?

— ניין! האָט געזאָגט די קויפערין און א שמייכעל געטון. — ס׳איז אדרבא זעהר ביליג. גוד־באַי!

ווען די מאַמע איז אוועקגעגאַנגען איז דער גרויסער געשעפטסמאַן געבליבען שטעהן פאַרטראַכט און געקלערט, אַז ער איז אַריינגעפאַלען, „אין די

פריהעריגע געשעפטען — האָט ער געטראַכט — האָט מען אויך דערלייגט געלט, אָבער דאָרט האָט מען כאָטש געלייזט. דאָ אָבער לייזט מען גאָרנישט. ס'איז מסתּם דערפאַר — האָט ער באַשלאָסען — ווייל איך רעכען צו טייער."

און זעקעלבערג האָט גענומען שניידען די פּרייזען — אויף אַ העלפט, אויף אַ פערטעל דערפון, וואָס עס האָט איהם אַליין געקאָסט. ער איז אויך בימלעכווייז געוואָהר־געוואָרען, אַז קליינע שוים־היטלעך זיינען טייערער ווי גרויסע גאַסענהיטע, און אַז די שוואַכע קאַנאַריקעס זיינען חשוב'ער ווי געזונטע שפּאַרבערס. ער האָט אריינגענומען אַ גאַנצען „אויסוואהל" פון מאָדערנע סחורה און איז געווען מרוצה זיי צו פאַרקויפען פאַר יעדען פּרייז — אַבי מ'זאָל קומען און קויפען און די ביזנעס זאָל זיך איינשטעלען. אָבער אַזוי ווי פויגעל און היטעלעך זיינען אַ לוקסוס־זאַך און מ'האָט נאָר הנאה פון זיי, ווען זיי קאָסטען זעהר טייער, איז דאַריבער — וואָס מעהר זעקעלבערג האָט „געשניטען די פּרייזען", אַלץ ווייניגער האָט ער פאַרקויפט. איז געקומען אַזוי ווייט, אַז דער גרויסער געשעפטסמאַן איז געוואָרען שטאַרק פאַרביטערט, האָט געשפּיגען קלעק אויף די גאַנצע פויגעל־ביזנעס און באַשלאָסען, אַז ער וועט צושליסען דאָס געשעפט און אַרויסגעהן נקי, ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט — אָהן אַ פּעני געלט. זאָלען די קרעדיטאָרען עס פאַרקויפען אין „אָקשען"! לאָז עס ברענען מיט אַ פייער! אַבי ער זאָל אַרויס דערפון אַ לעבעדיגער... איידער סע פּלאַצט אין איהם די גאַל פון פאַרדרוס.

און ווי ער איז אַזוי געשטאַנען און געטראַכט זיינע פאַרצווייפעלטע מחשבות, האָט זיך אַן עפען געטון די טיר און ס'איז אריינגעקומען אַן עלטערע פרוי, זעהר רייך אָנגעטון און געפרעגט צי ער האָט אַ שוואַרצאַריש קאַנאַריקעל מיט רויטע שטרייפלעך אויפ'ן האַלז.

— נישטאָ! — האָט זעקעלבערג געענטפערט קורץ

און גענומען די שליסעל צו פארשליסען ס'געוועלב.

— וואָס איילט איהר זיך אזוי? — האָט געפרעגט די דאמע, אימפּאָנירט פון זיין שטאָלצען טאָן.

— כ'האָב שוין היינט גענוג פארקויפט! — האָט זעקעלבערג געזאָגט מיט א פארבאָרגען שמייכעלע.

די דאמע האָט נישט פארשטאנען.

— איהר טוט דאָ רייכע ביזנעס! — האָט זי קאָמ־פּלימענטירט.

— גוואלדיג! — האָט זעקעלבערג געענפערט. — נאָר מאכט עס שנעל, ווייל כ'האָב נישט קיין צייט. כ'האָב נישט קיין צייט!

— אנו, באווייזט, זייט אזוי גוט, אָט יענעם קאנאריק, וואָס הענגט אינ'ם שטייגעל?

— דאָס וועט אייך קאָסטען צוויי הונדערט טוהלער, נישט וועניגער! — האָט זעקעלבערג זיך געפוילט אראָפּ־צונעמען דאָס שטייגעל.

— כא־כא־כא! — האָט די דאמע געלאכט. — איהר מיינט אז איהר שרעקט מיך איבער מיט דעם פּרייז? ווייזט עס אהער!

ער האָט עס אראָפּגענומען פון דער וואנט.

— וויפיעל, זאָגט איהר, קאָסט עס?

— צוויי הונדערט טוה־לער!

— נישט ווענינער?

— נישט ווענינער.

— איהר האָט נישט קיין אנדערס

— ניין. דאָס איז דאָס לעצטע וואָס איך האָב. זיי געהען ווי מצה־וואסער...

די דאמע האָט אביסעל געצעגערט, געקוקט אויפ'ן פייגעלע און געפרעגט:

— ס'איז טאקע אזא זעלטען אנטיקעל?

— א זעלטענהייט! — האָט זעקעלבערג געזאָגט און זיך ענטשולדיגט דערפאר וואָס ער האָט א גענעץ געטון.

— פאקט עס איין! — האָט געזאָגט די דאמע —
און שיקט עס מיר צו. אָט איז מיין אדרעס...
און זי האָט באצאָהלט די צוויי הונדערט טוהלער.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

פון דעמאָלט אָן האָט דער גרויסער געשעפטסמאַן שוין מעהר נישט „געשניטען די פרייזען", ווייל ער האָט אָנגעהויבען פארשטעהן, אז וואָס מעהר מען באצאָהלט פאר א זאך, אלץ חשוב'ער איז זי, און אלץ מעהר האָט מען פון איהר הנאה.

רואינירט דורך סוקסעס

וועווע ריבעל, א מאן פון א יאהר — כ'וויים ? ! פון א יאהר 45, לאמיר זאגען, האט געעפענט א געשעפט פון וואורשט און דעליקאטעסען. דאס געוועלבעל איז געווען א קליינס, אן ארימס, כמעט אזוי ווי וועווע. דער אונ־טערשיעד איז נאר געווען, וואס וועווע אליין איז געווען מעהר דעליקאט ווי זיינע דעליקאטעסען און א סך יונגער...

פון דעם אלעמען וואס מיר האבען דא געזאגט קען מען זיך לייכט פארשטעלען, אז וועווע ריבעל איז נישט קיין אויסגעטראכטע פיגור, נאר א לעבעדיגער מענש. ווארים ווען ער וואלט זיין אויסגעטראכט, טא פון וואנען וואלטען מיר געוואוסט, אז ער הייסט וועווע ? און ווי אזוי וואל־טען מיר געוואוסט, אז ער איז א נידריגער און אן אויס־געבלייכטער ?

ווען וועווע ריבעל האט געעפענט דאס וואורשט־גע־שעפטעל מיט די פיינע זומערדיגע פליגען פון אויבען און מיט געשארפטע מעסערס, און מיט די גוטע אוגערקעלעך, און מיט די גרויסע טעפ זענעפט, און מיט אלצדינג, איז ער אפיר געגאנגען פון הינטער זיין פארטוך, וואס האט אויסגעזעהן ווי די אויסגעפרעסטע אונשולד, אביסעל צו־קנייטשט, און מיט קעשענעס איןביידע זייטען, און האט גענומען באטראכטען זיין געשעפט, זיין נ י י געשעפט, זיין וואונדערבאר געשעפט. און אזוי ווי וועווע ריבעל האט א חוץ א געשעפט מיט זענעפט, אוגערקעלעך און דעליקאטעסען, אויך געהאט א ווייב, האט ער צו איהר א זאג געטון :

— 'סע שפיגעלט !

ביי דער דאָזיגער באמערקונג איז ער אָפּגעגאנגען א פּאָר שריט אויף צוריק, אריינגעבליקט אין זיך דאָס גאנצע געוועלבעל און מיט זיין גליקליכער צוקונפט אין די אויגן איז ער געבליבן שטעהן ווי אן אויפשטאנד און האָט זיך פארטראכט מיט א שטיל פארטראכטונג.

זיין ווייב: וואָס'טו זיך אזוי פארטראכט, וועוווע?

ער: איך האָב זיך פארטראכט, אז סע פעהלט נאָך עפּעס, אום די סטאָר זאָל זיין קאָמפּליט.

— וואָס א שטייגער, וועוווע?

— עס פעהלט א גליקוואונש.

— וואָס מיינסטו דערמיט צו זאָגן, וועוווע?

— איך מיין דערמיט צו זאָגן, אז מיר דארפען ארויסשטעלען אין פענסטער א בוקעט מיט בלומען און זיך ווינשען גליק אין אונזער געשעפט.

— און מיט אן אויפשריפט „סוקסעס!“?

— מיט אן אויפשריפט „סוקסעס!“

— און מיט בלויע סטעננעס?

— מיט בלויע סטעננעס.

— און וויפיעל דארף דאָס קאָסטען, וועוווע?

— א פופצעהן דאָלאר.

— און דו מיינסט, אז מען מוז דאָס האָבען, וועוווע?

— אודאי דארפנס האָבען! — האָט וועוווע אָפּגעכאפּט אין דער גיך, שוין אביסעל אין כעס, וואָס זיין פרוי פארשטעהט נישט די נויטיגקייטען פון א געשעפט, פון א דעליקאטעסען געשעפט.

צו מאָרגענס איז געקומען א אינגעל פון'ם בלומענמאכער און געבראכט צושלעפּען א ריזיגען קראנץ פאר פערצעהן דאָלאר אין דער פאָרם פון א פּאָדקאָווע, און אין מיטען פון דעמדאָזיגען קראנץ איז געווען אויפגעשריבען אין א בלומענשפּראך פון לייוועננטענע רויזען: „סוקסעס!“

— האָבען מיר שוין א גליקוואונש אויך! — האָט

געזאָגט וועווע צו זיין וועוויכע — און דאָס געוועלבעל, מאכט ער, שפּיגעלט. מ׳קען זיך דערין אָנשפּיגלען. איצט מאַכט ער, ווען עס זאָלען נאָך זיין אַ סך קאַסטימער, וועט זיין אָלרייט.

— כ׳מיין אויך אזוי, וועווע — ענטפערט ס׳ווייב. — זאָל איך איבערשטעלען דעם זענעפּט?

— שטעל נישט איבער דעם זענעפּט! לאָז איהם שטעהן וואו ער שטעהט. ריהר איהם נישט אָן! טשעפּע איהם נישט!

— אָלרייט. שריי נישט אזוי, וועווע.

— איך שריי נישט. איך זאָג בלויז, זאָלסט נישט טשעפּען דעם זענעפּט. אוועקגעשטעלט דעם זענעפּט, טאָ לאָז שטעהן דעם זענעפּט. מ׳דאַרף זיך נישט ארומוואַר־פען מיט׳ן זענעפּט.

— איך וואַרף זיך נישט ארום מיט׳ן זענעפּט.

— אודאי וואַרפסטו זיך נישט ארום מיט׳ן זענעפּט. נאָר ׳טאָסטו מיר ערשט אַ זאָג געטון, אז דו ווילסט אי־בערשטעלען דעם זענעפּט... קענסט הפּנים נישט ליידען, אז דער זענעפּט שטעהט אויף אָן אָרט, קענסטו נישט ליידען!

גערעדט האָט וועווע נישט דירעקט צום ווייב, נאָר צום שפּיגעל. פּונקט ווי אַ „באַרבער“ רעדט צום קונד. און בשעת מעשה האָט ער דאָרט דערזעהן אַן אָפּשפּיגלונג פון דעם ריזיגען בלומענקראַנץ, וואָס איז געשטאַנען אין פענסטער און וועלכער האָט געטראָגען די רויטע בלומענ־אויפשריפט „סוקסעס!“

— אַ טייערער קראַנץ, ווי גאָלד! — האָט וועווע גע־טראַכט אין דעם שפּיגעל אריין, זיך געגלעט ס׳פּאַרטוך און געטראַכט, אז ער זעהט אויס ווי אַן אמת׳ער דעליקאַ־טעסענמאַן, וואָס איז שוין אין די דעליקאַטעסען־ביזנעס מכמה יאָהרען. — און דער אויפשריפט „סוקסעס!“, האָט ער געטראַכט, איז זעהר גוט פאַר די ביזנעס. די דעליקאַ־טעסען־ביזנעס „גלייכען“, אז מ׳ווינשט זיי „סוקסעס“.

א טאָג איז אוועק און צוויי און דריי און ווערע האָט גאָרנישט געלייזט. אַלצדינג איז געווען גוט און פיין און וואויל, נאָר געלייזט האָט מען נישט, ווייל עס איז ניט געווען פון ו ו ע מ ע ן צו לייזען, ווייל עס זיינען נישט געקומען קיינע קונדען — כאָטש דאָס וואָרט „סוקסעס!" האָט ארויסגעשריען דורכ׳ן פענסטער מיט א רויט געשריי.

אויפ׳ן פינפטען טאָג האָט ווערע געקוקט אין שפיגעל און געזעהן ווי ער טראָגט א פאַרטוך, וואָס זעהט אויס ווי אן אַלטע לעגענדע פון אמאָל־געוועזענער ווייסקייט, און ווי די אויגען זיינען ביי איהם אזוינע טרויריגע, פאַרוואָל־קענטע.

— ביטער! — האָט ער א זאָג געטון צום אָפּגעשפּי־געלטען ווייב, וועלכע איז געשטאַנען און געוואַכט אי־בער׳ן טאָפּ מיט זענעפט. — ביטער! מ׳זעהט נישט קיין קאָסטימער.

— נישט גוט! — האָט צוגעגעבען דאָס ווייב פונ׳ם שפּיגעל...

— און דער „סוקסעס!" איז שוין פאַרטריקענט! — באמערקט ווערע — און די ווערטער זיינען שוין אביסעל פאַרשטויבט און אָפּגעקראָכען פון דער זון, מאַכט ער, און מ׳דאַרף שוין, מאַכט ער, האָבען אַ נייעם „סוקסעס". ס׳איז נישט שעהן פאַר די קאָסטימער צו לאָזען שטעהן אין פענסטער אזא אַלטען סוקסעס...

— דאַרף מען קויפען אַ נייעם „סוקסעס" — האָט געזאָגט דאָס אומעטיגע ווייבעל, וואָס האָט ארויסגע־גלאָנצט פונ׳ם שפּיגעל אין איהר פולער פאַרשלאָפענקייט.

— דאַרף מען טאַקע באַלד אוועקגעהן און קויפען א נייעם סוקסעס־קראַנץ! — האָט געזאָגט ווערע און ער האָט א טיעף־טיעפען קרעכץ געטון...

אין א פּאָר שעה ארום איז אין פענסטער פון דעם דעליקאַטעסען־געוועלבעל פון ווערע ריבעל געשטאַנען א פרישע בלומען־פּאָדקאָווע מיט דער רויט־בלומיגער אויפ־שריפט: „סוקסעס!".

אָבער די קונדען זענען נאָך אַלץ נישט געקומען עסען וועווע׳ם דעליקאַטעסען. און די וואָכען זענען אוועק איינס נאָך ס׳אַנדערע אין אַ גלייכער שורה, אַזוי ווי זעל־נער. די וואָך וואָס איז ג ע ק ו מ ע ן פריהער איז א ו ו ע ק פריהער, און די וואָס איז געקומען שפּעטער איז אוועק שפּעטער.

אָבער וועווע האָט נישט געלייזט, ער האָט נישט ג ע ק ע נ ט לייזען, ווייל עס איז נישט געווען פון ו ו ע מ ע ן, ווייל קיינער איז נישט געקומען, ווייל די געגענד איז געווען אַן אַנטי־דעליקאַטעסען־געגענד, ווייל וועווע איז בכלל געווען אַ שלעכטער געשעפטסמאַן. דאָס ביסעל געלט וואָס ער האָט געלייזט איז ביסלעכווייז אוועק אויף קראַנצען. כמעט אַלע וואָך האָט וועווע ארויסגע־שטעלט אַ נייעם קראַנץ, זיך ווינשענדיג אַ פרישען סוק־סעס. דאָס גאַנצע ביסעל לייזונג איז אוועק אויף צו ווינ־שען זיך סוקסעס.

— וואָס טוט מען? — האָט וועווע געזאָגט צו זיין אָפּגעשפּיגעלט ווייב, (דאָס קוקען אין שפּיגעל אריין איז שוין ביי איהם געוואָרען אַ שטענדיגע טבע. און זיין ווייב האָט פאַר איהם בלויז עקזיסטירט אין שפּיגעל!)

— ס׳איז שלעכט! — האָט צוגעגעבען ס׳ווייב.

— שלעכט צו שלעכט איז ניט גלייך! — האָט גע־זיפצט וועווע. — ס׳איז ב י ט ע ר ו ו י ג א ל...

— און דער קאַלעקטאָר וועט באַלד קומען נאָך רענט.

— און דער מאַן פון די לאָקס איז אויך מחויב אָנ־צוקומען...

— און דער מאַן פון די פּיקעלס...

— און פונ׳ם זענעפט...

— און פון דער פּאַסטראַמע!

אַזוי־אַ זענען מאַן־און־ווייב צווישען זיך דורכגעגאַנ־גען ס׳גאַנצע צעטעל מיט חובות, און וועווע, דער גרויסער דעליקאַטעסען־געשעפטסמאַן, וועלכער האָט זיך געהאַל־טען אין איין ווינשען ס ו ק ס ע ס, האָט אַ קוק געטון אויף

דעם נייסטען ס ו ק ס ע ס־קראַנץ, וואָס איז געשטאַנען אין פענסטער און ארויסגעגליהט אין דרויסען ארוים מיט אַ הויך־רויטען „סוקסעס!“, און האָט באמערקט מיט אַ זיפץ, וואָס איז שוין געווען אלט עטליכע וואָכען:

— אָט דער „סוקסעס“ האָט מיך דער׳הרג׳עט! ווען נישט די עטליכע צעהנדליג דאָלאר וואָס איך האָב אויס־געגעבען אויף צו ווינשען זיך ס ו ק ס ע ס וואָלט איך גע־ווען געקענט אָנהאַלטען נאָך עטליכע חדשים. אפשר וואָלט עס זיך געווען אָנגעהויבען באַצאָהלען. אָבער דער אונגעהויערער „סוקסעס“ האָט מיך אוועקגע׳הרג׳עט, דעם לעצטען גראָשען האָב איך אוועקגעגעבען אויף צו ווינשען זיך ס ו ק ס ע ס און איצט בין איך רואינירט אויף אייביג, אויף אייביג...

— — — — — — — — — — — — — — — —

און אריבערגעבויגען איבער דעם פערצעהנדאָלערדיגען בלומענקראַנץ איז וועווע געשטאַנען ביים פענסטער פון זיין דעליקאַטעסען־געשעפטעל און גרויסע האַגעל־טרערען זענען געפאַלען פון זיינע אויגען און פייכט געמאַכט די ווערטער „סוקסעס“, וועלכע האָבען פון איהם געלאַכט מיט אַ רויט בלומען־געלעכטער...

אויפגעגעסען א ביזנעס

א מעשה ווי אזוי צוויי יונגע לייט האבען אויפגעגעסען א געשעפט אין צוויי שעה.

מיינער א באקאנטער דערצעהלט:

מיט פרוזדאק׳ען האב איך אמאל געארבייט צוזאמען ביי א פאטאגראפטשיק. איך האב זיך געפיהלט זעהר נאהענט צו איהם, ווארים ער איז געווען זעהר עהנליך צו מיר סיי אין אויסזעהן, סיי אין כאראקטער: ער — א הויכער, איך — א הויכער. ער האט געהאסט דעם באס, ווי א חזיר, — איך אויך. ער האט פיינט געהאט צו ארבייטען, איך האב אויך ליעב געהאט ארומצוגעהן לעדיג. ער איז געווען א גרויסער ליעבהאבער פון דער נאטור, און איך בין פון דער נאטור אויך געווען א גרויסער ליעבהאבער. ער פלעגט רעגעלמעסיג באוואונדערען די מיטען־נאכט־זון אויף די „פיארדען", וואס ער האט קיינמאל ניט געזעהען, און איך פלעג אויך סיסטעמאטיש זיין ענטציקט פון דעם זונען־אונטערגאנג אויף די אלפען, וואס איך האב אויך קיינמאל ניט געזעהען.

נאר אין איין זאך האבען מיר זיך שטארק אונטערשיידעט: ער פלעגט אפט אונטערהוסטען מיט א ניגון און מיט א כריפ, און איך האב עטליכע מאל געפרובט הוסטען, אבער אהן ערפאלג.

עס איבריג צו זאגען, אז אונטער דער היינטיגער סיסטעמע איז פאר אזעלכע צוויי אידעאליסטען, ווי מיר ביידע, שווער געווען צו עקזיסטירען. און טראץ דעם וואס מיר זענען געווען וויליג ארומצוגעהן לעדיג אפילו א יאהר,

אבי זיך צו דערשלאָגען צו אזא דזשאב, ביי וועלכען מען זאָל ניט דאַרפען ארבייטען, האָט זיך עס אונז דאָך נישט איינגעגעבען.

איינמאָל זיצען מיר אזוי אין אונזער רומקע, רופט זיך צו מיר אָפּ פּרוזדאק:

— ווייסטו וואָס מיר איז איינגעפאלען, עליע?

— וואָס איז דיר איינגעפאלען, פּרוזדאק?

— מיר איז איינגעפאלען, עליע, אז מיר זאָלען האַנדלען מיט פּעטענט־מעדיצינס.

— ס'איז גאָר ניט קרום! — זאָג איך — אָבער וואו נעמט מען געלט!

— געלט? — זאָגט ער — מען דאַרף ניט קיין געלט!

— דאָס איז שוין גלאט געפּאַנפעט — זאָג איך — וואָס הייסט, מען דאַרף ניט קיין געלד?

— אזוי הייסט עס! — זאָגט ער, און ער צולעגט מיר דעם גאַנצען פּלאַן אויפ'ן טעלער — כהיות — זאָגט ער — אזוי ווי אין די צייטונגען איז אָפט אדוועטייזט, אז מען גיט אוועק „סעמפּעלס מעדיצינס" פריי, בכן — זאָגט ער — וועלען מיר אָנקלייבען א סך אזעלכע מעדיצינען, און דערנאָך וועלען מיר זיי פאַרקויפען צו קאָסטימערס, און מאַכען געלט ווי בלאָטע.

געפעלט מיר דער פּלאַן און מיר גיבען זיך די הענט, אז דאָס געשעפט וועט געהן בשותפות, און וויפיעל גאָט וועט צושיקען, וועלען מיר זיך טיילען העלפט אויף העלפט.

— לאָמיר זיך טאַקע באַלד א נעם טון צו דער אַרבייט — מאַכט מיין פּרוזדאק, און מיר זעצען זיך גלייך אוועק און צעשרייבען עטליכע הונדערט פּאסטעל־קאַרדס פאַר פרייע סעמפּעלס.

אין עטליכע טעג אַרום האָט די פּאסט אָנגעהויבען ליפערען די סחורה: שמירעכצער, וואסערלעך, פּאָמאַדעס, פּילען — קליינע, מיטעלע און גרויסע קאַפּסעלען, פּראָש־

קעס, פלעשלעך, סלאָיעקלעך, פלאַסטערס — אַ רעגעלע אַפּטייק.

מיין פּרוזדאַק איז ניט קיין פוילער, ער צופּאַקט דאָס אַלעס ווי געהעריג איז, לעזט איבער די צעטלעך און צו־שטעלט דאָס אויפ׳ן טישעל מיט אַ סדר: פלעשלעך צו פלעשלעך, סלאָיעקלעך צו סלאָיעקלעך — און יעדע קראַנקהייט באַזונדער: מאָגען־קראַנקהייט — הינטען, מערידען — פאָרענט, ווייבערשע קראַנקהייטען — רעכטס, אויערען, האַרץ און לעבער — לינקס א. אז. וו. בקיצור, אַלעס איז געווען צושטעלט אין דער בעסטער אָרדנונג, כמעט ווי אין אַן אַפּטייק, נאָר קיין קונים זענען ניט געקומען.

— שלעכט!

— פאַסקודנע!

— ווייסטו, וואָס מיר איז שוין ווידער איינגעפאַ־לען? — מאַכט פּרוזדאַק.

— וואָס? — פרעג איך.

— אַזוי ווי קיין קאָסטימערס קומען נישט און אַזוי ווי די וואַרע קען נאָך קאַליע ווערען פון דעם הייסען וועטער, זאָלען מיר דאָס אַליין פאַרנוצען פאַר זיך.

— אָבער וואָס טויג מיר דיינע מעדיצין — זאָג איך — מיר פעלט אַרוים דאָס האַרץ נאָך אַ שטיקעל ברויט. איך בין טויט־הונגעריג.

— איך שטאַרב אויך נאָך אַ ביסען — מאַכט ער — אָבער מיט עטליכע שאַכטלען פּילען קען מען אָפּ׳פּטר׳ען אַ גאַנץ פיינעם מאָלצייט.

האָבען מיר גענומען שלינגען פּילען. איך אַ פּיל — ער אַ פּיל. אַזוי פּאַמעליכען האָבען מיר אויסגעשלונגען אַלע זעקס שאַכטלען פּילען — מייסטענס פאַר פאַרשטאָ־פּונג.

— און איצט — זאָג איך — לאָמיר עפּעס פאַרטרינ־קען. ער האָט גענומען דאָס ערשטע פלעשעל, וואָס איז

איהם געקומען צו דער האנט און גענומען זופען, ער א זופ
— איך א זופ.

אז מיר האָבען אזוי אויסגעזופט אלע פלעשלעך, האָב איך געמאכט א פאָרשלאג, אז מיר זאָלען זיך נעמען צו די פראָשקעס.

— העלפט אויף העלפט — מאכט פרווזדאק מיט א קול פון א מת און האלט זיך פאר'ן בויך.

— האָב נישט מורא — זאָג איך — איך וועל דיך נית באשווינדלען.

און מיר האָבען גענומען טון די פראָשקעס זייער רעכט: מיר א פראָשיק — איהם א פראָשיק. איהם א פראָשיק — מיר א פראָשיק, ביז מיר האָבען אויסגעליי־דיגט אלע פאפירלעך.

אז מיר זיינען פארטיג געוואָרען מיט דער סעודה, האָ־בען מיר זיך באשמירט די קעפ מיט סעמפעל־פאָמאדע, און פון דער גאנצער אפטייק איז נאָך געבליבען בלויז עטליכע פודעלעך זאלב — שווארצע און געלע — און א 10—12 שווארצע פלאסטערס.

— וואָס טוט מען מיט ד ע ם? — פרעגט פרוזדאק, און לעגט זיך אויפ'ן בעט מיט'ן בויך אראָפ.

— וואָס זאָל מען טון? — זאָג איך און לעג זיך אויפ'ן בעט פון יסורים — עס הויבט מיך אָן נעמען אינוועניג...

— טו זיך אוים — זאָג איך — וועל איך דיך איינ־רייבען!

פרוזדאק האָט זיך אויסגעטון, ווי די מאמע האָט איהם נעהאט, און איך האָב איהם גענומען באארבייטען מיט דער שווארצער זאלב. דאן האָט ער אויף מיר געמאכט דיזעלבע אָפעראציע מיט דער געלער זאלב, און נאָכדעם ווי מיר האָבען זיך געגענזייטיג אויסגעפלאסטערט די בייכער מיט די סעמפעל־פלאסטערס, האָבען מיר זיך אריינגעלעגט אין בעט אריין.

אין א פערטעל שעה ארום איז דאָס גאנצע טענע־

מענט־הויז געוועז אויף די פיס. מאנכע טענענטס האָבען געמיינט, אז עס האָט אויסגעבראָכען א כאָלעריע און האָבען זיך געפאקט צו אנטלויפען. אנדערע האָבען געשריען, אז צוויי „באָיטשיקעס" האָבען זיך פאר'סמ'ט... און דער דזשעניטאָר איז געקומען צולויפען מיט אן עמער וואסער. באלד זיינען געקומען צופליהען צוויי דאָקטוירים, און דערזעהענדיג אונזערע אויסגעפלאסטערטע בייכער, האָבען זיי אונז גענומען פּאָמפּען און לאכען... לאכען און פּאָמפּען... אָבער איך און מיין פריינד פרוזדאק זיינען געוועז אין א זעהר ערנסטער שטימונג.

— — — — — — — — — — — — — — — —

— און איצט — האָט מיין באקאנטער פארענדיגט — אז מען וועט אייך זאָגען, אז א מענש קען אויפעסען א ביזנעס אין עטליכע טעג, זאָלט איהר עס גלויבען...

איך — אַלס ביישפּיעל

די צייטען זענען געווען שלעכט. די צייטען זענען געווען ביטער, נאָך פיעל ביטערער ווי איהר דענקט. צו עסען איז נישט געווען וואָס און דאָס ביסעל וואָס איז געווען צו עסען איז אויך נישט געווען מיינס, נור עמיצען אַנדערש׳ס.

דער עמיצער אנדערש איז — ס׳רוב — געווען אַ אומבעקאַנטער, א פרעמדער, דער רוח ווייסט פון וואַנעט.

מענשען וואָס איך האָב זיי נישט געקענט און האָב אפילו קיינמאָל נישט געהערט זייערע נעמען, זענען געגאַנגען פריי איבער די גאסען און געגעסען זאפטיגע באַרען און עפּעל און שקארמיצען מיט רויטע קארשען און צעשניטענע שטיקלאך אוגערקעלעך און זיי האָבען געשיילט באנאנעם און געוואָרפען די שאָלעכץ אונטער מיינע פיס און איך בין זיך נישט קיין פרעמדער און איך קען זיך אזוי גוט — איך בין ארומגעגאנגען ליידיג און מיינע ציין זענען אַרומגעגאַנגען ליידיג. אין יעדען פון מיינע צוויי אויגען איז געהאנגען אַ חלום פון אַ פרישען פריהשטיק. און אין יעדען פון מיינע נאָז־לעכער האָט געציטערט די ליידענשאפט צו א כשר׳ן רעסטאָראן, צו אַ וואַרימען דרייסיגסענטיגען מאָלצייט.

איך בין ארומגעגאנגען איבער די גאסען, געדרעהט אין דער לופט מיין שטעקען און זיך געוואונשען ענטװעדער דעם טויט, אָדער א גליקליכע צוקונפט.

דער טויט איז נישט געקומען, און ווען ער וואָלט געקומען וואָלט ער מיך נישט געפונען, ווייל איך האָב זיך

געהאַט ארויסגעצויגען פון דער אַלטער דירה און די גליק־ליכע צוקונפט איז געווען ווייט, אזוי ווייט ווי זי איז אַלע מאָל, אפילו אין דער צוקונפט — איז ביי מיר געבליבען זוכען ארבייט.

זוכען. ארבייט זוכען. לאָמיר א זוך טון ארבייט. אזוי האָב איך געזאָגט צו זיך, ווייל דאָס וואָרט ארבייט האָט מיך געשראָקען. איך בין שוין געווען אָפּגעוואָהנט דערפון. א חוץ דעם האָב איך מורא געהאַט אז איך וועל מיר דאַר־פען איינשמירען די הענט און דער גלאַנץ וועט מיר אראָפּ פון די נעגעל.

איך האָב געהאַט זעהר שעהנע נעגעל!

עס האָט געהאַלטען שמאָל, זעהר שמאָל. מיינע באַקען זענען געוואָרען איינגעפאַלענער פון טאָג צו טאָג, מיין ברוסט־קאַסטען איז געוואָרען פלאַך ווי א סקיצע, מיינע אויגען האָבען זיך צוריקגעצויגען פון דער דרויסענדיגער וועלט און זיך באַהאַלטען אין די לעכער און זיך געפּוילט צו באַאָבאַכטען די זאַטע, קנישעסענדע וועלט. מיינע הענט זענען געוואָרען שוואַך. מיין האָפנונג אויך. זי האָט נישט מעהר געפלאַטערט ווי א זיידענע פאָהן אין ווינט, נאָר געלעגען שוועך אויף דער נשמה, ווי א קאָלדרע וואָס הענגט ארויס פון'ם פענסטער און וויל אראָפּפאַלען נאָר זי קען נישט...

עס האָט אָנגעהויבען ווערען ערנסט.

און ערנסטער.

און זעהר ערנסט.

א שטעלע. איך דאַרף א שטעלע. „דאַרף איך" — האָב איך זיך געפרעגט שוין אויפ'ן קול, אזוי אז איך זאָל דער־הערען — „דאַרף איך א שטעלע?" און איך האָב זיך גע־ענטפערט: „יאָ, אבסאָלוט. סע קען אנדערש ניט זיין. עס מוז קומען די צייט."

און איך האָב זיך אויסגעקנאַקט די פינגער פון די הענט.

און מיינע אויגען האָבען געשוויצט מיט הייסע טרעי־רען.

און ווען נישט א געוויסער „פּלוצים" — ווער ווייסט וואו איך וואָלט היינט אָנגעשלאָגען — אויף וועלכען בית עולם ? !

דער דאָזיגער „פּלוצים" איז געקומען אין געשטאַלט פון מיינעם א באַקאַנטען, וועלכער האָט מיר „פּלוצים" א קלאַפּ געטון אויף די פּלייצע און געזאָגט :

— העלאָו.

איך האָב געענטפערט זעהר מאָגער און אויסגעהונגערט:

— 'סמאַכסטע ?

ער האָט געזאָגט :

— א דאַנק. 'סמאַכסט ד ו ?

איך האָב געענטפערט :

— נישט גוט. איך ארבייט נישט. 'סמאַכסטו אליין ?

— איך — האָט ער געענטפערט — בין א לעקטשור־רער. איך לעקטשור איבער קרימינאַלאָגיע און איך דאַרף האָבען צו זיך נאָך א מענשען, ער זאָל ארבייטען ביי מיר אלס... ביישפּיעל !

— וואָס הייסט „אלס ביישפּיעל" ?

האָט ער מיר ערקלערט אז אזוי און אזוי. און ער וועט מיר געבען א דאלאר מיט ניינציג סענט א טאָג און איך זאָל קומען מאָרגען צו דער ארבייט.

— צו דער ארבייט אלס ביישפּיעל ! — האָט זיך מיר אלץ נישט געלעגט אויפ'ן שכל, אז ער מיינט עס ערנסט.

— אלס ביישפּיעל מיט א דאלאר ניינציג סענט א טאָג. — האָט מיין באַקאַנטער מיך פארזיכערט, אז ער מיינט עס ערנסט און כדי צו באַווייזען, אז ער מיינט וואָס ער זאָגט, האָט ער מיר גלייך אויסגעליהען עטליכע דאלאר פאראויס, אָן „אַדרויף".

צו מאָרגענס, זייגער אכט ביינאַכט, בין איך געקומען אויף דעם אָרט, וואו מ'האָט מיר געהייסען. עס איז געוועזן א גרויסער זאַל געפּאַקט מיט קורץ געשוירענע פרויען

און שוין זעהר לאַנג נישט געשווירענע מאַנסבילען, וואָס האָבען אויף זיך געטראָגען טויט־ערנסטע פּנים'ער, און בכלל האָבען זיי אויף מיר געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ בית־עולם וואָס אָטעמט שטיל, אָבער זיכער...

מיין בעקאַנטער, אַנגעטון אין זיין בעסטען פּליך און אָנגעשפּאַרט אָן אַ פלעשעל זעלצער־וואַסער, איז געשטאַנען אויף דער פּלאַטפאָרמע און גערעדט. אַז ער האָט מיך דערזעהען האָט ער מיר אַ וואונק געטון מיט אַ פינגער, איך זאָל ארויפגעהן.

איך האָב אזוי געטון. נישט וויסענדיג אין וואָס מיין ארבייט באַשטעהט, האָב איך זיך אוועקגעזעצט אויף אַ בענקעל הינטער דעם לעקטשורער און גענומען אזוי פאַר־מעלאַך איינדרעמלען פון מיעדקייט.

באַלד האָב איך דערפיהלט אויף זיך אַ האַנט און מיין באַקאַנטער האָט צו מיר געזאָגט שטילערהייד:

— שטעלט זיך אויף. איהר דאַרפט זיך שטעלען צו דער ארבייט אלס — ביישפּיעל.

— איך האָב זיך אויפגעהויבען.

— קומט צו נעהענטער צום עולם! — האָט ער מיר באַפוילען.

איך האָב אזוי געטון — מיט גרויס שרעק און קניע־ציטערניש, ווייל ביז דעמאָלט איז מיר נאָך קיינמאָל נישט אויסגעקומען צו קוקען אזא עולם אין פּנים אריין. איך האָב געמיינט, אז איך פאַל!

— האַלט זיך! — האָט מיר מיין לעקטשורער און באַלעבאָס אונטערגעגעבען מוט — ס'איז אַ דאָלאַר מיט ניינציג סענט...

— אַ דאָלאַר מיט ניינציג סענט! — האָב איך אין געדאַנק געצעהלט דאָס געלט אין פּענים, כדי עס זאָל זיין וואָס מעהר, און עס זאָל מיר געבען כח צו שטעהן אויף די פיס...

— פריינדע! — האָט זיך מיין לעקטשורער געווענדעט צום עולם און אָנגעוויזען אויף מיין בלאַס צושראָקען

פנים מיט די אויגען וואָס האָבען געהאַלטען אין איין פינטלען. — פריינדע, איך האָב אייך ערשט געזאָגט, אַז דער געוועהנליכער פאַרברעכער איז אַ נידעריגער מענש, אַ חיה, אַ קאַניבאַל, אַן עקעלהאַפטע באַשעפעניש און איצט האָב איך אַ געלעגענהייט צו אילוסטרירען מיין געדאַנק מיט אַ ביישפּיעל. אַט גיט אַ קוק אויף דעם דאָזיגען יונגען מאַן (ער האָט אָנגעוויזען אויף מיר), באַטראַכט זיינע נאַרישע אויגען וואָס האַלטען אין איין פינטלען... קוקט זיך צו — האָט ער געוויזען אויף מיר מיט אַ פינגער — קוקט זיך צו צו זיין אידיאָטיש פנים... און איהר וועט וויסען, ווי אַזוי עס זעהט אויס אַ מענש, וואָס האָט פאַרברעכערישע אינסטינקטען...

עס איז מיר געוואָרען פינסטער אין די אויגען און איך האָב געוואָלט עפּעס זאָגען — זיך פאַרטיידיגען, אָבער כ'האָב נישט געקענט. ס'איז מיר קוים געלונגען אַרויסצורעדען עטליכע נישט־פאַרשטענדליכע ווערטער...

— מיינע פריינדע! — איז דער לעקשטורער אָנגעגאַנגען ווייטער מיט זיין לעקציע איבער קרימינאַלאָגיע און מיך צוגעהאַלטען ביי דעם געלענק פון דער האַנט — ווי איך האָב פריהער געזאָגט, זענען פאַרברעכער שוואַכזיניגע מענשען און זיי ווייסען נישט וואָס זיי רעדען און אַז זיי ווערען בייז און ווילען אויסדריקען אַ פּראָטעסט, בעבען זיי, גלאַט אַזוי אין דער וועלט אריין... ווי דער יונגערמאַן, וואָס שטעהט דאָ לעבען מיר אויף דער פּלאַטפאָרמע (ווייזט ווידער אויף מיר) האָט אייך באַוויזען... ער איז איינער פון די געפעהרליכע פאַרברעכער וואָס קענען נישט אויסדריקען זייערע געפיהלען מיט ווערטער, וובייל דער מאַרך אַרבייט ביי זיי נישט... און דאַריבער, אַז זיי ווערען אויפגערעגט נעהמען זיי זיך באַלד שלאָגען און — הרג'נען...

איך האָב איהם דערלאַנגט אַ פּאַטש.

— פריינדע! — האָט ער זיך אָפּגעווישט דעם פּאַטש מיט אַ ווייס טאַשענ־טיכעל — ווי איהר זעהט, האָט איהר

דאָ פאַר זיך אַ ריכטיגען טיפּ פון יענעם האַלב־משוגענעם פאַרברעכער וואָס קען דער׳הרג׳נען אַ מענשען צוליעב גאַרנישט. די דאָזיגע פאַרברעכער זענען זעהר געפעהרליך, אָבער מען קען זיי לייכט דערקענען אין דעם וואָס זיי פּינט־לען מיט די אויגען און זיי זיינען געל ווי וואקס און זיי רעדען אויף שטום לשון און זיי כאַפּען זיך פּאַטשען ביי יעדער געלעגענהייט. און עס געהט זיי אַזש אַ שוים פון מויל, און די אויגען צינדען זיך ביי זיי אָן ווי לאַמ־טערנעס. אָט קוקט איהם אָן! — האָט ער געוויזען אויף מיר און זיך אָפּגערוקט אַ פּאָר שריט אויף הינטערווייַ־לעכס — ער וויל זיך שוין ווידער שלאָגען. דאָס איז — האָט ער פאַרטגעזעצט און געהאַלטען אויף מיר אָן אויג — דאָס איז דער אמת׳ער פאַרברעכער־טיפּ... און דאַריבער ענדיג איך מיין לעקטשור מיט די ווערטער: ערציהט אייע־רע קינדער! בילדעט זיי! נעהמט זיי צו לעקטשורס און זעהט אַז זיי זאָלען נישט אויסוואַקסען אַזוינע אידיאָטען און פאַרברעכער ווי דער דאָזיגער דאָ...

— — — — — — — — — — — — — —

אַז איך בין געקומען צו זיך איז שוין געוועזן האַלב־פינסטערליך אין זאַל, און לעבען מיר איז געשטאַנען דער לעקטשורער, מיר געריבען ס׳האָריגע הארץ מיט עסיג און מיר געשטופּט אין האַנט אַריין דעם דאָלאַר מיט ניינציג סענט פאַר מיין אַרבייט, אַלס ביישפּיעל.

— איהר וועט מאָרגען נאָך אַמאָל קומען? — האָט ער געפרעגט, נאָכדעם ווי ער האָט מיר געהאָלפען זיך אויפזעצען און מיר אָנגעטון ס׳היטעל — ס׳איז זעהר אַ גוטע אַרבייט פאַר אַזאַ מענש ווי איהר, וואָס האָט אַ שוואַך האַרץ. און איהר טאָרט נישט אַרבייטען אין קיין שאָפּ. און פאַר מיר לוינט זיך אויך, ווייל מיינע צוהערער האָבען ליעב אַז איך אילוסטריר מיינע לעקציעס מיט לעבעדיגע ביישפּיעלען. נו, וועט איהר קומען מאָרגען?

איך האָב זיך געשטעלט אויף די פיס, זיך צורעכט גע־מאַכט ס׳היטעל, זיך אָנגעהאַלטען אָן בענקיל איהם גע־

קוקט גלייך אין די אויגען אריין און געזאָגט מיט אלע כחות:

— פּאַ־ר־ך!!

דאָן האָב איך זיך ווידער אוועקגעלעגט אויף פּלאַטפאָרמע און געחלש׳ט אַ לענגערע צייט...

איך — אַלס ווידערקול

איך האָב שוין אין מיין לעבען — זאָגט דער שרייבער פון די דאָזיגע צייל̇ען — געהאַט פאַרשידענע צייטען און אויך פ אַ ר ש י ד ע נ ע ר ע. איך האָב שוין אין מיין לע־בען געאַרבייט ביי אַלערלייעסטע מלאָכות וואָס מען קען זיך נאָר פאַרשטעלען, און אויך ביי אַנדערע — אָבער יענע צייט, זאָגט ער, וואָס איך האָב געאַרבייט אלס ו ו י ד ע ר־ק ו ל, פאַר 2.40$ א טאָג, מיט פרייע לאָונדרי, וועל איך נישט פאַרגעסען, ביז מ'עט מיר נישט לעגען קיין שערבלעך אויף די אויגען...

שטעלט זיך פאָר: איך, א הויכער, א שלאַנקער, א צוווייהענטיגער מענש מיט אויגען וואָס זעהן, מיט אויערען וואָס געהן אין דער אפּערא, מיט פּיס וואָס פאַרשוכען אי־בער 20 דאָלאַר א יאָהר — שטעלט פאָר, זאָג איך, אין וואָס פאַר א לאַגע איך האָב זיך געמוזט געפינען, כדי אָנ־צונעמען א „דזשאָב“ אלס א ווידערקול, מיט א געהאַלט פון 2.40$ א טאָג. און פרייע לאָונדרי...

אַך! מיין לאַגע איז געווען צופיעל, און די קרעכצען און די זיפצען וואָס זיינען צו יענער צייט — ארויס פון מיין ברוסט, האָבען געקענט אָנפילען ס'שענסטע אידישע טעַ־אַטער. און פון די אויגען איז מיר גערונען נישט קיין בלו־טיגע טרערען — נאָר ה י י ס ע בלוטיגע טרערען!... די דאָזיגע טרערען האָב איך געלאָזט רינען פריי איבער מיין וועסטיל — דערנאָכדעם פלעג איך נעמען ס'וועסטיל און עס אויסדרעהען, און עס ארויסהענגען אין דרויסען — עס זאָל זיך טרוקענען.

קורץ: ס'איז מיר געווען שלעכט, ערגער, ביטער. די

צייט האָט זיך געטון איהרס — זי האָט ניט געהאַט קיין צייט צו וואַרטען, זי איז געגאַנגען אהן אן אויפהער, און איך בין ארומגעגאַנגען גלייך מיט דער צייט: נאַקעט און באָרוויס, אהן א דימענטשפּילקע אויפ׳ן לייב...

בין איך אלזא געוואָרען א וואָס? א ווידערקול! א ווידערקול בין איך געוואָרען, מיינע פריינט! אָן עכאָ — פאר $2.40 א טאָג, מיט פרייע לאונדרי...

— דערצעהל, ליעבער, דערצעהל, ווי אזוי האָט דאָס פּאסירט!

אָלרייט, איכ׳ל דערצעהלען:

דאָס איז געווען נאָכדעם ווי איך האָב א לאַנגע צייט געזוכט ארבייט און נישט געקענט געפינען. אומעטום וואו איך בין געקומען זוכען באַשעפטיגונג האָב איך געקראָגען דעם ענטפער, אז אזוי און אזוי — ענטוועדער מ׳האָט פאר מיר ארבייט, אָדער — פאַרקערט. אין ערשטען פאַל בין איך געווען אומגליקליך, ווייל כ׳האָב מורא געהאַט, אז מ׳עט מיר אָנשלאָגען, אז איך זאָל זיך שטעלען ארביי־טען — וואָס דאָס איז געווען געגען מיינע איבערצייגונגען אלס מענש און ליידיג־געהער. און אין צווייטען פאַל האָב איך גלאַט אזוי אוועקגעלעגט די אויגען אויפ׳ן ארבעל און געוויינט — ס׳גרעסטע געוויין...

אז ס׳האָט שוין געהאלטען גאָר שמאָל — אזוי שמאָל, אז איך האָב שוין ערנסט גענומען טראַכטען וועגען פאָהרען אין די בראָנקס, און דאָס וואסער האָט שוין דערגרייכט אזוי ווייט (אָנווייזענדיג אויף מיין נייעם 98 סענטיגען קראוואט!) — דעמאָלט האָב איך דערהאלטען א בריעף פון א פריינד מיינעם, א פארמער, אין וועלכען ער האָט מיר אָנגעבאָטען ווערען א ווידערקול מיט א געהאלט פון $2.40 א טאָג און פרייע לאונדרי.

„איך — א ווידערקול! נישט מעהר דער שענער, דער חנ׳עווודיגער יונגערמאן, מיט זיין הויכער שטעלונג אין דער געזעלשאפט, מיט זיין פארפיהרערישען שמייכעל און פייערדיגע אויגען — נאָר א ווידערקול... אָן עכאָ... א אָפּ־

קלאנג... אן אבסטראקט — אזוי צו זאָגען"... אַט־אזוי האָב איך מאַנאַלאָגירט, און זיך געריסען די לאָקען פון קאָפּ, און זיי ארויסגעלאָזען דורך די פענסטער פון דער באַהן, וואָס האָט מיך געטראָגען צו מיין קאריערע אלס עכאָ...

אז איך בין אָנגעקומען אהינצו אויף דער פארם און זיך באגריסט מיט מיין פארמערישען פריינד, האָט זיך צווישען אונז געשטעלט דער העכסט־פאָלגענדער שמועס:

א י ך: אין וואָס באשטעהט מיין אויפגאבע אלס ווידערקול, פליעז?

ע ר: וועסט מוזען שטעהן א גאנצען טאָג לעבען דעם בריקעל פון מיין טייך און ארבייטען אלס — עכאָ.

א י ך: ד'שכל?

ע ר: פארשטעהסטו מיך, עס זענען פאראן מענשען וואָס זיינען גרויסע נאטור־ליעבהאָבערס און זיי האָבען האָלט עס זאָל עכאָ'ן... און אזוי ווי מיין קאָנקורענט האָט פאראיאָהרען צוגענומען א מענשען און איהם אוועקגע־שטעלט ערגיץ, ביי א בריקעל — ער זאָל עכאָ'ן, האָב איך היינטיגס יאָהר אדווערטייזט, אז מיר האָבען נאָך א שטאר־קערען ווידערקול אין אונזער וועלדעל — וויל איך דו זאָלסט זיין דאָס ווידערקול... ווייל דו האָסט א געזונט קול...

שפּעטער מיט אכט מינוט בין איך שוין געלעגען פאר־שטעקט ערגיץ אין א זומפּיג וועלדיל און געווארט... אויף דער געלעגענהייט, אויסצופּריבען מיין טאלענט אלס ווי־דערקול...

באלד איז פארבייגעגאנגען א איד, און פון זיינע באַ־וועגונגען מיט די הענט, ווי אויף צו כאַפּען פליגען, האָב איך פארשטאַנען, אז ער מוז זיין א פארהערער פון דער מו־טער נאטור, און א זוכער פון... עכאָ'ס.

באלד האָט זיך דערהערט א רוף: העלאָ! הוזדער?

איך האָב פּראָמפּט צוריקגערופען: העלאָו! הוזדער?

— א פיינער טאָג! — האָט געזאָגט ס'קול — קומענ־דיג אליץ נעהענטער.

— דאטסרייט ! — האָב איך געענטפערט — א פיינער טאָג !

דער „דאטסרייט“ איז געווען איבריג — אָבער נ א ־ ט י ר ל י ך.

— זיינען מיר אלזא אין קאונטרי — האָט גערופען ס׳קול.

און איך האָב צוריקגערופען מיט דערזעלבער באטאָ־נונג : זיינען מיר אלזא אין קאונטרי !

— כאָכאָה ! — האָט געלאכט ס׳קול.

— כאָכאָה ! האָב איך — אלס ווידערקול — צוריק־געלאכט.

— וואו זענט איהר ? — האָט געפרעגט ס׳קול.

— וואו זענט איהר ? — האָב איך צוריקגעפרעגט.

— כאָכאָכאָה ! — האָט זיך ס׳קול געהאלטען ביי די זייטען פון לאכען.

— כאָכאָכאָה ! — האָב איך צוריקגעלאכט אויף א היסטעריש קול.

א ווײלע איז געווען שטיל. איך האָב זיך דערווייל פאררויכערט א ציגארעטעל און באלד האָט ס׳קול ווידער געפרעגט :

— וואָס מאַכט איהר עפּעס ?

— טהענקיו ! — האָב איך געענטפערט — איך בין אָלרייט. וואָס מאַכט איהר אליין ? — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

אין א האלבע שעה ארום האָב איך געהאלטען אויף דער דאָלאניע $2.40 — געצאָהלטס פאר מיין מערדעריי־שער ארבייט, אלס ווידערקול, און מיין פריינד, דער פאר־מער, האָט מיר געוויזען מיט׳ן פינגער אוואו די באהן־סטאנציע איז, און ער האָט מיך געוואָרענט, אז איך זאָל אכטונג געבען ווי איכ׳ל אריבערגעהן די „טרעקס“ — אז נישט וועט׳ן מיך איבערפאהרען...

דער רעגעלמעסיגער חלש'ער

אזוי ווי די ליעבעלייזער האָבען זעהר האָלט אז מע דערצעהלט זיי מעשיות וועגען אזא פּאָפּולערען געגענשטאַנד ווי עסען, דאריבער גיב איך זיך די מיה אויסצוטראַכטען די פאָלגענדע געשיכטע, וועלכע דארף כלומרש'ט דערצעהלט ווערען פון א אידען וואָס האָט אמאָל געהאַלטען א רעסטאָראן. „וואָס מאַכט ער עפּעס דער דאָזיגער איד?" פרעגט איהר. „א דאַנק פאר נאָכפרעגען", זאָג איך. ער פיהלט שוין היינטיגע וואָך אביסעלע בעסער. „ווי־אָאָס?" פאר'חידוש'ט איהר זיך „ער האָט דען שלעכט געפיהלט?" „אָי!" זאָג איך און קוק אייך אָן ווי משוגע „פרעגט בעסער ניט. צווינגט מיך ניט" זאָג איך „אייך צו מוזען ערקלעהרען אז אונזער אויסגעטראַכטער העלד האָט לעצטע וואָך גענומען א וואַנע... און זיך אינגאַנצען איינגענעצט".

„נאָר גענוג", זאָג איך „דערפון, לאָמיר דעם אידען א נאָמען געבען פראָיקע, איהם אַוועקזעצען אויף א בענקעל לעבען אונז, און איהם בעטען אונז צו דערצעהלען זיין געשיכטע מיט דעם „רעגעלמעסיגען חלש'ער":

אָלרייט, ר' פראָיקע, איהר קענט שוין אָנהויבען. אַנו! הויבט ער אָן אזוי:

„... איך האָב דעמאָלט געהאַלטען א רעסטאָראַן אויף איסט־בראָדוויי און געהאַט די עהרע זיך צו באַקאָנען מיט די פיינסטע אידישע דיכטער און שריפטשטעלער — מיט אַלע, האָב איך זיך דעמאָלט פערזענליך באַקאָנט, א חוץ מיט די פּאָר סענט. מיט דאָס לעצטע איז מיר זעהר שווער געוועזן צו שליסען א גענויערע באַקאַנטשאַפט, מחמת במעט אַלע האָבען געגעסען אויף צעטעלעך... דאָס הייסט נאָכ'ן

מאַלצייט, ווען דער קעלנער פּלעגט זיי דערלאַנגען דעם חשבון, פּלעגען זיי אויף איהם אַרויפלייגען זייער „אויטאָ־גראַף״ און דאַמיט באַרוהיגען זייער געוויסען...

מיר איז געווען שלעכט — זעהר שלעכט. וואָס אַ טאָג זענען די מיטאַרבייטער אויף מיינע צעטעלעך געוואָרען צאָהלרייכער... כמעט די גאַנצע אידישע אינטעליגענץ, האָט מיטגעאַרבייט אויף מיינע צעטעלעך...

און אפשר איז דאָס נאָך געווען ווייניג, — האָט מיר נאָך גאָט צוגעשיקט דעם רעגעלמעסיגען חלש'ער און יענער האָט מיך שוין גאָר אוועקגעקוילעט.

אַזוי געווען די מעשה:

איינמאָל, אַרום איינס אַ זייגער נאָכמיטאָג (איך לאָז אויס די נאַטור־באַשרייבונג און די פּסיכאָלאָגיע — דאָס ערשטע וועלען די לעזער געפינען ביי מאַקסים גאָרקי, דאָס צווייטע — ביי דאָסטאָיעווסקי'ן!) עפענט זיך די טיר און עס פאַלט אַריין צו מ י ר אַ פרעמדער איד, שטרעקט זיך אויס אויף דר'ערד און... חלש'ט.

אָפּגעמינטערט איהם, זעץ איך איהם אַוועק ביי אַ טישעל און פרעג איהם זעהר קלוג:

— איהם נישט גוט געוואָרען?

— יאָ, עס איז איהם נישט גוט געוואָרען.

— ער האָט גע'חלש'ט?

— יאָ.

— צו וואָס דאַרף ער עס?

— ער ווייסט נישט.

— וואָס קען, נאָך זיין מיינונג, זיין די סיבה דערפון?

— דאָס עסען. ער עסט קעגענאיבער אין אַ רעסטאָראַן, איז דאָס עסען זעהר אַ פּאַסקודנע. איז נאָכ'ן עסען ווערט איהם נישט גוט און ער חלש'ט.

— אַלע טאָג?

— יאָ. אַלע טאָג.

איך האָב דעם מאַן פיין באַהאַנדעלט, איהם אויסגע־ריבען מיט ווייז־עסיג... באַגאָסען איהם מיט סעלערי־טאָ־

ניק, איהם געבלאָזען אין די נאָז־לעכער, און אז ער איז געקומען צו זיך, האָב איך איהם אויפגעזעצט אויף דער קאַר און איהם אַהיימגעשיקט.

מיין באהאנדלונג איז איהם, ווייזט אויס, געפעלען געוואָרען. ווארים גלייך אויף דעם אנדערען טאָג, פונקט איינס א זייגער, ווען ער איז צוריקגעגאַנגען פון מיטאָג־עסען, איז ער ווידער אריינגעפאלען צו מיר אין רעסטאָ־ראן — הינטערווייל'עכס — זיך אוועקגעלייגט אויף דער שוועל און גע'חלש'ט, אויפ'ן שעהנסטען אופן.

דאָס מאָל האָב איך איהם גלייך דערקאָנט, און וויסענ־דיג אז עסען עסט ער ביי מיין קאָנקורענט און חלש'ן קומט ער צו מ י ר, האָב איך איהם געריבען שוין ניט מיט וויין־עסיג, נאָר מיט דער ביליגסטער ווארע וואָס מען קען קריגען. און אנשטאט סעלערי־טאָניק האָב איך איהם איצט אָפּגעכליאָפּעט מיט „פליין סאָדא" און אנשטאט אין ביידע נאָז־לעכער ווי פריהער, האָב איך איהם איצט געבלאָזען בלויז אין א י נ ע ם.

אז ער איז געקומען צו זיך האָב איך איהם געפרעגט:

— איז איהם ניט גוט געוואָרען?

— יאָ.

— צו וואָס דארף ער עס?

— ער ווייסט נישט.

— און וואָס איז, נאָך זיין מיינונג, די סיבה דערפון?

— דאָס חזיר'שע עסען, וואָס ער עסט, ער עסט קעגענ־איבער אין א רעסטאָראן איז דאָס עסען זעהר פּאַסקודנע — מוז ער חלש'ען...

— פאַרוואָס־זשע גראָד ביי מיר?

— ווייל ביי מיר איז גראמער, לופטיגער, און אין אלגעמיין געפעלט איהם דאָס פּלאַץ בעסער, ווי יענער וואו ער עסט...

— טו וואָס־זשע קומט ער נישט אַהער עסען?

— ער ווייסט אליין ניט. ער איז שוין צוגעוועהנט צו יענעם רעסטאָראַן...

און אזוי ווייטער.

אז ער איז געקומען צו זיך, האָב איך איהם אוועקגע־זעצט אויף א קאר און איהם אהיימגעשיקט.

צו מאָרגענס, פונקט איינס א זייגער, איך זעה ווי א איד דערנעהענטערט זיך צו מיין טיר — הינטערוויילעכס — שאָקעלט זיך ווי א בוים אין א שטורם־ווינט... און — וויל חלש'ען, אז ער שטארבט.

געה איך איהם אקעגען, שטופּ איהם אריבער אויף דער אַנדערער זייט גאַס, נעבען רעסטאָראַן וואו ער עסט, און לעג איהם אוועק ביי מיין קאָנקורענט אויפ'ן שוועל...

אין א פערטעל שעה ארום, קומט ער צולויפען א פייב־טער, איז רויט ווי א גזלן און שרעקליך צעקאָכט.

— מיסטער, זאָג איך צו איהם, איהר קוקט אוים צו זיין אביסעל בייזלעך!

— יאָ, זאָגט ער, איך בין בייז ווי א טיגער — בין איך.

— וואָס איז די אורזאַכע דערפון?

— די אורזאַכע דערפון, זאָגט ער, איז וואָס איהר האָט ניט געהאט קיין רעכט מיך אריבערצושטופען אויף דער אַנדערער זייט—צו חלש'ן אין מיין אייגענעם רעסטאָראַן! ערשטענס, זאָגט ער, פּאַסט מיר ניט צו חלש'ן צווישען אייגענע מענשען, צווייטענס, זאָגט ער, איז ביי אייך גראַ־מער, לופטיגער... און אין אַלגעמיין געפעלט מיר אייער פּלאַץ בעסער ווי דאָרט וואו איך עס.

איך האָב איהם קוים בארוהיגט און אוועקגעשיקט.

צומאָרגענס, מיין חלש'ער איז ווידער דאָ! אקוראַט א זייגער איינס — צו דער מינוט. קומט אריין הינטערוויי־לעכס, לעגט זיך אוועק און — חלש'ט.

אָפּגעמינטערט איהם, מאַך איך צו איהם:

— מיסטער, וואָס האָט איהר צו מיר? וואָס־רואינירט איהר מיך?

קוקט ער מיך אָן.

וואָס הייסט, זאָגט ער, איך רואיניר אייך? איך חלש

עפעס, זאָגט ער, אויף צו פליסען? איך חלש, זאָגט ער, דערפאר וואָס איך מוז... ווייל עס שפּאָרט מיך אָן... איך קען זיך ניט העלפען!

— יאָ, זאָג איך, אָבער ווער הייסט אייך עסען אין אזא רעסטאָראַן, איהר זאָלט מוזען חלש'ן?

—וועל, זאָגט ער, ער קען זיך נישט העלפען, ער איז שוין, זאָגט ער, צוגעטרייעט צו דעם פּלאַץ, ער עסט דאָרטען שוין איבער פינף חדשים...

— און וואו האָט איהר ביז איצט גע'חלש'ט? פרעג איך.

— ביז איצט, זאָגט ער, האָב איך גע'חלש'ט אין דער דרייצעהנטער סטריט און סעקאָנד עוועניו... נאָר ס'איז צו ווייט...

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

צו מאָרגענס — אזוי ענדיגט אונזער אויסגעטראכטער רעסטאָראטאָר — האָב איך פארקויפט דעם רעסטאָראַן אין אַ קשען און בין ארויס פון די ביזנעס.

אַ ברויטגעבער

— איהר רעדט פון רעסטאָראַנען — האָט ער אָנגעהויבען — פרעגט מ י ך, וועל איך אייך זאָגען. אָט איז דער כריין!

ווי איהר ווייסט, מסתמא, בין איך אין די רעסטאָראַן ביזנעס שוין ניט פון היינט אָן — סעי, דזשאָו, שטעל צום טיש דעם עסיג... נישטאָ קיין עסיג אויפ׳ן טיש!

האָב איך מיר געהאט מיינע ביזנעס אין פארשיעדענע געגענדען פון שטאָדט — מייסטענס אין גוי׳עשע. מילא, איכ׳ל אייך נישט זאָגען, אז איך האָב געמאכט גרויסע גליקען, ס׳איז ניט שייך! א רעסטאָראַן איז בכלל אַן אָרימע ביזנעס. און נתעשר ווערען דערפון קען מען נישט. נאָר ס׳שטיקעל ברויט האָט זיך געשלעפּט. וואָס — וואָס, א גוי ווייסט דיר נישט קיין חכמות. קומט אריין, עסט אָפּ, באַצאָהלט און געהט אוועק.

זיצען אין רעסטאָראַן גאַנצענע טעג און כליאָבען טיי און — ווי רופט איהר עס — דיסקוטירען — דאָס איז א זאך וואָס די ערלים ווייסען נישט. ביי א גוי איז אָדער ער עסט, אָדער ער שלאָגט זיך. אָבער שלאָגען זיך איבער געוויסע פראַגען, און אין דערזועלבער צייט עסען דינער — דערפון האָט ער קיין השגה נישט.

איז דאָך אָבער, ווי זאָגט איהר, אמעריקא א מדינה, איז מיר איינגעפאלען, אז געננוג געמוטשעט זיך צווישען גוים, אין א גוי׳עשער געגענד — כ׳וועל פּרובען עפענען א ביזנעס ערגיץ אויף דער איסט סייד, צווישען אייגענע מענשען.

א איד — ווי זאָגט איהר — איז פאָרט ניט קיין גוי. און יעדען ציהט צו דאָס זייניגע...

אזוי איז שוין אוועקגעשטעלט געוואָרען די וועלט — קענסט גאָר גיש־גיש מאכען! אפשר ווילט איהר נאָך אביסעל ברייז? ניין? הקיצור, איך האָב זיך געבלוטיגט און אויפגעעפענט א רעסטאָראן אויף איסט־בראָדוויי. א פיינעם רעסטאָראן ווי א גאָלד — גרויס, לופטיג, א מחיה, און טאקע, ווי זאָגט איהר, „דעליוועריט די גודס", און פון שענסטען. וואָרים אין לויפען דער צייט — אז און פון שעהנסטען. וואָרים אין לויפען דער צייט — אז דער מענש וויל זיך איינטרייען א געשעפט, איז דאָך, ווי זאָגט איהר — קורץ, וואָס זאָל איך אייך דערצעהלען: דער רעסטאָראן האָט זיך פון אָנפאנג אוועקגעשטעלט גאָר נישקשה'דיג. אריינגעקומען אידישע שרייבערס, און געגעבען צולייזען גאָר נישט שלעכט.

מילא גליקען מאכען פון אידישע שרייבערס — איז דאָך נישט שייך... נאָר אזוי אין אלגעמיין האָט זיך עס געוויזען גאנץ נישקשה'דיג...

א וואָך — צוויי אזוי.

מיט א מאָל האָבען זיך גענומען יאווען — ווי רופט איהר זיי? — טראָמבעניקעס. דערהערט, אז ביי מיר אין רעסטאָראן קומען אריין אידישע — ווי רופט איהר זיי — ליטעראטען, האָבען זיך גענומען יאווען אלערליי שלעק און אָנשיקענישען פון דער גאנצער וועלט: סאָסייעטי־מעמבערלעך, לעדיג־געהער, גלאט נודניקעס.

איינער פון זיי איז געווען אן עלטערער איד, אָהן א באָדר אָדער וואָנצעס, מיט צוויי קליינע ביטרע אויגעלעך — ווי צוויי שווארצע מייזלעך... און די דאָזיגע צוויי אויגעלעך זיינען כסדר ארומגעלאָפען אין די רויטע אויגען־נעסטען, ווי זיי וואָלטען געוואָלט ארויספליהען און עמיצען א ביס טון...

וואָס איז דאָס טועכץ פון דעם דאָזיגען אידען האָב איך אין אָנפאנג ניט געוואוסט, נאָר שפּעטער האָב איך אויסגעפונען, אז ער ארבייט פאר — ווי רופט איהר עס

— די טשאריטיס, רעדט אויף עטליכע שפּראַכן מיט אַמאָל, און קריגט זיך מיט אַלעמען וועגען אַלעם.

אַט דער דאָזיגער איד — מעג איך זאָגן, האָט מיך ארויסגעטריבען פון יענעם פּלאַץ.

וואָס פלעגט ער א שטיינער טון? — גאָר ניט. ער פלעגט אריינקומען מיט א מין בריטקייט, און מיט א שטעל, ווי א ראָקפעלער, זיך אויסקלייבען דעם שענסטען און גראמסטען טיש און אָרדערען א... גלאָז סאָדע־וואסער פאר צוויי סענט...

דאן פלעגט ער א געשריי טון צום וועיטער:

— סעי, מיסטער, גיט מיר אכטונג אויפ׳ן רעקעל! איך דארף ערגיץ ארויסלויפען!

און וואָס מיינט איהר האָט ער געטון? ער איז ארויסגעלאָפען דער חזיר און זיך איינגעקויפט א באקסעל סעמען, עטליכע הערינג, א פּאָר פּיקעלס, א פונט פּאסט־ראָמא, א ברויט און צוריקגעקומען — עסען...

אָפּגעגעסען, מאכט ער צו מיר:

— ווייסט איהר, אז איהר האָט ניט קיין שכל ווי צו פיהרען א ביזנעס?

— דהיינו, פארוואָס מיינט איהר אזוי?

— איך מיין, זאָגט ער, אז איהר דארפט ניט פאר־קויפען קיין דינער פאר 35 סענט. דאָס ווינציגסטע וואָס איהר דארפט רעכענען איז 50 סענט — ניט וועניגער א פּעני. און מיר איבערגעבענדיג עפּעס א פּעקעלע, מאכט ער: באהאלט דאָס ערגעץ פון מיינעטוועגען, כ׳האָב זיך איבערגעלאָזען א גוט שטיקעל לאקס אויף מאָרגען...

— מיינע עסענס געפעלען אייך מסתמא ניט? — וואג איך זיך ארויסצוזאָגען.

— ניין! מאכט ער — אדרבא, איהר האָט גאנץ גוטע עסענס... נאָר אז איך קויף דאָס אליין, קאָסט עס מיך ביליגער.

קוק איך איהם אָן און — שמייכעל.

— צאָלרייט! — מאכט ער — איהר דארפט ניט

שמייכלען, היינטיגע צייטען, מאכט ער, שפיעלט די פּעני א גרויסע ראָלע... נאט אייך, מאכט ער, צוויי סענט וואָס סע קומט אייך פאר׳ן סאָדע־וואסער, און טאָמער, מאכט ער, וועלען אריינקומען א זעקס יונגע לייט פרעגען אויף מיר, זאָלט איהר זיי הייסען ווארטען... ווארום איכ׳ל באלד אריינקומען...

צומאָרגענס באווייזט ער זיך ווידער — דער איד, גאנץ פריה, זעצט זיך אוועקביים שענסטען טיש, טוט אויס דעם ראָק, פארקאשערט די ארבעל, גלעט זיך אויס ־עם פּליך און הויבט אָן שלעפּען פון די קעשענעס הארטע אייער.

— זעהט איהר! — מאכט ער צו מיר, קלאַפּענדיג די אייער מיט מיין לעפעלע — אָט אזעלכע אייער דארפט איהר קויפען... ס׳איז טייערע אייער ווי גאָלד — גיט מיר א גלעזעל סאָדע־וואסער, נאָר האָריאָפּ!

איך האָב איהם דערלאנגט א גלעזעל סאָדע־וואסער, מיין איד האָט זיך גוט אָנגעפּאָיעט און געזאָגט:

— הערט, מיסטער קאטץ, (מיין נאָמען איז קאטץ!) וואו קויפט איהר אייער ברויט — ביי וועלכען בעקער?

— איך האָב איהם אָנגערופען א נאָמען פון א באַקאנטען בעקער.

— קען איך פארזוכען א שטיקעל?

— געוויס.

ער האָט אויפגעגעסען אפשר דריי פונט ברויט און דאן האָט ער געזאָגט זעהר רוהיג:

— פּע! סארא חזיר׳יש ברויט ביי אייך איז! זעמיל האָט איהר אויך? — אנו באווייזט!

איך האָב איהם דערלאנגט א זעמיל. ער האָט איהם אויפגעגעסען און באמערקט זעהר קורץ:

— חזיר׳שע זעמיל!

דאָס איז געווען אין אָנפאנג.

שפּעטער צו האָט ער זיך מיושב געווען, ער האָט שוין קיין פּיקעלס מיט קיין ברויט אויך ניט געבראכט. דאָס

פלעגט ער שוין אליין נעמען פון טיש און באצאָהלען פלעגט ער די געוועהנליכע צוויי סענט פאַר סאָדע־וואסער.

אָבער דאָס איז נאָך גאָר נישט. די רעכטע מעשה הויבט זיך ערשט אָן:

איינמאָל אין א ביינאכט, ארום זייגער צוועלף, קומט ער צוגעהן, צעשפרייט זיך מיט זיין וועטשערע און עסט זיך פאמעליכענקע — ביז איינס א זייגער.

— זאָג איך איהם: פליעז איילט זיך אונטער א קאַפעלע, שוין איינס דער זייגער און איך וויל געהן שלאָפען.

— דאַנט באדער מי! — מאכט ער — און ווערט אויפגערעגט... אז איהר ווילט שלאָפען — שלאָפט... וואָס איז דאָס מיין דאגה?..

— איך בין זעהר אָפגעארבייט! — פרוב איך זיך בעטען ביי מיין צוויי־סענטיגען קאָסטומער.

— פליעז! פליעז! — מאכט ער צוויי מאָל „פליעז" הערט מיר אויף דולען א קאָפּ מיט אייערע מעשיות... אז איך עס — האָב איך ליעב סע זאָל זיין שטיל... איבריגענס, מאכט ער, איז מיר שוין פאר'מיאוס'ט אייער גאנצער חזיר'שער פלאץ... מיט די חזיר'שע פאראָנד־קעס...

— — — — — — — — — — — — — —

וואָס ווייטער איז געשעהן ווייס איך נים. איך ווייס נאָר אז איך האָב איהם דערלאנגט א זעץ צו דר'ערד, זיך ארויפגעשטעלט מיט א קניע אויף זיין בויך און איהם גענומען קנעטען מיט אלע כחות און שרייען:

— נאדיר א חזיר'יש פלאץ! נאדיר חזיר'שע פאראָנד־קעס! נאדיר פאר צוויי סענט א גלעזעל וואסער... נאדיר איינענע פאסטראמע!...

— — — — — — — — — — — — — —

זאָגט איהר: אידישע רעסטאָראַנען.

אז פארברענט האָבען זיי געזאָלט ווערען איידער איך האָב זיי דערקענט! אפשר ווילט איהר נאָך א פיקעל?

אַ זויבערער רעסטאָראַן

איך בין געווען זעהר הונגעריג און איך בין דארום אריינגעפאַלען אין ערשטען בעסטען רעסטאָראַן און —
— וואָס׳טיר עסען? — האָט מיך געפרעגט אַ קליין, אָנגעפּאַקט אידעל מיט אַ ברודנעם האַנטוך איבער׳ן אַק־סעל און אַ זעהר פאַרקויטיגט פאַרטוך איבער זיין... גע־געגנוואַרט.
— געצמיר אַ רעגעלע דינער! — האָב איך געזאָגט — איך בין הונגעריג ווי אַ הונט.
דער איד האָט מיך פאַמעליכען און מיט ישוב־הדעת באַטראַכט פון אויבען ביז אַראָפּ, מיך געפרעגט צו בין איך אַ נייער קאָסטומער און צו איך האָב ליעב ריינקייט...
איך האָב איהם געזאָגט אז יאָ, מיר האָבען זעהר ליעב ריינקייט, און לאָז ער זיך צואיילען מיט׳ן עסען, מחמת מיר לאָזען שיעור די נשמה פון הונגער!
אָבער ער האָט זיך ניט צוגעאיילט. אָנשטאָט דעם האָט ער מיר גענומען ערקלערען די מעלות פון זיין פרעס־אַנשטאַלט. מיך געוואָלט איבערצייגען, אַז אַלע אידישע רעסטאָראַן אייגענטימער זיינען מערדער, גאַרגעלשנײדער און מענשען־סם׳ער. אַלע — חוץ ער, דער איד מיט׳ן שמוציגען פאַרטוך און פאַרקויטיגטען האַנטוך, וועלכער איז אַן אמת׳ער מלאך אין מענשענגעשטאַלט און זיין העכסטע אויפגאַבע איז צו זיין נאָבעל, ריין, און ציכטיג...
— באַרשט האָטיר? — האָב איך איהם איבערגע־שלאָגען די רייד.
יאָ, ער האָט באַרשט. אָבער וויים איך כאָטש וואָס פאַר אַ מין באַרשט דער מאַן האָט? דער אמת׳ר וויין, אונטערגעשלאָגען מיט באַרדענס מילך פונ׳ם „באָטעל“,

און פארבראַקט מיט אייער, וואָס די היהנער וועלען ערשט לעגען מאָרגען, אז מע׳ט דערלעבען, — אזוי פריש זענען זיי!... און וואָס אַנבאלאנגט זיין פוטער אין דאָס נישט דיזעלבע חזיר׳ערייַ וואָס מען קריגט אין אַלע אַנדערע רעסטאָראנען, און פון וועלכע מענשען געהען פון דער וועלט יונגערהייד — ניין! אויף ז י י ן פוטער דארף מען זיין א מבין, מען דארף פארשטעהען וואָס סע הייסט א גוט שטיקעל פוטער — מען דארף, אזוי צו זאָגען, זיין א געענדיגטער פוטעריסט...

אפשר פופצעהן מינוט האָט מיך דער איד אטאקירט מיט זיינע ערקלערונגען, און אז ער האָט מיר שוין געבראכט דאָס ביסעל עסען, האָט ער מיך נאָך נישט אָפגעלאָזען — אדרבא, ער האָט זיך ערשט גענומען צו מיר מיט מעהר פרישקייט. מיט מעהר קראפט.

מיט יעדען ביסען וואָס איך האָב אראָפגעשלונגען האָב איך אויך געמוזט אראָפשלינגען זיינע א באמערקונג ווי „געשמאק עס איז דאָס ביסעלע באָרשט“, און אז איך דארף „שטארק הנאה האָבען פון דעם גוטען שטיקעלע קאָלבס־בראטענדעל“ און אז „דאָס לעק צימעס צוגעהט זיך פשוט אין אַלע אברים און הלואי מען זאָל נאָר זיין געזונט און האָבען כח צו עסען“...

ביי די לעצטע ווערטער איז מיין איד געוואָרען אביסעל טרויעריג און מיר ערקלערט, אז ער אליין איז שוין היינט א שוואכער עסער — נישט פאר מיר געדאכט! אמאָל פלעגט ער קאָנען אויפעסען א וועלט, קאנאהאָרע נישט! אָבער היינט איז שוין ניט דאָס. וואָס איז? דער מאָגען ארבייט ביי איהם עפּעס ניט ווי עס דארף צו זיין... ער איז שוין אויסגעווען ביי א מאסע דאָקטוירים, אָבער סע העלפט נישט —ער איז שוין ניט דער אָמאָליגער ע ס ע ר! ווי קומט עס?! (מיט א זיפץ) אך! ווען איך זאָל איהם געווען זעהען עסען מיט א פינף יאָהר צוריק...

אָט אזוי האָט מיך דער איד אונטערגעהאלטען ביז וואנעט איך בין פארטיג געוואָרען מיט מיין מאָלצייט.

אז איך האָב שוין געהאַט באַצאָהלט און געוואָלט ארויסגעהן, האָט ער מיך העפליך איינגעלאַדען איך זאָל מיט איהם אריינגעהן אין קיך — ער וויל מיר ווייזען די קיך זיינע, און וויל וויסען מיין מיינונג, צי איז נאָך ערגיץ פאַראַן אין גאַנץ ניו יאָרק אָט אזא מין סאָרט ק י ט ש ע נ ד ע ל.

איך האָב איהם ניט געקאָנט אָפּזאָגען און בין מיט־געגאַנגען.

באַלד זיינען מיר געשטאַנען אין א האַלב־פינסטע־רער, פּיעלפּאַך שמוציגער קיך, פול מיט אונזויבערע כלים, א מיסט־פּעסעל און אהן א שיעור קאַקרוטשעס.

— איהר זעהט — זאָגט ער — אָט איז ביי מיר א קיטשענדעל, אז סע שפּיגעלט! אין אנדערע קיטשענס — זאָגט ער און טרייבט מיט'ן האַנדטוך די טשערעדעס מיט קאַקרוטשעס — אין אנדערע קיטשענס זעהט מען א מאַסע קאַקרוטשעס... אָבער ביי מיר איז ניטאָ א קאַקרוטש פאַר א מיליאָן... ביי מיר ווערט אַלעס געהאַל־טען זויבער — אז סע בלאַנקט. זאָג איך דעם אמת צי ניין? הא?

איך האָב איהם געמוזט זאָגען, אז ער זאָגט פּאָזיטיוו דעם אמת.

— און איצט — זאָגט ער און נעמט אַראָפּ א פּלעשעל קאַרבאָל־וואַסער און כליאַפּעט עס אריין אין מיסט־פּעסעל — איצט זייט אזוי גוט און גיט א שמעק צום מיסט־פּעסעלע... וואָס פיהלט איהר? קאַרבאָל. ריכטיג, אין אנדערע רעסטאָראַנען — מאַכט ער — שטינקט, אז מען קאָן ניט אויסהאַלטען. ביי מיר ניט... ביי מיר — מאַכט ער — איז אַלצדינג סאַני־דאָסיש. ריכטיג צו ניין?

איך האָב איהם געמוזט זאָגען, אז ס'איז ריכטיג ווי גאָלד.

— נו, און איצט — מאַכט ער — און נעמט אַראָפּ פון אויווען א שמוציגען טאָפּ און נעמט איהם ווישען

מיט'ן האנטוך — איצט באטראכט מיינע טעפ... מען דארף זיי — מאכט ער — אביסעל אויסוויישען, זאָנסט, מאכט ער, זיינען זיי ריין ווי גאָלד. עס קאָן גאָר ניט זיין ריינער. הא?

איך האָב געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אלס א מין באשטע־טיגונג, אז ער האָט רעכט.

— און איצט — מאכט ער — וועל איך אייך אומיס־נע צופיהרען צו מיין אייז־באקס און אייך ווייזען!

ער האָט מיך צוגעפיהרט צו א מין באָליערא־קאסטען, אויפגעעפענט ס'דעקעל, און איך בין שיעור אוועקגעפא־לען פון דעם עיפּוש'דיגען גערוך פון די פליישען וואָס זיינען דאָרט געלעגען און געשטונקען אויפ'ן ליבעראלי־סטען אופן.

— איהר זעהט — מאכט ער — און פארהאקט גלייך דאָס טירעל, ביי מיר אָן אייז־באקסעל איז ניט ווי אין אנדערע רעסטאָראנען... (א ביסעל מיט א שוואכער קול) מען דארף איהם אביסעל אויספּארען מיט הייסע וואסער און איהם לאָזען זיך אָביסעל דורכלופטערען... ווייטער, מאכט ער, איז ביי מיר אלץ פריש, אז ס'איז א פּלעזשע דארויף א קוק צו טון...

— און איצט — זאָגט ער — וועל איך אייך ווייזען די קעכין מיינע, — העי פראשקאָ! — האָט ער אריינ־גערופען ערגעץ אין דער פינסטערניש — קום אריין, שנעלער!

באלד האָט זיך געיאַווועט עפּעס א צעשוואומענע גוי'ע מיט צעאייטערטע אויגען, מיט א זאק ארום די לענדען און מיט א שרעקליכען קאטער...

— איהר זעהט — זאָגט ער — דאָס איז די קעכין מיינע... זי דארף זיך — מאכט ער — אביסעל ארומוואַ־שען און זיך אָנטון א ווייס פארטוך, און וואָס אָנבאַ־לאנגט דעם קאטער — מאכט ער — וועט ער פאראי־בערגעהן... זאָנסט, מאכט ער, איז ביי מיר אלץ זויבער, אז סע בלאנקט. הא, וואָס זאָגט איהר?

איך האָב שוין מְעהר ניט געזאָגט. איך בין אוועק־געפאַלען הינטערוויילעכס און געחלש׳ט גוטע צעהן מי־נוטען אויפ׳ן זייגער...

נאָטום און פּראָטום

...איהר ווייסט ניט וואָס סע הייסט „נאָטום“ און „פּראָטום“? קיינמאָל נישט געהערט דערפון? אך, מיין ליעבער פריינד! הלואי וואָלט איך אויך נישט געווען געהערט דערפון, וואָלט איך ניט געקומען צו מיין איצ־טיגער לאגע... וואָלט איך איצט געווען א פרייער מענש, גלייך מיט אַלעמען און ניט געפוילט אין פּריזאָן — עד־הע־הע!

איך זיפץ. אודאי זיפץ איך! ווי אזוי זאָל איך ניט זיפצען, אז איך דערמאָן מיך, אז ערשט מיט עטליכע חדשים צוריק בין איך געווען יונג, פריש, לעבענסלוסטיג און פול מיט האָפנונג אויף דער צוקונפט... און איצט בין איך א פארברעכער... א מערדער... א פארשטויסענער פון גאָט און פון לייט — ענטשולדיגט מיינע טרערען, כ'בעט אייך... איך קען זיך ניט העלפען...

שוין!... איך בין שוין אביסעל בארוהיגט. איך וועל אייך דערצעהלען ווי אזוי איך בין געקומען צו מיין גרויס אומגליק.

...ווי איהר זעהט בין איך א געזונטער מענש, מיט א גוטען אפּעטיט. ביי מיר פארטיליגען, אויפעסען, פאר־ניכטען א סטייק פון דריי פונט — איז געווען א שפּיל־כעל, א גאָרנישט! ניין־צעהן קאָטלעטען — איז ביי מיר געווען אויף איין צאָן... א חוץ דעם בין איך גלאַט גע־ווען א גרויסער אָנהענגער פון פליישׁ... פון אלערליי פליישׁ. אָקסען־פליישׁ — איז אָקסען־פליישׁ! רינדם — איז רינדם! לעמטשאפּס — איז לעמטשאפּס! גולאש — איז גולאש! טשיקען — איז טשיקען... אז מען שמועסט

מיט אייך, אז כ׳האָב ליעב געהאַט פליייש אהבת־נפש, איז דאָך ניטאָ וואָס צו רעדען!... פליייש איז, הייסט עס גע־ווען מיין הויפּט־שפּייז. פיער מאָל א טאָג פלעג איך עסען פליייש — זוויערע פליייש, זיסע פליייש, געפּיקעלטע פליייש, רויהע פליייש, פּאַסטראַמע, קאָרנביעף, וואורשטעלעך, ראָלאַדע, פליייש מיט פּעפּערלעך, פליייש מיט מאַסלינעס, פליייש מיט געזוויערטע עפּעל, פליייש מיט קעטשאַפּ — סתם פליייש, הקיצור, איכ׳ל אייך לאַנג נישט האַלטען: איך בין געווען א גוואַלדיגער אכלן פון פליייש. אָהן דעם שטי־קעל פליייש האָב איך נישט געקענט אויסקומען. און וואָס איז דער חידוש? אז א מענש ארבייט אין אן אייזען־פאַבריק, און מען קלאַפּט א גאַנצען טאָג מיט׳ן גרויסען האַמער — און מען קלאַפּט פון זיך ארויס ס׳חיות מיט׳ן געזונט, און מען שוויצט פון זיך ארויס וואו א טראָפּען כח איז א חידוש אז מען דאַרף האָבען ס׳שטיקעל פליייש?

ווער־זשע האָט מיך נישט געלאָזט עסען קיין פליייש, פרעגט איהר? הערט־זשע! דאָס וויל איך אייך טאַקע דערצעהלען, ווער סע האָט מיך געטריבען דערצו איך זאָל ווערען א וועגעטעריאַנער און זיך אָנהויבען פּאַשען אויף ניסלעך און אויף פּינאַטס און ראָזשינקעלעך — א מיתה־משונה זאָל קומען אויף אלע ניסלעך, מיט אלע ראָזשינ־קעלעך און סע זאָל אָנהויבען צו ברענען און צו ברענען און צו ברענען... און סע זאָל קיינמאָל ניט אויפהערען!...

הערט א מעשה: קומט צוגעהן צו מיר עפּעס א בחור מיט לאַנגע האָר, א בעהעלפעריש בערדיל און מיט ליי־ווענטענע הויזען און פרעגט מיך צו איך עס פליייש.

זאָג איך: אַלבעטשי, וואָדען?!

זאָגט ער: אויב אזוי, זענט איהר א קאַניבאַל! איהר גראָבט, זאָגט ער, אייער קבר מיט אייערע אייגענע ציין...

זאָג איך: וואָס פּאַנפּעט איהר? גאַניבאַל, שמאַניבאַל, קבר, שמייוועד — אזוי לאַנג, זאָג איך, ווי א מענש לעבט, מוז ער, זאָג איך, עסען דאָס גוטע שטיקעל פליייש...

זאָגט ער: אייער מאָגען איז א בית־עולם... און דאָס

בלוט, זאָגט ער, פון אומשולדיגע בעטע משיקענס וועט פאַלען אויף אייער קאָפּ...

זאָג איך: איהר זענט א משוגענער!

זאָגט ער: כאַכאַ! איך בין אַ משוגענער! משוגע, זאָגט ער, זענען די וואָס זאָגען אַז איך בין משוגע... איבריגענס, זאָגט ער, גיט מיר דרייסיג סענט וועל איך אייך געבען א ביכעל וואו עס פּרעדיגצעך אונזער אידעע...

זאָג איך: פאר דרייסיג סענט, קען איך שוין באַלד האָבען א גוטען טענדערלאָין־סטייק...

זאָגט ער: גיטשע מיר זיבציג סענט, וועל איך אייך געבען נ אָ ך א ביכעל, וואו עס באַווייזט זיך, אַז מענשען וואָס עסען פלייש געהען יונגערהייט פון דער וועלט... און שטאַרבען מאַסענווייז פון בלוט־פאַרגיפטונג, וואָס קומט, זאָגט ער, פון מאָגען — אָט זאָגט ער, איז א פּיקטשע!

און ער ווייזט מיר א פּיקטשע פון א מת מיט א סטייק אין מויל...

ווערט מיר שוין די זאַך אביסעל דאָסיג און איך קויף צוויי ביכלעך און געפין אויס, טאַקע נאָך דעם אייגענעם טאָג, אַז פלייש איז סם־המות, און אַז אויף דער גאַנצער וועלט איז פאַראַן נאָר א י י ן זאַך וואָס קען זיך פאַרגלייכען צו פלייש, נאָר קיין שום „דראָגעסמאַן" וויל עס ניט פאַרקויפען, דערפאַר ווייל עס איז צ ו א שטאַרקע גיפט... און אויסלאָזען לאָזט זיך אויס אין דעמדאָזיגען ביכעל, אַז די בעסטע עסענס קען מען קריגען אין ווערימקרויט'ס וועגעטאַרישען רעסטאָראַנט, און אויך אַלערליי וועגעטאַרישע בראָשורעס ביליג...

הקיצור, אַז ס'איז געקומען סאַפּער־צייט, בין איך אוועק אין ווערימקרויט'ס רעסטאָראַן זיך אוועקגעזעצט ביי א טישעל און געוואַרט אויפ'ן קעלנער.

באַלד איז צוגעקומען עפּעס א בלייכער הוסטענדיגער הויך־אויפגעשפּראָצטער וועיטער, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א מיטעליעהריגע ציבעלע און געפרעגט:

— פאר וויפיעל ווילט איהר עסען? פאר דרייסיג צי פאר פערציג?

— איך עס בלויז פאר איינעם, זאג איך, העכסטענס וואס איך קען עסען, זאג איך, איז פאר צ ו ו י י, אבער ניט פאר דרייסיג.

גיט ער א געניץ, דער וועיטער, און מאכט:

— איך מיין צי איהר ווילט עסען רעגעלע פאר דריי־סיג סענט, צי ספּעשעל פאר פערציג... מיט פּראטוס...

זאג איך: לאז זיין פאר פערציג מיט... ווי איהר רופט עס, פּארטים... אבי סע זאל זיין געשמאק.

ווערט ער פארשוואונדען, דער קעלנער, אפשר אויף א האלבע שעה און קומט צוריק עפּעס מיט א פּיצעלע שיסעלע, אויף וועלכען עס ה ו י ע ר ט עפּעס א בלייך, קרענקליך מאכל.

— וואס איז דאס פאר א מאכל? — פרעג איך, און נעם א טרונק וואסער.

— נאטוס — נאטוס! — מאכט ער שטאלץ און געהט אוועק. באלד קומט ער צוריק און פרעגט:

— איהר'ט עסען א סטייק פון נאטוס צי פון פּראטוס?

— לאז זיין, זאג איך, פאר א ט ש ע נ ד ז ש פּראטוס!

ווערט ער ווידער פארשוואונדען ערגיץ, און קומט ארויס מיט א ברויזעלע טעלעריל, אויף וועלכען עס ליגט עפּעס א ברוינע ג ע ה י י מ נ י ם און טוליעט זיך צו צוויי בלעטלעך שאלאטען.

— נו, זאגט ער, און גיט א געניץ איבער מיין קאפּ — איצט וואס פאר א זופּ ווילט איהר?

— וואס פאר א זופּען האט איהר? — פרעג איך.

— מיר האבען, זאגט ער, צווייערליי זופּען, איין זופּ פון נאטוס און א צווייטע פון פּראטוס...

ווערט מיר קאלט אין אלע אברים און איך בורטשע ארויס: איכ'ל נעמען נאטוס!...

גיט ער ווידער א געניץ איבער מיין קאפּ — דער קעל־נער — און מאכט:

— איך וואָלט אייך געראטען ניט צו נעמען קיין נאָ־טוס... נאָר פּראָטוס... ווייל פּראָטוס איז געזונטער פון נאָטוס, א חוץ דעם, זאָגט ער, האָבען מיר ניט מעהר קיין נאָטוס, וועט איהר מוזען נעמען פּראָטוס.

— לאָז זיין פּראָטוס! — זאָג איך, אבי זיך אָפּצור־טשעפּען פון דעם נודניק...

ברענגט ער מיר עפּעס א טעלעריל מיט מוטנע וואַ־סער, אויף וועלכען עס שווימען ארום צוויי עלענדע היימ־לאָזע ציבעלעס, ווי פארלוירענע שיפען אין ים־הגדול, און ער פרעגט:

— איצט וואָס'ט איהר עסען פאר צושפּייז?...

— וואָס פאר א צושפּייז האָט איהר? — פרעג איך.

— מיר האָבען — זאָגט ער — צווייערליי צושפּייזען, איינער פון נאָטוס א צווייטער פון פּראָטוס...

— פּראָטוס! — בורטשע איך ארויס און פּיהל, אז עפּעס וועט דאָ געשעהן..

געניצט ער זיך ווידער אוים איבער מיין קאָפּ און מאכט צו מיר:

— איך וואָלט אייך ניט געראָטען צו נעמען פּראָטוס, נאָר נאָטוס, ווייל נאָטוס איז געזונטער פון פּראָטוס, א חוץ דעם, זאָגט ער, האָבען מיר ניט מעהר קיין צושפּייז פון פּראָטוס נאָר פון נאָטוס, איהר'ט נעמען נאָטוס?

— גיט נאָטוס!

געניצט ער זיך אוועק, דער קעלנער, און קומט באלד צוריק מיט דריי געקאָכטע ראָזשינקלעך, און א חשד פון א געקאָכטער פייג.

— און איצט, זאָגט ער, וואָס'ט איהר נעמען פאר א געטראנק?

— מיר האָבען, זאָגט ער, צווייערליי סאָרט געטראנ־קען — איינס פון נאָטוס, ס'צווייטע פון פּראָטוס... נאָר איך וואָלט אייך, זאָגט ער, ניט געראטען צו נעמען קיין נאָטוס, נאָר פּראָטוס, ווייל פּראָטוס, זאָגט ער, איז געזונ־טער פון נאָטוס, כאָטש נאָטוס איז אויך א געזינט מאכל...

אָבער צו פּראָטום קומט עס ניט ווייל פּראָטום, זאָגט ער, ענטהאלט אין זיך מעהר פעטקייט ווי נאָטום... א חוץ דעם, זאָגט ער, האָבען מיר איצט ניט מעהר קיין טיי פון נאָטום, נאָר פון פּראָטום... פריהער, זאָגט ער, האָבען מיר געהאט נאָטום אויך — נאָר איצט איז אויסגעגאנגען דער גאנצער נאָטום און ס'איז ניט געבליבען מעהר ווי פּראָ־טום... איך פּערזענליך, זאָגט ער, האָב בעסער ליעב פּראָ־טום, ווייל נאָטום — —

— — — — — — — — — — — — — — —

זאָגט איהר: א מענש דארף זיך איינהאלטען! ווי אזוי קען מען זיך איינהאלטען, אז מען איז דאָך ניט מעהר ווי א מענש?!... הא?

די גראַשיציאַנער

דר. ה. רייגפעלד'ן אַ מתנה

דער מענש וועגען וועמען מיר געהן דאָ מאַכען א גאַנצע באַשרייבונג, האָט א משפּחה — ער האָט חתונה געהאַט מיט א משפחה פון דרייסיג מאַן שטאַרק. אין דער דאָזיגער משפּחה'לע געהן אריין פעטערס, מומעס, שוואָגערס, שוועגערינס, שוועסטערקינדער און אַלע אַנדערע שלעק און אָנשיקענישען, וואָס געהן געוועהנליך אריין אין א משפחה.

שוין אין די ערשטע טעג נאָך דער חתונה, אַז אַבעל האָט זיך געוואָלט פאַרברענגען מיט זיין יונגער פרוי, האָט ער נישט געקענט צוליעב דער מעכטיגער, ריעזיגער, גיגאַנטישער אנוועזענהייט פון זיין ווייב'ס קאָלאָסאַלער משפּחה. די נעמליכע משפּחה איז געקומען געדיכט און אין גרויסע מאַסען און צו אַלע צייטען פונ'ם טאָג און זיך געלאָזט טראַקטירען מיט איינגעמאַכטס, מיט קיכלעך, מיט ראָזשינקעס, מיט געבראָטענע מאַנדלען, מיט (האַלב־געבראָטענע) שטיקער בהמה אין געשטאַלט פון ביפשטעקס.

די משפּחה — דאָס משפּחה'לע — די מישפּאַחטע, איז געוועזן נישט קיין פּראָסטע משפּחה, — יונגען ווי די בערען, מוידען ווי די לעמפּערטען, מומעס — מיט זיבען גוידערס, פעטערס מיט קאַשקעטען און מיט אונטערגעהאַקטע וואָנצען; פלימעניקעס — מיט שיך נומער צוועלף און פלימעניצעס, ווי פייערשפּייענדיגע בערג מיט היטעלעך...

אויף דעם איידעלען אַבעל, וואָס האָט זיך אין גאַנצען געבלייבט ווי א פריהמאָרגען וואָס וויל אויפגעהן און ווייסט

נישט ווי אזוי — איז נעבעך געווען א גאָט'ס רחמנות. די משפחה פלעגט קומען אין דער פריה און ביי נאַכט און איהם אויפעסען מיט דער שפּענט! די טיר פון זיין הויז פלעגט זיך נישט צומאַכען — נאָר מ'איז ג ע ק ו מ ע ן! געגאנגען איז מען זעהר זעלטען, אָבער געקומען איז מען — אך! — ביי יעדער געלעגענהייט!

אז ס'איז אוועק א חודש נאָך דער חתונה, האָט זיך אבעל אָנגערופען צו זיין פרוי מיט דריי פרעג־צייכענס:

— ? ? ?

האָט זי איהם געענטפערט מיט פיער אויסרופצייכענס:

— ! ! ! !

האָט ער גענומען רעדען מיט ווערטער, וואָס זענען געווען אָנגעפילט מיט שפּראַך:

— וואָס וועט זיין מיט דער משפחה?

האָט זי געענפערט:

— וואָס זאָל זיין מיט דער משפחה?

האָט ער געזאָגט:

— וואָס טויג מיר אזא מאסענפערזאמלונג פון פעטערס און מומעס און שוואָגערס? איך האָב דאָך ניט חתונה געהאט מיט א קופּעריוניע... אָדער מיט א קארנעגיע האָל... אָדער מיט א היפּאָדראָם...

האָט זי דארויף געענטפערט:

— ווער סע שעהמט זיך מיט מיין משפחה, דער זאָל זיך העלפען. א י ך שעהם מיך נישט!

האָט ער געזאָגט:

— ס'איז נישט קיין פראגע פון שעהמען זיך! סאַ פראַגע פון וואו בין איך ערגעץ אין דער וועלט צום גוטען יאָהר? דער קאָפּ געהט מיר ווי אויף א יריד... און נאָר סע טומעלט זיך ווי אין א מיל... און נאָר סע קלינגען די גאָפּעל־מעסער...

האָט זי דארויף געענפערט:

— ס'איז מיין משפחה — מעג זי עסען.

האָט ער געזאָגט:

— עסען — ווי עסען! אָבער — לאָזען זיי אָפּטרעטען אויף אַ מינוט. לאָמיך דיך קענען נעמען אויף דער שוים. לאָמיך קענען געניסען פון מיין ביסעל גליק. מיר וועלען דאָך ניט זיין אייביג פארהייראַט.

האָט זי געזאָגט:

— וואָס מיינסטו מיט די ווערטער „נישט זיין אייביג פאַרהייראַט?"

האָט ער געזאָגט:

— איך מיין... דיין משפחה וועט אונז ארויס־עסען פון די פאַרהייראַטע ביזנעס... ס'עט אונז נישט קאָנוויני־רען...

ביי די ווערטער האָט אונזער אַבעל זיך אָפּגעשטעלט און געוואַרט צו זעהן, וואָס פאר א ווירקונג זיינע רייד וועלען האָבען אויף זיין פרוי. ס'איז אַוועק אַ האַלבע מינוט און די פרוי אַבעל האָט ארויסגענומען א טעלער און — קנאַק! דאַן האָט זי ארויסגענומען נאָך א טעלער און — קנאַק! און דאַן האָט זי ארויסגענומען נאָך א טעלער און — קנאַק! און דאָס אַלצדינג האָט זי געטון שטיל, באַשייר־דען, און אָהן כעס און יעדעס מאָל וואָס זי האָט צעבראָכען אַ טעלער, האָט זי צוערשט צונויפגענומען די שטיקלאַך, אַוועקגעקעהרט מיט'ן בעזים די שערבלעך און — ווייטער גענומען ברעכען די טעלער, אזוי לאַנג ביז וואַנעט זי האָט אויסגעבראָכען אַ האַלבע שטוב מיט געשיר.

אז דער שטילער, אומגליקליכער אַבעל האָט געזעהן, אז זי רואינירט איהם דאָס ביסעל באַלעבאַטישקייט, האָט ער איהר אַ קוש געטון אויפ'ן שטערען און איהר ער־קלעהרט, אז ער קען אָהן איהר נישט לעבען, און אז ער דאַנקט גאָט דערפאַר, וואָס ער האָט חתונה געהאַט מיט א ז א ז א נ ע פ ט ווייבעל.

באַלד איז אריינגעקומען א פעטער — א קצב און גע־נומען רעדען וועגען — עסען. נאָך איהם איז אָנגעקומען אַ מומע און גענומען רעדען אז וואָס וועט מען היינט עסען? נאָך איהר זענען אָנגעקומען די צוויי שוועגערינס פון האַר־

לעם און גענומען דערצעהלען, אַז זיי האָבען אַנומעלטען געגעסען גראַשיצע, איז דאָס געווען אַ זעלטענע גראַשיצע. אפשר האָט זי היינט אַ גראַשיצע? ס'איז זעהר געזונט צו עסען גראַשיצע, — האָט פאַרענדיגט דער פעטער מיט די אונטערגעזונגטע, האַרטע וואָנצען, — לאָשוין זיין גע־נוג צו רעדען וועגען גראַשיצע... לאָמיר בעסער געהן עפּעס עסען!

— עה־סען, עה־סען! — האָט געקרעכצט די משפּחה.

מען האָט געשטעלט צום טיש גרויסע שטיקער צוגע־סמאַליעטע בהמה — אויף אַזוינע ברעטלאַך, פון וועלכע ס'בלוט האָט אַראָפּגערונען ווי פון אַ שלאַכטפעלד, און די משפּחה האָט גענומען עסען מיט פאַראייניגטע קרעפטען.

דער אָרימער, בלאַסער, איידעלער אבעל איז געזעסען און געקוקט ווי מ'עסט איהם אויף אַ לעבעדיגען, און ווי מ'זופט דאָס ברוינע, צוגעזאַלצענע בלוט פון די גע־בראָטענע שטיקער בהמה און ווי מ'עסט און מ'עסט און מ'עסט און מ'עסט! און ער האָט פאַרוואָרפען מיט'ן קאָפּ אין חלשות...

די משפּחה האָט איהם גענומען מינטערען — קייענדיג בשעת מעשה די בהמה — און געשפריצט אויף איהם וואַ־סער. די מאַדאַם אבעל אליין האָט געוויינט און געגעסען אַ גראַשיצע, און זי האָט איהם געבעטען, ער זאָל קומען צו זיך, — ער זאָל זיך נישט מאַכען צום נאַר!...

אַז אבעל איז געקומען צו זיך האָט ער אַ קוק געטון ווי די משפּחה שטעהט אַרום איהם מיט שטיקער פלייש אין מויל און מ'עסט — האָט ער ווידער פאַרוואָרפען מיט'ן קאָפּ און ס'האָט זיך איהם גע'חלום'ט, אַז ער איז אַ ווייסע, איבערגעשראָקענע גראַשיצע, וואָס ווערט פאַרברענט אין פייער פון זיין אידעאַל און — אַז אַ חברה קאַניבאַלען שטעהן אַרום איהם און מ'עסט איהם אויף...

— גוואַלד! — האָט ער אַ געשריי געטון און זיך אויפ־געכאַפּט און געוויזען, אַז ס'איז איהם נישט גוט.

— — — — — — — — — — — — — —

נאָך דער דאָזיגער געשיכטע האָט מען אונזער ליעבען אַבעל אוועקגענומען אין שפּיטאָל אריין — טויט־קראַנק. זיין פרוי פלעגט קומען צו איהם אלע טאָג און איהם ברענגען — די משפּחה. די משפּחה ווידער פלעגט ברענגען אין שפּיטאָל אריין גאנצע פּעק מיט עסענוואַרג און זיי פלעגען דאָס אליין אויפעסען.

אַבעל (עליו השלום) פלעגט קוקען מיט צעפּיבערטע אויגען און טראַכטען: וואָס האָט צו איהם די משפּחה? און צי האָט ער דען חתונה געהאט מיט אַ גאַנצען ווילדען שבט פון שיכהענדלער, קצבים, בלעכערס און גראַשיצע־פּרעסער? און ער האָט זיך דערמאָנט, ווי אזוי נאָך פאַר דער חתונה האָט איהם זיין איצטיגע פרוי גענומען באַקענען מיט איהר מישפּאַחטע, און ווי אזוי ער פלעגט ווערען מיעד אויף די פּיס פון ארומגעהן זאָגען „גוט־נאָוועגט" און געבען שלום־עליכם צו פרעמדע פעטערס און מומעס און שוואָגערס און גלידשוועסטערקינדער און שוועגערינס, און ווי אזוי ער האָט געמוזט ארויסשמייכלען פון זיך די בעסטע כחות אויף „עס־פרעהט־מיך־זעהר־אייך־צו־קענענ׳ס", און ווי אזוי דאָס משפּחה׳לע האָט זיך דערנאָך אַ לאָז געטון צו איהם — אונטער דער חופּה... און ווי אזוי ער האָט זיי אַלע מקדש געווען מיט איין קליין, פּיצעלע רינגעל, און ווי אזוי אַלע אין דער פריה זייגער אַ פערטעל־נאָך זיבען פלעגען קומען צופאָהרען נייע פעטערס פון באַלטימאָר און פרעגען צי עס איז דאָ עפּעס צו עסען? און ווי אזוי זיין ווייבעל פלעגט זיך מיט איהם קריגען פאַרוואָס ער נעמט זיי נישט אויף ווי אַ מענש... און פאַרוואָס ער רעדט נישט מיט זיי וועגען גראַשיצע. און ווי אזוי ער האָט פּלוצים דערפיהלט, אז סע געהט אויף איהם אַ ווילדע, אומגעלומפּערטע, צעפּלאָכטענע, הונגעריגע, בראַנפען־דורשטיגע משפּחה פון דער כלה׳ס צד, און ווי אזוי זיי באַפאַלען איהם אין מיטען העלען טאָג און וואַרפען ארויס זיינע ביכער פון דער שראַנק, און זיי שטעלען אהין אריין — גראַשיצעס. און ווי אזוי זיי נעמען אראָפּ פון די ווענט די זעל־

טענע בילדער פון ליכטענשטיין און בען־בען און אויערבאך־
לעווי און אנשטאט דעם הענגען זיי אויף — גראשיצעס.
און ווי אזוי די גאנצע משפחה נעמט זיך אָן ביי די הענט
און געהט א ווילדען טאנץ ארום א גאָלדענער גראשיצע...
און ווי אזוי ער שלאָגט זיי מיט'ן שטעקען און סע געהט
בראנפען... און די לוחות ברעכען זיך אויף צווייען און סע
פאלט ארויס א גראשיצע... און די משפחה פאַכעט מיט די
הענט און שרייט, אז מ'זאָל זי פיהרען צוריק קיין מצרים
אז נישט וועט מען ביי איהם צונעמען ס'ווייב...

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

צו דער לויה פון דעם אומגליקליכען אבעל איז נאָכגע־
גאנגען כמעט די גאנצע משפחה און גערעדט אין א שטי־
לען טאָן וועגען — גראשיצע...

פּרעזענטען

דערצעהלט פון אַ מענ־
שען, וואָס איז ערשט
אַרויס פון משוגעים הויז

דאָס איז געווען דער דריטער טאָג נאָך מיין חתונה מיט פעני׳ן. די פיער צימערען, וואָס איך האָב געהאַט געדונגען ערגיץ אויף אַ לעצטען שטאָק אין סאַפּאָלק סטריט האָבען נאָך אַלץ געגלאַנצט, געווען הייסט דאָס פוסט, אָהן מעבעל און מיר זענען אַלץ געזעסען אין שטוב, געהיט די טיר און געוואַרט אויף די צוגעזאָגטע חתונה־פּרעזענטען, וועלכע זענען מחויב געווען באַלד אָנצוקומען.

— הערסטו, פעני — רוף איך זיך אָפּ צו מיין פרוי, זיצענדיג אויף אַ זייף קעסטיל און עסענדיג אַ הערינג — אמעריקא זאָל טאַקע לעבען!

— וואָס איז דיר עפּעס מיט אַמאָל איינגעפאַלען? — שטעלט זי אויף מיר אויס איהרע שעהנע, נאָר פאַרוואָל־קענטע אויגען.

— עס איז מיר איינגעפאַלען — זאָג איך — אַז די אמעריקאַנישע מאָדע צו געבען חתונה־פּרעזענטען, איז זעהר אַ פיינע מאָדע. אין דער היים, זאָג איך, וואָלסטו באַלד נאָך דער חתונה געדאַרפט אַליין געהן און קויפען און דינגען זיך איבער יעדען שטיקעל מעבעל, און האָבען פאַרדראָס און הארצוועהטאָג, און דאָ, זאָג איך, ברענגט מען דיר די פּרעזענטען אין שטוב אריין. ס׳אַ תענוג!

— יאַ — זאָגט זי — אָבער מען ברענגט דאָך נישט!

— אויב מען ברענגט נישט — זאָג איך — וועט מען ברענגען. ס׳איז נאָר, זאָג איך, אַ פראַגע פון צייט. אָט באַלד, זאָג איך, וועלען מיר האָבען אויסגעפּיקסט אַ הויז, אַז ס׳וועט בלישטשען.

— מיט קאַרפּעטס אין דיינינג־רום ! — ווערט לעבע־דיגער מיין ווייבעל, און עס לייטערען זיך ביי איהר אויס די שעהנע אויגען.

— און מיט אַ גרינעם לייבּרערי סעט — שפּין איך ווייטער אונזער גאָלדענעם חלום און איך גריזשע בעת מעשה אן עק פון אַ הערינג.

— און מיט אַ טשייני־קלאָזעט און מיט קאַט־גלעס און זילבערנע לעפעל־גאָפּעל־מעסער — גערט שוין מיין ווייבעל זעהר ווייט.

און אַזוי ווי מיר רעדען אַזוי, עפענט זיך די טיר, עס קומט אריין אַ אינגעל מיט אַ פּעקעל, און אויפ'ן פּעקעל אַ צעטעלע, און אויפ'ן צעטעלע אַן אויפשריפט:

„קאָמפּלימענטס פראַם סאָלאָווייטשיק".

— ווער איז דאָס דער סאָלאָווייטשיק ? — פרעגט מיין פרוי.

— סאָלאָווייטשיק — זאָג איך — איז מיין שוועסטער־קינד פון אפּטאון, דער וואָס האָט מיר צוגעזאָגט קויפען אַ טוץ זילבערנע לעפעל.

און איך עפען דעם פּעקעל און געפין דאָרט אַ מאַרמאָר־נעם זייגער.

— נאַ, שטעל איהם אוועק אין פראָנט־רום אויפ'ן מענטעל־פּיעס און לאָז איהם געהן ! — גיב איך איהם איבער צו מיין פרוי מיט אַ גדלות, ווי אַ קוואָטער, אַ שטייגער, גיט איבער דאָס נע'מל'טע קינד צור ק צום סאַ־טער.

— האָבען מיר שוין דעם פונדאַמענט ! — מאַכט מיין ווייבעל, נעמט דעם זייגער אין די הענט אריין און קאָן זיך גאָרנישט זאַט אָנקוקען אויף איהם.

— און איצט — זאָג איך — וועלען זיך ערשט נעמען שיטען די אמת'ע פּרעזענטען, די ריכטיגע !

— שאַ, אין וועלכער זייט וועלען מיר שטעלען דעם סייד־באָרד, וואָס די טשאַטשקין האָט אונז צוגעזאָגט ? — וויל שוין וויסען מיין יונגע פרוי.

אָבער נאָך אײדער איך האָב צײט צו ענטפערען — קליפּ־קלאַפּ ! עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַרײַן אַ אינגעל מיט אַ פּעקעל אין האַנט, און אויף דעם פּעקעל אַ צעטעלע, און אויף דעם צעטעלע אַן אויפשריפט: „קאָמפּלי־מענט פון די טשאַטשקין פעמילי".

איך האָב צועפענט דאָס פּעקעל, ארויסגענומען פון דאָרטען אַ שעהן, מעשען זײגערעל — פון מיטעלמעסיגער גרויס.

— נאַ, שטעל איהם אװעק אין דײַנינג־רום אויפ'ן מענטעל־פּיס און לאָז איהם געהן ! — זאָג איך צו מײַן פרוי — דאַנקען גאָט, זאָג איך, מיט זײגערס זענען מיר שוין באַזאָרגט.

— װײסטו װאָס מיר איז אײַנגעפאַלען ? — מאַכט מײַן װײַבעל און נעמט בײַ מיר צו דאָס שעהנע זײגערעל, פון מיטעלמעסיגער גרויס.

— װאָס ? — פרעג איך.

— מיר איז אײַנגעפאַלען — מאַכט זי — אַז מיר װע־לען נישט האָבען װאו צו שטעלען דעם גרויסען טיש, װאָס לײבעזאָהן האָט אונז צוגעזאָגט צו שיקען, װײל —

אָבער אײדער מײַן פרוי האָט צײט געהאַט צו ענדיגען — קליפּ־קלאַפּ ! עס קומט אַרײַן אַ שיק־אינגעל מיט אַ קלײן פּעקעלע, און אויפ'ן קלײנעם פּעקעל אַ צעטעלע, און אויפ'ן צעטעלע אַן אויפשריפט : „קאָמפּלימענט פראָם יור דיער פרענד לײבעזאָהן".

איך עפען פאַנאַנדער דאָס פּעקעלע און געפין דאָרט אַ קלײן, שװאַרץ זײגערעל, מיט אַ געשניצטען געזימס.

— נאַ, שטעל עס אװעק אין קיך און לאָז עס געהן ! — גיב איך עס איבער צו מײַן פרוי.

— אַ חידוש — זאָגט זי — װאָס מען זעהט גאַרנישט דעם פּאַרלאָר־סעט פון מײַן שװאָגער קוזין.

— מסתמא באַלד קומען — זאָג איך.

און עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַרײַן אַן

איירישער גוי, מיט'ן היטעל אין איין האנט און מיט א צעטעל אין דער אנדערער האנט.

— וואוינען דאָ די און די?

— יאָ! — זאָג איך שטאָלץ — דאָ וואוינען די־און־די.

— און נישט יענע־און־יענע? — וויל זיין זיכער דער איירישער גוי.

— און נישט יענע־און־יענע! — פארזיכער איך איהם.

— אויב אזוי, האָב איך פאר אייך עפּעס! — מאכט ער עס בקיצור, און ער עפענט פאנאנדער די טיר און טאסקעט אריין א הילצערנעם קאסטען.

געעפענט דעם קאָסטען האָב איך דאָרט געפונען א גרויסען הילצערנעם זייגער מיט אן אומרוה און מיט צוויי גרויסע הילצערנע פויגעל. אויף איינעם פון די פויגעל איז געהאנגען א צעטעלע: „קאָמפּלימענט פראם יור שוואָגער קוצין."

— נו, איצט האָבען מיר שוין גענוג זייגערס! — מאך איך צו מיין פרוי. — שלעפּ ארויס די כלי פונ'ם שטרוי שטעל איהם אוועק אין מיטען שטוב און — צעוויעג איהם.

— נעווערמיין, גענוג זייגערס! — מאכט צו מיר מיין פרוי אויף ריינעם אידיש, און גיט מיר א קוש און א פּע־טשעל צוזאמען. — האָבען מיר דען נישט פיער רומס? אין יעדער רום א זייגער. פיער רומס — פיער זייגערס!

— באַ! — זאָג איך און רייב זיך דעם שטערען — איך וואָלט שוין בעסער געוואָלט זעהן וואָס מיין פעטער ראָזענבוים וועט מיר געבען פאר א מתנה.

און ווי איך רייד אזוי צו איהר — האק־טארעבאך! מען זעצט אין טיר. איך לויף אקעגען, עפען זי אויף און ס'קומט אריין מיין פארשוויצטער פעטער ראָזענבוים מיט א פּאַק אין האנט, וועלכען ער עפענט באלד פאנאנדער און שלעפּט פון דארטען ארויס — שוין נישט קיין זייגער, נאָר... צ ו ו י י זייגערס: א וועק־זייגער צום — וועקען און א פראָנטרום־זייגער — פאר דער פראָנט־רום.

— עפּף! — פּרייכט ער און שטעלט אוועק די דאָזיגע צוויי זייגערס אויפ'ן דיל: זאָלט איהר פארנוצען געזונטערהייט... עפּף... מיין מתנה. ווי געפעלען אייך... עפּף... פיינע צוויי זייגערס?

— זעהר א פיינע מתנה — זאָגט מיין פרוי און דריקט איהם די ר ע כ ט ע האַנט.

— און זעהר א נ י צ ל י כ ע מתנה! — זאָג איך און דריק איהם די לינקע האַנט.

— איך האָב אייך... עפּף... געוואָלט קויפען נאָך איינעם! — פּאַכט מיין פעטער אויף זיך מיט זיין טאַשענטיכעל — נאָר איך האָב נישט געוואוסט — מאַכט ער — צי איהר קעהרט אזוי פאר זייגערס!

— וואָס רעדט איהר? — זאָג איך און איך פיהל ווי איך פאַל ביסלעכווייז אריין אין היסטעריע — זייגערס זיינען מיין גאַנץ לעבען! נאָך פון קליינערהייט אָן האָב איך נישט געקאָנט לעבען אָהן זייגערס...

ביי די דאָזיגע ווערטער האָט זיך געעפענט די טיר און עס איז אריינגעקומען מיין מומע מיט א ס ע ט פּארצעלייען געשיר.

אָבער איך בין שוין געווען אזוי צורודערט, אזוי היסטעריש, אז איך האָב נישט געוואוסט וואָס עס טוט זיך מיט מיר.

איך האָב אָנגענומען מיין מומע ביים שייטעל, האָב זי ארויסגעשלעפּט אין האָל אריין, צוּבראַזגעט דעם גאַנצען ד י נ ע ר ־ ס ע ט, און געהענדיג א טענצעל אויף די פּאָרצעלייענע חורבות האָב איך געכליפּעט און געשריען:

— גיט מיר זיי־גערס! א האָל־לאַט זייגערס! רינגעלט מיך ארום מיט זייגערס! איך מוז האָבען זיי־גערס! איך דארף נישט קיין טיש, קיין בעט, קיין ביינקלעך, קיין קליידער, קיין ווייב, נאָר זיי־גערס, — א האָל־לאַט זיי־גערס!!

...ערשט נעכטען, זייגער עלף, בין איך ארויס פון בעלוויו האָספּיטאַל!...

א משפחה פעהלער

ער איז געשטאַנען אויף יענער זייט גראַטעס, אָנגעטון אין זיין געשטרייפטען אַנצוג, און מיר אויסדערצעהלט זיין ביטער הארץ אויף פאָלגענדען אופן:

מענשען מיינען, אז איך בין א שלעכטער פאַרדאָר־בעטער יונג. אָבער דאָס איז ניט אמת. אדרבא. ווי איהר קוקט מיך אָן בין איך בטבע נאָר א וואויל מענש'ל. ריין ווי א בייבי. האָב א גוט הארץ אויף אידען און אונשול־דיג — אזש סאַ פחד! אַי, ווי אזוי קום איך צו מיין איצטיגער לאגע, מיסטער נאדיר? וועל איך אייך דער־צעהלען, אז אין מיין גאנצען אונגליק איז קיינער ניט שולדיג נאָר מיינע עלטערען. פארוואָס מיינע עלטערען? דוכצעך אזוי זענען זיי דאָך גאַנץ אָנגעזעהענע מענשען... נעמט דעם טאַטען מיינעם, למשל, כאָטש ער איז מיין אייגענער טאַטע, פונדעסטוועגען מוז איך אויף איהם זאָ־גען דעם אמת, אז ער איז א הויפּט־עהרליכער מענש. יענעמס פּעני איז ביי איהם אַן אויג אין קאָפּ און פון טון יענעמס שלעכטס איז דאָך אָפּגערעדט. און דאָס נעמליכע מיט דער מאַמע'ן מיינער. סע פּאַסט ניט צו זאָגען, אָבער דער אמת איז, אז זי איז אַן אמת'ע צדקניות. און גוט אוים דער נאַטור! נאָר... אויב איהר לעזט אמאָל די אַר־טיקעלס אין די פּייפּערס וועט איהר זעהן, אז איך בין פּאַרט א קרבן פון... מיינע טאַטע־מאַמע. אזוי שרייבען כמעט אלע פּראָפעסאָרען אין די ענגלישע זונטאָג־פּיי־פּערס. זיי רופען דאָס אָנעט „הערעדיט". דער טייטש דערפון איז, אז... אַן אינדזשיווידזשיאום איז אליין ניט רעספּאָנסיבל פאר זיינע פארברעכענס, ביקאָז — דאָס קומט בירושה און מען קען זיך גאָרנישט העלפען — קען מען זיך ניט!

אַט נעמט מיין אייגענעם פאַל, למשל.

שוין ביי מיין זעקסטען יאָהר האָב איך געהאַט אַ טבע, אַז איך פלעג ליעב האָבען גנב'ענען. וואָס די אויגען האָבען דערזעהן האָבען די הענט פארטשעפעט. געלט — איז געלט. פייפעלעך — איז פייפעלעך. קארשען אויף די בוימער — איז קארשען אויף די בוימער. און עס איז געקומען אַזוי ווייט, אַז ביי מיין זיבעטען יאָהר, האָב איך שוין גע'גנב'עט געלט פון אַ מאיר־בעל־הנס פושקע. ביי מיין אַכטען יאָהר האָב איך אַרויסגע'גנב'עט דעם זיל־בערנעם עץ־החיים פון אָרון־קודש און איהם פארקויפט צו אַ גוי פאַר עטליכע קאָפּיקעס. וואָס האָט דער טאַטע געזאָגט? וואָס האָט ער געזאָלט זאָגען? ער האָט מיך געשלאָגען ווי אַ הונט! און אַז שלאָגען האָט ניט געהאָל־פען — האָט ער גערעדט צו מיר מיט גוטען. געוויינט, געגאָסען טרערען איבער זיין שעהנער באָרד. די מאַמע האָט גע'חלש'ט, געקלאָגט. זיך געריסען די האָר פון קאָפּ. אָבער איך האָב זיך ניט געקענט העלפען. ווארים דאָס איז אַזאַ גע'ירשנ'טער פעהלער ביי מיר!

נאָכדעם די מעשה מיט'ן מלמד. מיינט איהר, עס האָט מיר ניט וועה געטון ס'הארץ אויף איהם? אַ טאַטע פון קליינע קינדער. אַ שטיל מענטש'ל ווי אַ פליג. נו, וואָס האָב איך געזאָלט טון, אַז איך האָב איהם פארט געוואָלט אויסדרעהען אַ פוס און איהם מאַכען פאַר אַ קאַליקע דערפאַר וואָס ער האָט מיר געהייסען מעביר זיין די סדרה? האַ? !

צי נעמט די צווייטע מעשה מיט דעם בעקער, וועל־כען איך האָב אריינגעשטופּט אין אַ גליהענדען באַק־אויווען. מיינט איהר איך האָב עפּעס געהאַט צו איהם? איך האָב איהם אפילו ניט רעכט געקענט! נאָר אַז איך בין אריינגעקומען אין בעקערי־קעלער און דערזעהען, אַז ער שטעהט נעבעך אַ פארשוויצטער ביים אויווען און זעצט ברויט, האָב איך איהם דערלאַנגט אַ קנאַק איבער'ן קאָפּ מיט אַ בלעקדזשעק, צוגענומען ביי איהם דאָס ביסעל

מינץ פון די קעשענעס און איהם אַנגענומען הינטערוויי־
לעכס פאר די לאַנגע פיס און איהם אריינגערוקט אין
אויוון אריין.

מיינט איהר צו זאָגען, אז איך אלס א י נ ד ז ש י ו ו י־
ד ז ש י ו ם בין שולדיג אין א פארברעכען? גאָר ניט:
עס האָט זיך פארגלוסט — האָב איך געטון. ניט אַזוי?
טו וואר־זשע איז שולדיג אויב ניט די... „הערעדיט“.

צי נעמט דעם פאַל מיט דעם פיקעל־מאַן, וועלכען איך
האָב צושניטען אויף זעקס שטיקער און אריינגעלעגט אין
א קאַסטען, און דאַן האָב איך דעם קאַסטען אריינגעוואָרפען
אין ריווער. דענקט איהר פילייכט, מיסטער נאַדיר, אַז
איך האָב עס געטון דערפאר ווייל איך בין חלילה א פאר־
דאָרבענער מענש? חלילה. איך האָב עס בלויז געטון דער־
פאר... ווייל איך האָב געפיהלט ווי עמיצען צו דער׳הרג׳ע־
נען, טאָ וועמען קען מען דערפאר בליימען — אויב ניט
מיינע עלטערען?

צי נעמט א שטייגער די איצטיגע קיים מיט דעם
מיידעל, פאר וועלכען מען האָט מיך פאראורטיילט צום
לעקטרימשער. גלויבט איהר אויף א מאָמענט, אַז איך
האָב דאָס געטון דערפאר, ווייל איך האָב ניט האָלד קיין
מיידלעך? אדרבא. ניט מעהר, זי האָט ניט געוואָלט
ארויסגעהן אין גאַס, האָב איך איהר דערלאַנגט א זעץ אין
פלייצע מיט א מעסער, דערנאָך האָב איך איהר אריינגע־
שאָסען עטליכע קוילען, און ווען זי איז אנידערגעפאַלען א
טויטע, האָב איך זי צוגעטאָפּטשעט מיט די פיס. דאַצאָל.
דאָס קינד איהרס, האָב איך נאָכדעם אריינגעלעגט אין א
זעקעל, עס אוועקגעטראָגען צום וואסער, עס אָנגענומען
ביי די פיסלעך ווי א היהנדעל און אריינגעוואָרפען אין
וואסער אריין — פליוך!

מיינט איהר צו זאָגען, אז איך האָב דאָס געטון, ווייל
איך בין ניט קיין אנשטענדיגער מענש? אָדער אביסעל
אָן אויפגערעגטער? ס ע ה ע ב צ י כ נ י ש אָ ן! איך
האָב עס געטון דערפאר, ווייל איך האָב ג ע פ י ה ל ט

ווי עס צו טון... ווייל עס איז שוין ביי מיר אזא משפחה־
פעהלער. פון צייט צו צייט מוז איך ערמאָרדען ענטוועד־
דער א פרוי אָדער א מאַן. אמאָל קומט מיר אָן — ער־
מאָרד איך א קינד אויך. אָבער ווי געזאָגט, דרינגען דער־
פון, אז איך בין א פארדאָרבענער מענש, ווי מאנכע פון
אייערע שרייבער טוהען, — דאָס איז ניט ריכטיג. איך באַ־
הויפטע, אז איך בין י אָ אַן אנשטענדיגער מענש! די צרה
מיט מיר איז בלויז, וואָס איך וויל זיך ניט איינהאַלטען.
סע לוינט זיך מיר נישט. ווייטער, ווען איך זאָל נאָר ווע־
לען, וואָלט איך געקענט זיין א מענש מיט מענשען גלייך.

היינט וואס־זשע זאָגט איהר, אז א מענשען ווי איך
דאַרף מען שניידען אין שטיקער און וואַרפען פאר די
הינט! וואו איז דער שכל? און וואו איז דאָ דער גרויסער
חטא וואָס איך האָב באַגאַנגען, דערמיט וואָס איך סטיק
צו מיינע משפחה־פעהלער? אדרבא, וואָס גיט איהר א
שפיי און לויפט אַוועק?..

מע וואָלט געקענט לעבען
נאָר מע לאָזט נישט

✱ לעבענסבאַשרייבונג

שוין קליינערהייד האָט ער געהאט א טבע צו גנב'ענען און כאפען פון די שטעלען. אלץ וואָס ער האָט געזעהן האָט ער פארטשעפעט. אויב ניט מיט דער האנט איז מיט א פוס, איז ניט מיט א פוס, איז בדאי מיט אן אויג... אבי עפעס!

איינמאָל בשעת ער איז געשטאנען לעבען א זיצערקע און באטראכט ווי זי מעסט די פעטע קארשען אין א גלע־זעל, האָט ער אָפגעטשאטעוועט א מינוט, ווען די זיצערקע האָט זיך פארקוקט, און אָנגעכאפט א פולע זשמעניע מיט שווארצע קארשען...

אָבער די זיצערקע האָט איהם געכאפט ביי דער האנט, איהם גוט אויסגעפאטשט די פיסקעס און צוריק צוגענומען די קארשען.

דעמאָלט האָט ער, צום ערשטען מאָל, געמאכט די באַ־מערקונג:

— מע וואָלט געקענט לעבען, נאָר מע'לאָזט נישט!

אז ער איז אונטערגעוואקסען און געוואָרען א בחור האָט ער גענומען גלוסטען צו שיקסעס. ער איז געווען געזונט, גוט־ענטוויקעלט, ניט קיין מיאוס'ער — האָט ער געהאט מעהר־וועניגער מזל.

האָט ער זיך איינגעליעבט אין א שיקסע מיט'ן נאָמען קאשיא, א הויכע, א געשטופעלטע ערל'טע, מיט הענט וואָס זענען געווען פארברענט פון קאָסען דאָס היי יעדען

זומער און מיט אויגען וואָס האָבען געלויכטען ווי אונ־טערגעצונדענער בראנפען...

א חנ'עוודיגע שיקסע!

נאָר איינמאָל האָט זיך פארלאָפען א מעשה, אז קאַשיא'ס פאָטער, א פשוט'ער ערל, מיט גזלנ'ישע וואָנצעס, האָט עפּעס באמערקט ניט קיין שעהנע זאך פון זיין קאַשיא'ן און פון איהר אידישען געליעבטען, און אזוי ווי ער, דער פאָטער, האָט גראָד אין יענעם מאָמענט גע־האַלטען אין האנד א גראבליע, האָט ער דערלאנגט דעם בחור מיט דער גראבליע און האָט איהם שיעור געמאכט פאר א קאַליקע.

— מע'וואָלט געקענט לעבען, נאָר מע'לאָזט נישט!

— אזוי האָט באמערקט דער צע'דם'טער בחור און איז אנטלאָפען איבער די פעלדער...

ער איז געקומען קיין אמעריקא.

אין אָנפאנג האָט ער געפּעדעלט, פארשווארצט גע־וואָרען, אָבער מיט דער צייט האָט ער זיך אויסגעגרינגט, האָט זיך באקענט מיט די בחורים, וואָס האָבען געגאָלטע נאקענס, טראָגען קאשקעטען מיט קעסטעלעך און די דא־שיקעס אויף א זייט...

און ער איז געוואָרען מיט זיי איין לעבען, מיט איין נשמה.

און ער האָט ווידער גענומען גלוסטען.

גלוסטען רייך צו ווערען.

איז ער אריין אין א באנק־געשעפט, א כאַפּ געטון פון פענסטער עטליכע טויזענד דאָלאר בילס און געוואָלט אנטלויפען.

האָט דער ספּעשעל פּאָליסמאַן אויסגעשטרעקט די אָרעמס, איהם צוגעדריקט צו זיין ברוסט און איהם גע־שלאָגען טויטשלעק.

אין געריכט האָט דער פאַראורטיילטער באַמערקט:

— מע׳וואָלט געקענט לעבען, נאָר מע׳לאָזט נישט!

פון פריזאָן איז ער אַרויסגעקומען אַ געענדיגטער — טשאַכאָטניק. ער האָט געהוסט און אונטערגעשפּיגען מיט בלוט. זיין פּנים איז געווען געל ווי זיין — נאַטור, און די אויגען האָבען געקוקט אַזוי רחמנות׳דיג פון אונ־טער דעם דאַשיק פון קאַשקעט...

די אויגען פון אַ בעל־תשובה...

ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט לאַנג ניט לעבען, האָט ער גענומען זיך דערמאַנען אין דער היים, אין טייך וואָס האָט איהם צוגערוישט די ערשטע סודות פון לעבען, אין זיין מוטער׳ס בלייכע הענט, וואָס טונקען זיך אין גלאַנץ פון שבת־ליכט. אין דער געשטופּעלטער קאַשיא... אין די ווייסע גערטנער — מיט קאַרשען־צוויגען.

האָט מען איהם אַוועקגענומען אין אַ שטאָטישען סאַניטאַריום, אַרויסגעשטעלט איהם אין דרויסען און איהם געלופטערט...

און גערייניגט זיין נשמה — מיט דעם ריינעם ליכט פון גאָט׳ס זון...

אָבער איינמאָל, אין אַ פייכטען פריהמאָרגען האָט זיך אונטער זיין בעטעל אַוועקגעשטעלט דער מלאך־המות, אַריבערגעוואונקען צו איהם און געזאָגט: „קום!"

— מע׳וואָלט געקענט לעבען, נאָר מע׳לאָזט נישט!

— האָט ער צום לעצטען מאָל באַמערקט און איז אויס־געגאַנגען...

מיין ערשטער דעפּאָזיט

איך ווייס נישט ווי אזוי דאָס איז געשעהן. ווי אזוי סע איז מיר גאָר איינגעפאַלען אזא געדאנק צו נעמען מיינע בלוטיגע געלדער און זיי אָנגעטרויען א באנק! אָבער עס איז געשעהן. מוצאי־חנוכה פון היינטיגען יאָהר האָב איך גענומען מיינע שווער פארהאָרעוועטע געלדער — מיינע צוואנציג דאָלאר — און זיי אוועקגעטראָגען אין באנק אַריין און אָנשטאָט געלט — ל ע ב ע ד י ג געלט, וואָס מען קאָן דערמיט קויפען וואָס מען וויל, האָב איך געקראָגען עפּעס א גרין ביכעלע, צונויפגעלעגט אין א געל קאָנווערטעל, און — דאָס אלעס. אז איך האָב דאָס דערזעהן איז מיר איינגעפאלען ס'הארץ, און איך האָב שוין חרטה געהאט אויף דעם גאנצען ענין.

ערשטענס איז מיר נישט געפעלען געוואָרען דאָס בחור'על וואָס שטעהט ביים פענסטערעל און נעמט צו ס'געלד. א יונג בחור'על. נישט קיין פארהייראטס. וואָס טו איך איהם, אז ער נעהמט צו ס'געלד און אנטלויפט? און צווייטענס איז מיר נישט געפעלען ווי אזוי ער האָט מיך באהאנדעלט: צוגענומען ס'געלד, א כאַפּ געטאָן עפּעס א ביכעלע, אריינגעשריבען דאָרטען וואָס־נישט־איז, דערלאנגט דערמיט א קנאַק אויפ'ן פענסטערעל און א זינג געטון: „נעקסט!“...

אזוי גיך ווי איך האָב געקראָגען ס'ביכעלע האָב איך א קוק געטון אינעווענינ און... ס'איז אין מיר פארקיהלט געוואָרען וואו איך האָב געהאט א טראָפּען בלוט. וואָס איז דאָס פאר א מין געשריפטס? און ווי אזוי וועט ער עס קאָנען איבערליינען? און פון וואנעט ווייסט ער, אז

סע מאכט צוואנציג?... „עי!“ האָב איך געטראכט, „עפּעס געפעלט מיר נישט דער גאנצער עסק!“... און איך בין צוגעלאָפען צום פענסטערעל, אוועקגעשטופט דעם אידען וואָס איז געשטאנען אין ליין און אריינגע־שריגען צו דעם בחור׳על דאָרטען אינווענינ. „העי!“ האָב איך איהם אריינגעשריגען, „איך האָב אייך אקאָרשט אוועקגעגעבען צוואנציג דאָלאר!“

— וואָס־זשע ווילט איהר? — מאכט צו מיר דאָס קאסירערעל און פארשניצט זיך א בלייפעדער.

— איך וויל, אז איהר זאָלט נישט זיין אזא עזות־פּנים! — זאָג איך — אז נישט כאפּסטו א פּלעם איבער די פּיסקעס אז דער גוטער יאָהר וועט דיך צונעמען.

מאכט ער צו מיר: מיסטער וואָס ווילט איהר? איך האָב אייך געגעבען א ביכעל? — דאצאָל!

— איצע נאָף! — זאָג איך. — איך וויל מיט דיר מעהר נישט רעדען, דו בלוטזויגער, — זאָג איך — וואָס דו ביסט. איך זעה שוין, — זאָג איך, — אז איך בין דאָ אריינגעפאלען אין די ריכטיגע הענט. גיב מיר צוריק —זאָג איך — ס׳געלד און לאָמיר — זאָג איך — זיין אוים מחותנים.

מאכט ער צו מיר: צימפּאסיבל!

זאָג איך: איכ׳ל דיר באלד געבען א צימפּאסיבל, אז דער גוטער יאָהר וועט דיך צונעמען. שווינדלער, — זאָג איך — וואָס דו ביזט. מיט מ י ר — זאָג איך — וועסטו נישט מאכען אזעלכע שטיק. גיב אהער די געל־דער, — זאָג איך — איידער — זאָג איך — איך רוף פּאָליציייסקע און איידער — זאָג איך — איך שריי גע־וואלד. גע־וואה־לד!, — צעשריי איך זיך אויפ׳ן קול — גע־וואה־לד!

דערהערט אז איך שריי געוואלד, איז ער שוין געוואָ־רען א ביסעל ווייכער — דער בחור, און מיר גענומען געבען צו פארשטעהן, אז איצט קאָן ער מיר נישט צוריק־

געבען ס'געלד, אז איך מוז ווארטען צוויי וואָכען. סאָ רול אזא.

זאָג איך: אויב אזוי, טו לייענט־זשע מיר איבער וואָס איהר האָט אריינגעשריבען אין ביכעלע. לאָמיך זעהן, — זאָג איך — צו איהר ווייסט וואָס איהר האָט דאָרטען אריינגעשריבען. עפּעס — זאָג איך — האָט איהר עס מיר געמאכט צו שנעל. עס גלויבט זיך מיר נישט, — זאָג איך, — אז מ'זאָל אזוי גיך קאָנען פארשרייבען אזויפיעל געלט.

נעמט ער ביי מיר צו ס'ביכעלע און לייענט איבער: צוואנציג טוהלער.

זאָג איך: אָלרייט. געדענקט־זשע! ס'איז צוואנציג טוהלער! און זאָלען די אידען — זאָג איך — וואָס שטעהען לעבען פענסטערעל, זיין עדות. אידען! — זאָג איך — זייט עדות, אז איך האָב דאָ אין באנק צוויי קנאקענדיגע צעהנערלעך!

און איך געה אהיים מיט'ן ביכעלע.

מילא פארשטעהט זיך, אז פון שלאָפען איז שוין גע־ווען אָפּגערעדט. א גאנצע נאכט האָט זיך מיר גע'חלומ'ט, אז רויבער זיינען באפאלען די באנק און מ'האָט אויס־גערויבט וואו א פּעני. עטליכע מאָל דורך דער נאכט האָב איך זיך אויפגעוועקט און געשריגען געוואלד, און אז סע איז געוואָרען טאָג, האָב איך די ערשטע זאך געכאפּט די קאר און אוועקגעלאָפען צו דער באנק.

זי איז געווען גאַנץ. נישט אויסגערויבט. א שטיין איז מיר אראָפּ פון הארץ.

נאָר אזוי ווי איך בין אזוי געשטאנען ביי דער באנק און באטראכט דאָס פענסטער, איז מיר אייגעפאלען, אז די גראטעס זיינען צו שוואך און אז מ'דארף האָבען נייע גראטעס.

בין איך שוין אזוי געשטאנען מיט'ן לאָנטש־קעסטיל אין האנט און געווארט ביז דער פּרעזידענט פון באנק וועט אָנקומען.

אז דער פּרעזידענט איז אָנגעקומען, האָב איך איהם פאַרנומען אָן א זייט און איהם געזאָגט, אז ער מוז האָבען נייע גראַטעס פאר דער באַנק און נאָך מיין מיינונג, — זאָג איך — איז די גאַנצע געביידע א שוואַכע, און מען דאַרף זי איבערבויען. מען דאַרף זעהן, — זאָג איך — אז די גאַנצע געביידע זאָל זיין פון סאַמע מ ע ר מ ע ל-ש ט י י ן, ווייל מערמעלשטיין, — זאָג איך — איז האַרט.

מאַכט ער צו מיר: אָלרייט. איך דאַנק אייך פאַר דער עצה.

זאָג איך: געדענקט־זשע, למע"ה! א נייע געביידע פון מערמעלשטיין! און נייע גראַטעס.... און סע זאָל זיין, — זאָג איך — גוט באַוואָרענט... איך בין עקסטרא — זאָג איך — געקומען צו לויפען פון בראָנזוויל... ווייל סע האָט זיך מיר, — זאָג איך — גע'חלומ'ט אז מ'האָט אונז באַ'גנב'עט...

און איך לויף אוועק צו דער אַרבייט.

פאַרנאַכט, אז איך דאַרף אהיימפאָהרען, טראַכט איך: איכ'ל פאַרבייגעהן די באַנק זעהן וואָס סע הערט זיך. מ'קען קיינמאָל נישט וויסען, — טראַכט איך — ווי אַזוי א זאַך, מאַכט זיך. סאַמעריקע! — טראַכט איך.

איך קום אַזוי צו צו דער באַנק און איך גיב א קוק, זעה איך: עפּעס א איד פליהט ארויס פון באַנק און — הויבט אָן לויפען.

הויב איך אָן שרייען געוואַלד! און — איך לויף איהם נאָך... אַזוי לאַנג ביז וואַנעט א פּאָליסמאַן האָט איהם אָפּגעשטעלט. און וואָס, מיינט איהר, האָט זיך ארויסגעוויזען? עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז דער איד איז אָנגעשטעלט אין באַנק און אז ער איז געלאָפען כאַפּען א קאַר, ווייל דאָס ווייב געהט איהם צו קינד מיט א מיידעלע.

האָב איך מיך א קאַפּעלע פאַרשעמט און אהיימגעפאָהרען.

אָבער שלאָפען האָב איך ווידער נישט געקאָנט.

א גאנצע נאכט האָט זיך מיר אַלץ אויסגעדאכט, אז דאָס קאסירערל וואָס האָט מיר געגעבען ס'ביכעל האלט אין דער האנט א זעקעל מיט געלט און לויפט. און איך נ אָ ך א י ה ם... און איך האָב ווידער עטליכע מאָל געשריגען געוואלד פון שלאָף און געוואָרפען מיט די הענט, און שיעור דער'הרג'עט די בייבי...

צו מאָרגענס גאנץ פריה בין איך אוועק צו א לאנדס־מאן, וואָס וואוינט גראָד אקעגען דער באנק, און איך האָב איהם צוגעזאָגט דרייסיג פּראָצענט פון דעם פארלוסט, אבי ער זאָל האלטען אן אויג אויף דער באנק און ער זאָל זי וואטשען. „וואטש!" האָב איך איהם געבעטען, „זייט און וואטש! לאָזט נישט אראָפּ — זאָג איך — אן אויג פון דער באנק, און אזוי גיך, — זאָג איך — ווי גאָט וועט מיר העלפען און די צוויי וואָכען וועלען בשלום אריי־בער, איז כאפּ איך גלייך ארויס — זאָג איך — די צוואנציג טוהלער, און לאָזען זיך — זאָג איך — אָנציי־דען אלע בענק. מעהר, — זאָג איך — טרעט איך דאָרט נישט אריבער די שוועל!"

דערווייל געהען אוועק נאָך צוויי טעג, לייען איך אין די פּייפּערס, אז מ'האָט באַ'גנב'עט א באנק, ערגיץ אין די בראָנקס. לויף איך אוועק צום פּרעזידענט פון מיין באנק און זאָג איהם:

— ס'איז ביטער!

מאכט ער צו מיר: וואָס איז דער מעהר?

זאָג איך: מען גנב'עט!

זאָגט ער: ביי מיר וועט מען נישט גנב'ענען! מיין באנק איז באוואָרענט.

זאָג איך: נו, און וואָס טוט איהר, למשל, אז אייער קאסירערל כאפּט צו ס'געלט און אנטלויפט?

זאָגט ער: מיסטער, איהר ווייסט נישט וואָס איהר רעדט!

זאָג איך: נו, מילא... ווייס איך נ י ש ט וואָס איך

רעד... ס'איז מיר נישט געלעגען... אָבער נייע גראַטעס האָט איהר געמאַכט?...

זאָגט ער: ניין.

זאָג איך: נו, און די געביידע האָט איהר איבערגע־בויעט, ציּ אויך נישט?

מאַכט ער: פּליעז, הערט־אויף באדערען.

זאָג איך: אויב איהר האָט נישט געמאַכט קיין נייע גראַטעס און די געביידע האָט איהר אויך נישט איבער־געבויעט, און דאָס שעהנע קאַסירערל אייערס האָט איהר נישט אָפּגעשאַפּט, טו גיט־זשע מיר אהער, — זאָג איך — די געלדער!

זאָגט ער: איהר מוזט וואַרטען ביז וואַנען עס וועט זיין פולע צוויי וואָכען.

זאָג איך: אָלרייט. איכ'ל וואַרטען. אָבער ווייסט איהר וואו איכ'ל וואַרטען? — אָט דאָ אין דרויסען פאַר דער באַנק, וועל איך וואַרטען. איהר וועט ביי מיר — זאָג איך — קייען די ערד און קיין סאַטיספעקשאָן — זאָג איך — וועט איהר ביי מיר נישט אויספיהרען. איך זאָל אפילו וויסען, אז מיינע קינדער וועלען בלייבען אָהן א טאַטען, וועל איך מיך נישט ריהרען פון דרויסען, ביז וואַנען איכ'ל נישט האָבען צוריק ס'געלט. איכ'ל נישט איבערלאָזען — זאָג איך — די באַנק אויף הפקר. איך — זאָג איך — וועל וואַטשען און מיין לאַנדסמאַן, וואָס וואוינט דאָ נעגענאיבער, וועט וואַטשען... סע'ט זיך טון, — זאָג איך — חושך! אָט אזא מין איד בין איך!... איכ'ל דאָ שטעהן אין דרויסען — זאָג איך — אין די גרעסטע פרעסט, און לאָמיך זעהן — זאָג איך — טוט מיר עפּעס. דו מי סאַמטינג!

מאַכט ער צו מיר: איהר זענט א מאָדנער מענש, קומט אראָפּ מיט מיר אונטען אין באַנק, וועל איך אייך הייסען אויסצאָהלען — זאָגט ער — אייערע 20 דאָלאַר.

זאָג איך: נאָסער! אזעלכע מאַנקי־ביזנעס געהען ביי מיר נישט און ווייל — זאָג איך — איהר ווילט

מיר צוריקגעבען ס'געלט, ווײַל איך עס דווקא נישט נעמען. איהר קענט מיך — זאָג איך — נישט צווינגען דערצו...

זאָגט ער: אַלרייט, נעמט נישט ארויס ס'געלט.

זאָג איך: נעווערמײַין, „נעמט נישט ארויס ס'געלט". אז איכ'ל וועלען וועל איך ארויסנעמען.

זאָגט ער: פּליעז, געהט ארויס און הערט אויף נודיען!

זאָג איך: אַלרייט, איך געה, אָבער איכ'ל שטעהן אין דרויסען. אין די גרעסטע פרעסט וועל איך שטעהן אין דרויסען און וואטשען מײַנע געלדער. און מײַן אונשולדיג בלוט, — זאָג איך — און דאָס בלוט פון מײַנע אונשולדיגע יתומים וועט פאלען — זאָג איך — אויף אייערע קעפּ. באנדיט! — זאָג איך — וואָס איהר זענט. דעם לעקטרי־טשער, — זאָג איך — איז פאר אייך וועניג... היצעל! מערדער! געוואל־ל־ד!

און איך נעם שרייען מיט אלע כחות.

— — — — — — — — — — — — — — —

דער סוף איז געווען, אז מ'האָט מיר אָפּגעגעבען די צוואנציג דאָלאר און אהיימגעהענדיג פון באנק, האָט מען זיי בײַ מיר ארויסגע'גנב'עט פון קעשענע...

און פון דעמאָלט אָן (אזוי ענדיגט דער איד וואָס דערצעהלט די דאָזיגע געשיכטע) פון דעמאָלט אָן האָב איך זיך געגעבען א שבועה, אז מײַן פוס זאָל נישט אריבערטרעטען די שוועל פון א באנק. ס'איז רעגעלע באנדיטען איז דאָס! קעשענע־גנבים! פּיק־פּאקעטס! לאָזען זיי זיך אָנצינדען!

גיב איהם פינפערליך

אויסגעפוצט אין די שענסטע מלבושים, מיט ביידע הענט אויף דער רעכטער קעשענע, איז מיסטער באלאמוט, דער קאסטומער־שניידער, אוועק דעפאזיטען זיינע ערשטע פינף און זעכציג דאלאר.

— וואו איז דער פרעזידענט? — האט ער מיט א וואזשנעם טאן א פרעג געטון ביים ספעשעל פאליסמאן וואס איז געשטאנען ביי דער טיר — איך וויל דעפאזיטען מיינע געלדער.

דער ספעשעל פאליסמאן האט איהם מיט גרויס כבוד ארויפגעפיהרט אויפ'ן ערשטען פלאר צום פרעזידענט.

— דיזער דזשענטעלמאן וויל דעפאזיטען זיינע געלדער אין אונזער באנק — האט דער ספעשעל פאליסמאן פארגעשטעלט באלאמוט'ען פאר'ן פרעזידענט פון דער באנק.

— עס פרעהט מיך זעהר אייך צו קאנען — האט דער פרעזידענט איהם באגריסט און האט געפרעגט: — אלזא, וויפיעל?

— פינף און זעכציג! — האט באלאמוט געענטפערט שטאלץ.

— פינף און זעכציג טויזענד? — האט דער פרעזידענט איבערגעפרעגט.

— וואסערע טויזענדער! — האט באלאמוט אויסגעשטעלט א פאר אויגען — ביי די לויזיגע שניידעריי האט איהר געוואלט איך זאל מאכען טויזענדער? מען מאכט היינט מיט די זייטען, מיסטער!

— טו וויפיעל? —, האָט שוין דער פּרעזידענט גע־פּרעגט אומגעדולדיג.

— פינף און זעכציג קארבאטשעס, ווי די רעדער.

— דזשים! — האָט דער פּרעזידענט א רוף געטון אן אָפּים באַי — פיהר ארונטער דעם דזשענטעלמאן אונטען. ער וויל מאכען א דעפּאָזיט.

דזשים האָט אָנגענומען דעם קאַסטומער־שניידער פאַר אן ארבעל און איהם איבערגעגעבען צוריק צום ספּעשעל פּאָליסמאן.

— מיסטער מענעדזשער! דער דזשענטעלמאן וויל דעפּאָזיטען זיינע געלדער! — האָט דער „ספּעשעל“ אי־בערגעגעבען די ידיעה ווייטער.

דער מענעדזשער, א יונגער מענש, מיט גלאנציג־שווארצע האָר און וואָנצעס, האָט זיך באלד באוויזען.

— וואו איז דער דזשענטעלמאן וואָס וויל דעפּאָזיטען זיינע געלדער? — האָט ער געפרעגט ארויסקומענדיג פון אונטער די גראטקעס, מיט א בלייפעדער אונטער׳ן אויער.

— אָט בין איך! — האָט באלאמוט אויפגעהויבען די האנט.

— וויפיעל.

— פינף און זעכציג.

— הונדערט?

— וואָסערע הונדערט? ביי די לויזיגע שניידעריי קען מען מאכען מיט די זייטען, ניט קיין הונדערטער.

— טו וויפיעל?

— פינף און זעכציג קארבאטשעס ווי די רעדער!

— סיי, מיסטער רודערמאן! — האָט דער מענע־דזשער א רוף געטון צום קלוירק — דער מאַן וויל דעפּאָ־זיטען זיינע געלדער. און צו באלאמוטען האָט ער געזאָגט:

— געהט, זייט מוחל, צו צו יענעם פענסטערעל, וועט מען ביי אייך צונעמען דאָס געלט.

— וויפיעל? — האָט געפרעגט דער קלוירק.

— פינף און זעכציג קארבאטשעס, ווי די רעדער!...
ביי די לויזיגע שניידעריי קען מען מאכען מיט די זייטען, ניט קיין טויזענדער! — האָט ער אָפּגעזאָגט אלצדינג מיט אמאָל.

דער קלוירק האָט מיט א שמייכעל ארויסגענומען א קארטעל, אויפגעצייכענט אלע נויטיגע זאכען און געבעטען באלאמוט׳ען אונטערשרייבען.

— ניט געטראָפען דעם קאָסטומער! — האָט באלא־מוט געזאָגט, צוריקווייזענדיג דאָס קארטעל — מיר פארשטעהען די טריקס.

— וואָסערע טריקס?

— אָט די טריקס מיט דעם אונטערשרייבען.

— אָבער איהר מוזט אונטערשרייבען. ס׳איז אזא רול ביי אונז!

— נעווער מיין רולס! — מיר האָבען שוין געזעהן גרעסערע רולס!

— אָבער, מיסטער, מיר האָבען ניט קיין צייט זיך צו באדערען. איהר ווילט אונטערשרייבען, צו ניין?

— איך׳ל אונטערשרייבען, אָבער נאָר מיט איין האנט!

— אָל־רייט!

— ווי אזוי ספעלט איהר מיין נאָמען?

— פון וואנעט זאָל איך וויסען ווי אזוי איהר ספעלט אייער נאָמען?

— אויב אזוי — מאכט באלאמוט — זענט איהר דאָך טאקע א שווינדלער!

— מיסטער, ב ע ה י י ו ו ט זיך א ביסעל!

— נעווער מיין בעהייווען! מיר האָבען שוין געזעהן גרעסערע קנאקערס!

— מיסטער, איהר ווילט דעפּאָזיטען דאָס געלט, צי ניין?

— אַט וועל איך זיך טאקע כאפּען און אייך אָנגעטראָוועןן מיינע געלדער!

— טו געטרויט נ י ט! ווער הייסט אייך?

— נעווער מיין, ווער הייסט אייך! פאר מיינע געלדער בין איך גלייך מיט ע נ י ב א ד י!

— טו דעפּאָזיט!

— וויפיעל?

— וויפיעל איהר ווילט!

— זעכציג וועט זיין גענוג?

— אפילו פערציג!

— אפשר דרייסיג?

— לאָז זיין צוואנציג!

— צעהן וועט איהר ניט נעמען?

— גיט אהער צעהן!

— נאט אייך פינף!

— לאָז זיין פינף!

— איהר ווילט טאקע? קוק עס אָן! איז באַלאַמוט ארויס פון די כלים — גיב איהם געלט, דעם ראָצער! פאר וואָס קומט דיר געלט — פאר וואָס?

— מיסטער, געהט ארויס פון דאנען און באַליידיגט נישט קיין מענשען!

— שאַרראפּ! רעד נאָך א וואָרט, קריגסטו א פלעם איבער'ן פרעסער!...

און ביי די דאָזיגע ווערטער איז ער ארויס, בורטשענדיג:

— האָסטו געזעהן אזוינס! — גיב איהם פינפערלעך — גיב איהם!

ת׳נ׳צ׳ב׳ה

א געשיכטע וואָס האָט
נישט קיין אינדערמיטען

...הקיצור, ער איז אוועק אין גאס און האָט אָנגעהויבען פעדלען. אָפּגעפּעדלעט אזוי א פּאָר טעג איז ער זיך מישב: ער וועט אוועק אין דער וועסט־סייד און דאָרט א פעדעל טון צווישען די איירישע ערלים. וועט ער מאכען א סך געלט.

געהט ער אזוי אויף דער צעהנטער עוועניו — קומט איהם אקעגען א לויפער און גיט איהם א ציפ פאר׳ן באָרד. גיט ער איהם צוריק א שטורך. א וואָרט פאר א וואָרט און —

אין צוויי וואָכען ארום איז ער ארויס פון האָספּי־טאל.

א צובראָכענער מענש, נעביך!

מילא פון פעדלען האָט שוין נישט געקענט זיין קיין רייד. איז ער געוואָרען א קאָלעקטאָר פאר א סטאָר וואס פארקויפט סחורה אויף אויסצאָהלען.

האָט איהם דער באָס געגעבען א ביכעל, מיט נעמען פון בעלי־חובות, איהם אָנגעזאָגט ער זאל זיך ניט שרעקען פאר קיין הונט און —

ער איז אין א מזל׳דיגער שעה אוועק קאָלעקטען.

דאָס ערשטע הויז וואו ער האָט בעדאַרפט אריין, איז געווען א דייטשע. איז פון פאָרענט ביים גערטענדעל געלע־גען א גרויסער הונט ווי א קאלב מיט אן ערנסט פנים און — געקוקט אויף אונזער קאָלעקטאָר.

האָט זיך אונזער קאָלעקטאָר ניט אָפּגעשראָקען נאָר פּאַמעליכקע אויפגעריגעלט דאָס ריגעל פון שטאָכעט־טירעל און —

מען האָט איהם ענדליך פארבאנדאַזשירט און אהיים געשיקט.

אין א פּאָר טעג ארום איז ער אראָפּ פון בעט, געגומען ס'ביכעל אונטער'ן אָרעם און ווידער אוועק צו א קאַסטי־מער, וועלכער האָט געוואוינט ערגיץ אויף א טאָפּ־פלאָר פון א טענעמענט־הויז.

קומט ער אריין, טרעפט ער א הויכען גוי, ווי א ריעז, מיט א רויט פּנים ווי א צוויק, זיצט אין די הוילע פּאַנטאָ־פעל ביי א „פּיינטעלע" ביער און פּראַוועט „שלש־סעודות".

מאַכט ער: גוד־יווניעק, מיסטער קאַסטימער!

מאַכט דער ערל: וואַטדזשעוויש?

מאַכט ער: גימידימאָניע, פּליעז!

מאַכט ער: סקידו!

מאַכט יענער: גיב די מאָניע!

שטעלט זיך דער גוי אויף, ווישט אָפּ די טריפה'נע וואָנצעס, און — די אורזאכע פאַרוואָס די טרעפּ האָבען זיך נישט צעשאָטען איז דאָס, וואָס זיי זענען געווען פון מערמילשטיין.

דאָס מאָל איז ער אָפּגעלעגען אין שפּיטאָל איבער א חודש און איז ארויסגעקומען מיט א קוליע און בלאַס ווי א מת...

און א וויטשנע קאָליקע!

האָבען איהם די דאָקטוירים געהייסען פאָהרען אין קאונטרי.

האָט ער זיך דערמאָנט ,אז ער האָט א פעטער ערגיץ, אויף א פארם, אין קענעדע, איז ער אוועק אהינצו און האָט זיך אביסעל ערהאָלט.

איז איינמאָל געהט ער אזוי ארום באטראכטען זיין פעטער'ס באַלעבאַטישקייט, זעהט ער ווי אין דרויסען

שטעהט אַ קיילעכדיגע דאמף זעג און זעגט קלעצער מיט דער געשווינדקייט פון אַ בליץ.

עפּעס אַ מאָדנע זעג און — אזא קונציגע!

געפעלט איהם די מעשה. און עס פאלט איהם איין צו שטעלען אַ פינגער צו דער זעג פּרובען צי זי איז שארף און —

קיין געלט אויף אַ קינסטליכע האַנט האָט ער נעביך ניט געהאַט. איז ער נעביך געווען אַ טאָפּעלטע קאַליקע — אַ י אויף אַ פ ו ס אַ י אויף אַ ה אַ נ ט...

נאָר, ווי זאָגט ער, אַ מענש קאָן זיך צו אַלצדינג צוגע־וועהנען. מיט דער צייט האָט ער זיך צוגעוועהנט באַנוצען די לינקע האַנט אָנשטאָט די רעכטע, און ער וואָלט שוין נישט אזוי געפיהלט זיין אומגליק, ווען ניט דאָס וואָס ער האָט זיך אליין אויך נישט געפיהלט ווי אמבעסטען!

אזוי איז אוועק צוויי וואכען. איינמאָל איז ער זיך מישב און לעגט זיך אריין אין בעט אריין, פארדרויכערט זיך די ליולקע מיט דער לינקער האַנט און פּיפּקעט גע־שמאַק. מאַכט צו איהם דער פעטער זיינער: אפשר וואָלסטו אויפגעהערט רויכערען אין בעט? קענסט נאָך חלילה אָנמאַכען אַ פייער צו אַלדע גוטע יאָהר! מאַכט ער: נעווערמיין! ס'איז אָלרייט! מאַנדזשעראָמביזנעס! און ווי ער זאָגט דאָס ארויס, קלעפּען זיך ביי איהם צו די אויגען פון מיעדקייט און —

צו זיין לויה, וועלכע איז פאָרגעקומען דעם צווייטען טאָג, זענען געקומען פיעלע אנגעזעהענע פאַרמערס פון דער אומגעגענד.

פריערדען צו דיינע אשעס, מיסטער ווי איהר האָט דאָרטען געהייסען!...

מזל דאַרף מען האָבען

גאַליציִשער דיאַלעקט

שש. רעד אביסעל שטילער. וועסט מיר נאָך חלילה איזדרעכנען ס׳קינד. זאָגסטו, הייסט עס, אז ס׳איז גאָר־ניש? אלץ גייהט פון זיך אליין?

ע־הע־הע! טאָסטים שוין ווידער מיט זיין פילוסופיע. אי, לאָז מיך געמאך, כ׳בעטיך! דיינע אלע חקירות זענען ביי מיר נישט ווערט קיין צוויי פרוטות. ווארים ווידער אמאָל דאָס איינענע: אין פילוסופיע מוזטו זיך דאָך א ו י ך פארלאָזען אויף דיין איינענעם שכל, און אז א מענשענ׳ס שכל קען נישט תופס זיין א דבר וואָס איז למעלה מן השכל, האָבען מיר דאָך ערשט־נאָר־וואָס גע־רעדט.

שאַ. איך׳ל גארניש גייהן ווייט. איך׳ל דיר דערצייהלען א מעשה שהיה. על׳מיר הערען וואָס דו וועסט זאָגען דערצו.

אז איך האָב געוואוינט אין פרעמישלאָן, ווייסטו דאָך מסתמא. און אז איך האָב דאָרט געהאַט אן עסק מיט׳ן פריץ, געדענקסטו דאָך מסתמא אויך. מילא, איך בין דיר נישט אויסען דארויף — ווי ס׳איז מיר דאָרטען געגאַנגען אין פרנסה: — ווי אזוי ס׳איז געווען — מע האָט געקרו־טיט, געדרעהט מיט דער וועלט. דאָ געמעקט זיך. דאָ גע־שטעלט זיך. אבי ס׳איז געווען ס׳שטיקעל ברויט. און די עטליכע זילבער האָבען זיך געדרייהט אין קעשענע — איז געווען ניש צו פארזינדיגען.

דערנאָכדעם אָבער אז סע האָט זיך אָנגעהויבען דאָס

טועכץ מיט דער טאבעלאציע מיט מיינער, וואָס ס'איז געווען טאבעלירט נאָך אויף מיין שווער עליו־השלום'ס נאָמען, און מען האָט מיר געמאַכט די פּאַנ־טאַציע און אָפּגעפּענ'ט פון מיר אַלצדינג, פאַר מיין שווער עליו־השלום'ס חובות, און איך בין גע־בליבען, ווי מ'זאָגט אַמאָל, נקי, ריין, ווי די מאַמע האָט מיך געהאַט, בין איך דאָך געוואָרען שטאַרק געפאַלען ביי זיך. ליציטירט אין גאַס — ליציטירט. און איך שטעה און קוק־צו מיינע צרות. און דאָס האַרץ — פּעך־פּעך! אַזוי ווי מיט האַמערס... אַ קליינינקייט די בושה, מיט דעם וועהטאָג. אַזוינס צו דערלעבען! אפילו דעם היינגלייכטער דער מאַמע'ס האָבען זיי ביי מיר אָפּגעפּ'־פּענ'ט — די היצליעס. ס'איז, ווי מ'זאָגט אַמאָל, אַ סך צו דערצייהלען און ווייניג צו הערען.

דעם הענגלייכטער!... — ס'איז דאָך אַ נאַרישקייט. נאָר פאַר־וואָס־זשע דערצייהל איך עס אייך? — פאַר וואוּ? ווייל ביי מיין מאַמע'ן, עליה השלום, איז דער הענגלייכטער געווען ל'היי אַ רייניקייט, להבדיל. איהר מוזט נאָך געדענקען, ווי זי פלעגט ארומגייהן איבער דער שטאָדט נאָך לעכט. נאָר לעכט האָט זי געוואָלט. לעכט און לעכט. מאַמע פלעג איך צו'ן איהר טענה'ן, מאַמע לעבען, פאָלג מיך און קריך ניש אום אין די בלאָטעס און אין די ווילגאָטעס. דאָס מקום־קדוש, זאָג איך, וועט מען שוין, מיט גאָט'ס הילף, באַלייכטען אָהן דיר. דו זיץ בעסער, זאָג איך, אין דער היים, און גיב אכטונג, זאָג איך, אויף די קוקורוזענקעלעך, זיי זאָלען זיך ניש צוסמאַלען: דעמאָלט, אויב איהר געדענקט, זיינען נאָך אין אונזערע מקומות שטאַרק אָנגענאַנגען די קוקורוז־פלעצליך! זי אָבער, די מאַמע מיינע, מיינע רייד זאָלען איהר ניש צו שווער זיין: אַ חכמה איז זי דאָך געווען פון תמיד אָן — נאַרניש.

איך מוז, זאָגט זי, גייהן נאָך לעכט. אַזוי פיעל מעג איך מיר כאָטש, זאָגט זי, אָנגרייטען, איך זאָל האָבען מיט

וואָס צו קומען אויף יענער וועלט. לערנען, זאָגט זי, קען איך ניש, מיט וואָס־זשע, זאָגט זי, זאָל איך דינען זיין ליי־בען נאָמען? — מיט די קוקורוזינעקלעך מיט דיינע? אָדער מיט די פּלאָמפּלעץ? — אזוי מיט א הלצה'לע.

...ברענג איך עס אוים קעגען דעם אין וואָס פּאַר א מדרגה איך בין דעמאָלט געוועזן, און דאָ האָט זיך נאָך דער פּרי"ץ אין מיטען־דרינען אריבערגעצויגען מיט דער פּאַכט קיין גאַלאַגור. מסחרים זענען אויך ניש געווען אזוי פויגעל־דיג. — עס האָבען זיך שוין דעמאָלט געהאָט אָנגעהויבען די גוי'עשע געוועלבען מיט די אלע זאַכען. און וואָס טויג עס דיר? פּרעמישלאַנער אידעלעך, ברענגען זאָלען זייערע אָדערען! דאָס וועט דיר ניש באָרגען א גראַהצער ווען דו לאָזט דיך אוים. כּאָטש שריי חי וקים!...

הכלל. ס'איז ביטער ווי גאַל. איך דרייה מיך אום אין מאַרק, קוק ווי פייגעלעך פליהען און טראַכט אזוי ביי מיר: מאין יבא עזרי? דערווייל געהט אוועק א וואָך און נ אָ ך א וואָך און טאָקע נ אָ ך איינע און קליינע קינדער — ווערים, דאָס וויל ניש וויסען פון קיין שום קונצען, סע וויל עסען. און מיין טשאַרנע אליין, זאָל זיין געזונט, גייהט אום הינטער דר'ערד...

— וואָס, זאָגט זי, פּאַוועל, וועט זיין דער תכלית פון אונז — וואָס? פון דעם אומדרייהען זיך מיט'ן שטעקעלע, זאָגט זי, וואָס דו דרייהסט דיך אום, וועט גאָר־ניש זיין, און מיט קייען די באָרד, וואָס דו קייעסט, וועסטו ניש אָפּ־קומען, זאָגט זי, טאָמער, זאָגט זי, וואָלט געווען א פּלאַן אז מיר זאָלען ארויסשיקען אונזער העשלען צו דער שייהנער משפּח'טע אונזערע? פּאָרט, זאָגט זי, אייגענע. ווי זאָגט, זאָגט זי, דער גוי: קראָוו ניע וואָדאַ. צי טאָמער, זאָגט זי, וואָלט געווען א פּלאַן, מ'זאָל שרייבען א בריעף צו בראָנ־הערשען, זאָגט זי, אָדער צו מאָנטעפיורען?

... הכלל, איך'ל דיר לאַנג ניש ציהען, מיין העשעל (וואָס קלערסטו, אז איך האָב דאָס געדאַרפט דערלעבען!)

איז ארויסגעפּאָרען ק אָ ל י ע ד ע ו ו ע ן צי דער משפּחה און צענויפגעשלעפּט א פּאָר זילבער...

מילא, גאָרנישט. עסען דעם מזומנ'עם גראָהצער איז דאָך אויך קיין תּכלית ניש. ווי זאָגט מען עפּעס? א ים שעפּט זיך אויך אויס. הויבט מען אָן קלערען וואָס צו טון — דאָס, יענס. מען קלערט אַהין און מען קלערט אַהער, און סע בלייבט: עפּענען א שענקעל פון מעהד.

פאַרוואָס עפּעס א שענקעל פון מעהד? ווייל א קאַרטע פשעמיסלאָווע האָב איך געהאַט אויסגעוועקט דורך פּראָטעקציע און האָפּען זענען דעמאָלט געווען בזול־הזול, האָניג האָב איך געקויפט אין גלייכען געלט, פון דער פּ אַ ש י נ ק ע, א קעסעל האָב איך געהאַט אַן אייגענעם — ירושה פון דער מאַמע'ן, זאָל זיך מיהען! — פון די דרייפיסיגע קעסלען וואָס מ'פלעגט אמאָל אין זיי, אין די אַלטע יאָהרען פרעגלען פּאָווידלע — אויב דו געדענקסט.

קיצור הדבר: איך האָב אין א מזל'דיגער שעה גע־עפּענט א מעהד־שענק!

...ווי־זשע האלט איך? יאָ! א שענק ווי אלע שענקען פון א גאַנץ יאָהר. אָפּגעזאָטען א טאָפּ ארבעס — דעם אמת'ן ארבעס. גוט באַזאַלצען און באַפּעפּערט, מחמת דער עיקר איז דאָך אז סע זאָל דאַרשטען! — אוועק־געשטעלט אויפ'ן שענק־טיש א פּאָר זויערע אוגערקעלעך — פון די אמת'ע אתרוגים און איך זיץ מיט אַן אָפּען מויל און כ'וואַרט אויף דעם גראָהצער לייזונג ווי איי־נער וואַרט אויף משיח'ן...

...א טאָג, צוויי, דריי, מען זעהט נישט א הונט. איז מיר פּאַסקודנע אין מויל פון דעם גאַנצען עסק. און מיין טשאַרני נעהמט מיך גריזשען: סטייטש, איך העט באַ־דאַרפט ארויפשטעלען א שילד. כ'העט באַדאַרפט ד אָ ס, כ'העט באַדאַרפט י ע נ ס. נו, מילא, זאָג איך, העטיך־וועטיך! דערווייל, זאָג איך, איז ביטער ווי גאַל. און איך הויב אָן אויסרעכענען: א קאַרטע פשעמיסלאָווע האָט געקאָסט, א פּעסיל האָניג האָט געקאָסט, האָפּען

האָבען געקאָסט. היינט גלעזער, טעלער, שאָפּקעלעך און איך ווייס דאָרטען וואָס! — וואָס א שענק דאַרף אַלץ האָבען. נאָר מילא, וואָס לאָזט זיך טון? אז מ'איז שוין אריין אזוי ווייט, מוז מען שוין קריכען ווייטער. צוריק־גייהן — קען מען שוין ניש. דערווייל, טראַכט איך, איז נאָך דער הימעל ניש ביי דר'ערד, מאָרגען אי"ה, האָבען מיר יריד אין שטעדטעל, נאָך שנ־ט איז, דער גוי איז זעטיג אין גראַהצער. א גוט ביסעל משקה, ווייס איך דאָך ביי זיך, האָב איך! וואָרים אין לויפענדער צייט, אז מ'איז אָן אָנפּענגער, האָט מען דאָך מורא. טאָמער אזוי, טאָמער אזוי.

...קיצור: גאָט האָט געהאָלפען. ס'איז יריד־טאָג.

איך שטייה־אויף אין דער פריה, און טו א קוק דורכ'ן פענצטער: אי־אי! מען ציהט זיך! א כמאַ־רע! גוים, מיט גוי'טעס, מיט שרצים, און להבדיל, אידישע קאָניאַ־כעס, סוחרים, מעקלערס, בעטלער, אייערניקעס — אפילו דער איד מיט די אייזערנע רינגען, דו ווייסט, וואָס מען וואַרפט אויף די מעסערס און אויף וועלכען מעסער מען טרעפט, געווינט מען עפּעס א זאַך, — אפילו ער איז אויך דאָ. א שטאַרקער יריד! כאַפּ איך אויף זיך טלית און תפילין, דאַווען אָפּ ביחידות (וואָס פאַר א טעם איך האָב שוין געפּיהלט אין דעם דאַווענען, אויף אַלע מיינע שונאים געזאָגט געוואָרען!) און נעם מיך באַלד מאַכען א פאָרזשאָנדעק. וויש אוים די האלבעס, ראַם אוועק ס'האָלץ, רוק אריין ס'רוקבעט פון באַנק־בעטיל און מיין טשאַרנע'ן היים איך דערווייל אויסזידען א פרישען טאָפּ אַרבעס — פון די אמת'ע אַרבעס, וואָרים אין לויפענדער צייט, אז מען שטעהט אין גראַהצער לייזונג —

נאָך עלף — אהא! א גאַנצע כאַפּטע ערלים לאָזען זיך אראָפּ פון דער טאַרגוויצע גלייך צו אונז.

ווער זאָלען דאָס זיין די ערלים?

איך גיב א קוק ס'איז פּעדקאָ, דער וואָיט, מיט א גאַנצע חברה, שטאַרק אונטערגעפייערט. הפנים, אז זיי

האָבען שוין געמאכט א כוסה, און זיי לאָזען זיך באַרג־אַראָפּ, צו אונז־צו.

רוף איך זיי צו.

טשויעטע, זאָג איך, טשאָלאָוויעטשע, חאָדיט, זאָג איך, סודא, או נאַס, זאָג איך, יעסט, זאָג איך, דאָס טייערסטע ביסעל מעהד, פּרימע, זאָג איך, שב׳פּרימע...

קומען זיי אַריין מיט א געשריי, און דאָיעט שמינקט זיי פון די שטיוועל, און דער בראנפען שמינקט זיי פון מויל, אז מען קאָן דערשטיקט ווערען! און איך, אדרבא ואדרבא, נעם זיי פיין אויף, גיב זיי שטולען, גיס אָן צו קעלישעקלעך מעהד און היים זיי פארזוכען.

— פּעיטי! זאָג איך, טשאָלאָוויעטשי. אי דאי וואַס באָזשע, זאָג איך, זדראָוויע, מיט סם־המות, זאָג איך.

נעמט ער, דער אַלטער, דאָס גלעזעל אין האַנט, ווישט אָפּ דעם דנאָ מיט זיין דאָלאָניע, פאַרקאַטשעט זיך א וואָנצע, וואַרפט אריין ס׳געלעזעל מעהד מיט איין גאָס, און שפּרינגט אויף ווי אן אָפּגעבריהטער.

— עטאָ, זאָגט ער, ניע מיאָד, זאָגט ער, נאָר וואָדא, זאָגט ער... ס׳איז, הייסט עס, פּשוט וואסער...

כאַפּט דאָך דאָס מיר שוין אָן ביי דער כריסטשינענע: סטייטש, דו גוי, טראַכט איך ביי מיר, איך גיב דיר נומער־איינסער סחורה, וואָס קיין בעסערע איז גאָר נישטאָ אויף דער וועלט, און דו דערציילסט מיר א מעשה, אז ס׳איז וואַסער...

און ווי איך טראַכט אזוי, כאַפּט מיין פּעדקא דערוויי די גאַנצע כאָפּטע גוים און לויפט אוועק, צו וועמען מיינסטו? צו זלמן׳קע גנב.

שטייה איך און קוק דאָס צו און סע ווייזט זיך מיר אויס, אז אָט־אָט פּלאַצט אין מיר ס׳האַרץ — איזטשעזנעט זאָל עס ווערען!

בעניי־ביי קומט אַריין זלמן׳קע, מיט די געקרייזעלטע לעקעלעך און מיט דעם דינעם נעזעל מיט זיינעם און

פרעגט מיך, צו איך האָב עפּעס ביליגען מעהר, איך זאָל איהם פאַרקויפען.

פאַרשטייה איך דאָך שוין, מתטמא, אז מיין זלמן׳קע קומט שוין צו מיר נאָך סחורה, האָט ער מסתמא שוין געהאַט אַ צעזעצטען טאָג...

מאַך איך צו איהם: לייזט זיך עפּעס, ר׳ זלמן? — לייזט זיך עפּעס? — איך אזוי.

— ניש דיין געשעפט! — מאַכט ער — גיס אָן, מאַכט ער, די פלעשער, און האָב ניש, זאָגט ער, קיין ליידיג מויל און פרעג ניש, זאָגט ער, קיין פוסטע קשיות, געלט, זאָגט ער, וועל איך דיר באַלד אריינשיקען מיט׳ן שיקסעל.

איך שטייה. איך פוקנע שיער. נאָר וואָס לאָזט זיך טון? אין לויפענדער צייט אז אַ מענש איז ביי זיך גע־לעגט...

אין אַ פּאָר שעה ארום איך זעה פעדקאַ מיט דער גאַנצער כאַפּטע לאָזען זיך ארוים פון זלמן׳קעס שענק גוט אונטערגעוואַרעמטע, אָבער אזוי לייטיש... און די פּנים׳ער זיינען ביי זיי רויט — פשוט דער שחין רוהט אויף זיי.

רוף איך זיי צו:

— פעדקאַ, זאָג איך, כאָדי נאָ, זאָג איך, סודאַ! — איך אזוי צום אַלטען.

געהט ער צו. שיכור, קוים וואָס ער שטעהט אויף די פיס.

— פעדקאַ, זאָג איך, נו, ווי? האָסט געטרונקען ביי זלמן׳קען?

— געטרונקען! — ער אזוי צו מיר.

— נו,געפעלען געוואָרען? — איך אזוי צו איהם.

— פּעווניע! — זאָגט ער — דאָס הייסט: אודאי איז געפעלען געוואָרען... וואָס פרעגסטו קשיות?...

זאָג איך: און יענער מעהד איז ניש קיין וואסער?

זאָגט ער: אָווהאָ! ט י י ע ר ע ר מעהר ווי גאָלד...

כאַפּט דאָס מיך שוין אָן ביי דער זיבעטער ריפּ. נאָך אַ מאָל: דו, גוי, איך גיב דיר אַ ביסעל מעהר, וואָס אפילו דער קייסער מעג עס טרינקען, געפעלט עס דיר ניש, און ע ר גיט דיר אַ ביסעל באָרשט, וואָס ער האָט ביי מיר געקויפט פאַר אַ שיבוש, געפעלט עס דיר יא.

— הא, נו? — זאָג איך צו איהם — זאָג, זאָג איך, אליין, פּעדקא, צו דו ביזט נישט קיין חזיר? דו ביזט דאָך עפּעס, זאָג איך, אַ לייטישער טשאָלאָוויעק? — איך אזוי צו איהם.

— יא ניע זנאיו — מאכט ער, געלייהמט זאָל ער ווערען! און ער קראצט זיך אונטער׳ן קאָלנער. עס זאָל מיר אייננפאלען אז דער דמ׳ניק איז עפּעס אויסען, איז מיר נישט אייננעפאלען. יא ניע זנאיו, מאכט ער, נאָר דו, גאלגאן, זאָגט ער, זאָלסט מיך ניש רופען „חזיר". מיין ניש, זאָגט ער, אז איך בין דיר אַ פּראָסטער רוסניאק! יא יעסטעם, זאָגט ער, וואָיט, זנאיעש? און דו, זאָגט ער, זיי שטיל, אז ניש, וועסטו ביי מיר מאכט ער, קריגען אי כ אָ ס ע מ ס צד, אי ק א ל ע מ ס צד! — ווי אַ גוי רעדט! און בעניי־ביי האָט ער מיר דערלאנגט אַ ס ט י ם אין הארץ, אז איך האָב פאַר זיך דערזייהן קרוקע, מיט פינטשעוו, מיט לעמבערג, מיט אלצדינג...

— — — — — — — — — — — — — — — —

...נו, הא? איז שוין פאראן מזל? צי ניין?

קרקע

סיי, פעטער, ווייסט איהר אפשר עפּעס פון אן אנ־שטענדיגע סעמעטערי פאר אונזער „אנשי זוקף כפופים לאָדזש נומער 333 אינדעפּענדענט אָרדער פרי סאָנס אָוו יקום־פורקן“? וואָס, איהר חידוש'ט זיך וואָס אזא לאָדזש, קיין עין הרע נישט, ווי אונזערע, וואָס אין דער קורצער צייט פון איהר עקזיסטענץ האָט זי שוין געהאַט 32 דאָלאר עקספּענסעס אויף האַמערס און אויף פּיקסען אונ־זערע ארגומענטס — מיין איך די צובראָכענע טשערס; א לאָדזש, ווי זאָגט איהר, וואָס האָט זיבען עקס פּרעזי־דענטען, נײַנצעהן טראָסטיס, עלף טרעזשורערס, פיער באַלאָט באַקסעס, פינף סעקרעטערים, צוויי אינערע און צוויי אויסערע וואַכעס, צוועלף טויזענד בעדזשעס און פינף און צוואנציג דאָלאר קעש, זאָל נאָך ניט האָבען קיין קרקע?

דארפט איהר זיך ניט חידוש'ען, מיין ליבער איד. וואָרים מאַהלט אייך, אז די „זוקף כפופים לאָדזש נומער 333 אינדעפּענדענט אָרדער פרי סאָנס אָוו יקום־פורקן“, וועט ניט זיין אָהן קרקע — א מינוט. נאָר וואָס־זשע דען? אונזער קרקע איז קיין קרקע ניט. אי, די קשיה: סטייטש? איז דער תירוץ אז פארברענט האָט געזאָלט ווערען אייער אמעריקא מיט די אגענטען איהרע! קיין גוטער איד זאָל זיי ניט קאָנען — די זשוליקעס! זיי קאָנען אייך פאר־פיהרען א מענשען אין שאול תחתיה אריין, די ממזרים, הערט, אדרבא, א מעשה, וואָס האָט זיך פארלאָפען מיט אונזער לאָדזש — דאָ ניט לאַנג צוריק.

אנומעלטען בײַנאַכט, איך שטעה אזוי און באָד די בייבי (מיינע מוזט איהר וויסען זיין, איז א סאַנפּראַ־ציצקע, ווי זיי רופען עס דאָ. דאָס הייסט זי וויל וואַוטען,

האָט זי ניט קיין צייט זיך אָפּצוגעבען מיט קינדערייען!),
עפּענט זיך די טיר, און סע קומט אריין א יונגערמאנטשיק
און שטעלט זיך פאַר אלס אן אגענט פון א „סעמעטערי
ביזנעס", און אזוי ווי, זאָגט ער, ער האָט געהערט, אז
אונזער „ווערטהע" „זוקף כפופים לאָדזש, נומער 333
אינדעפּענדענט אָרדער פרי סאָנס אָוו יקום פּורקן",
שטעהט אין קויפען סעמעטערי, קרקע הייסט דאָס, האָט
ער פאר מיר — פאר אונז הייסט דאָס, א שטיקעל קרקע,
וואָס עס איז, זאָגט ער, נאָר צום פארנוצען געזונטערהייט.
ערשטענס, דאָס אָרט אליין! הויך אויף א בארג און טרוּ־
קען ווי פעך... און צווייטענס, זאָגט ער, — און דאָס איז
דער ע י ק ר, — ליגט דאָרט אויף דעם שטיקעל פעלד א
רב, גאָר־גאָר פון די גרויסע... אן אייניקעל פון געזער
און א לייבליכער פעטער פון דעם גאון ר' שמואל זייגער־
מאכער ע"ה. און ער האָט מורא, זאָגט ער, אויב ער איז
ניט א גליד־גליד געשוועסטערקינד פון דעם בעל שם טוב
אליין...

דערהערט די מעשה מיט'ן רב, איז מיר די זאך
שטארק אריין אין דער נאָז אריין.

גלייך צומאָרגנס בין איך און נאָך צוויי „זוקף
כפופים'ניקעס" אוועק אויף דער סעמעטערי.

געקומען אהין און איבערגעלייענט דעם רב'ס מצבה
בין איך געוואָרען א פארציטערטער. הערט וואָס דאָרטען
טוט זיך:

פּ"נ

הרב החסיד, הגאון, המופלג בתורה, חד בדורו,
מאור הגדול, פטיש החזק, העמוד הימיני,
ר' פישעל בן עמרם, נכד הרב ר' מעשיל הקטן
מסאדעגורע.

תנצב"ה

דערזעהען אזא יחוס אויף דער מצבה נעם איך און
ל ו י ף. בייגאכט קלאַפּ איך צונויף א ספּעשעל מיטינג
פון די באאמטע פון די זוקף כפופים לאָדזש, נומער 333

אינדעפּענדענט אָרדער סאָנס אָוו יקום פּורקן, און מיר באַשליסען באַלד אויפ׳ן אָרט צו קויפען די סעמעטערי פאַר פינף הונדערט דאָלאַר.

אז ס׳איז אוועקגעגאַנגען א פּאָר טעג, מאַכט זיך, אז סע שטאַרבט א ברודער, אַן ארבעס-פּעדלער, און אַזוי ווי איך בין איינער פון די חברה קדישה, געה איך דאָך מסתמא מיט אויפ׳ן בית עולם.

איך קום אַרויף אויפ׳ן בית עולם, און גיב א קוק אויף מיין רב, פאַלט מיר איין, אז עפּעס שטעהט ער ניט ווי עס דאַרף צו זיין.

מילא, טראַכט איך זיך, א מענש טאָר אויף זיך אַליין ניט שטעלען, אפשר דוכט זיך מיר נאָר אַזוי? א חוץ דעם, קלער איך זיך: א קשיה אויף א רב — אפשר איז איהם ניט געפעלען געוואָרען דער שכן? אפשר ס׳אָרט? ווער קאָן וויסען?

מילא, גאָר ניט, טראַג איך דערווייל די זאַך איין זיך און זאָג קיינעם ניט אויס. עס געהט נישט אוועק קיין צוויי וואָכען, שטאַרבט ווייטער א ברודער, א בלעכער, געה איך ווייטער אויפ׳ן בית עולם. איך גיב א קוק — די מצבה שטעהט שוין א ביסעל ווייטער. צום גדר צו.

וואָס זאָל דאָס זיין? טראַכט איך. א רב זאָל עס דיר האָבען א טבע ארומצומופען! און בכדי צו זיין זיכער, אז איך האָב ניט קיין טעות, מאַך איך זיך א סימן: רייס אויס א ביסעל גראָז ביי אַלע פיער ווינקעלעך פון דער מצבה און וואַרט וואָס דאָ וועט ווייטער זיין.

עס געהט נישט אַוועק קיין וואָך, — העלפט גאָט עס שטאַרבט ווידער א ברודער, א „טאָפּ-קלאַפּער". געה איך דאָך מסתמא ווייטער אויפ׳ן בית עולם. איך נעם זוכען מיין רב. וואו האָסטו א רב? דער רב איז שוין אויף יענער זייט גדר — ביי די „אהבת-כלה לאָדזש".

עי, טראַכט איך זיך, סאַ מיאוסע מעשה! מילא דו רוקסט זיך אָפּ פון א שכן — גאָר נישט. דערויף ביזטו דאָך א רב. מסתמא פאַרשטעהסטו בעסער. אָבער

אינגאַנצען אוועקמופען צו די „אהבת־כלה" — אי, פע!
דאָס איז געווען מיטוואָך.

דאָנערשטאָג נעם איך און קלאַפּ צונויף אַ ספּעשעל מיטינג פון אונזערע „זוקף כפיפים'ניקעס" און שטעל זיך אויף און ערקלער זיי באשר אזוי און אזוי: דער רב האָט אוועקגעמופט...

הויבט זיך אויף, ווי געווענליך, אַ שטורם. אַ סומאַ־טאָכע צווישען די ברידער. דער פּטער עקס־פּרעזידענט, אַ איד מיט בוימעלדיגע אויגען און אַ בלייך פּנים, הויבט זיך אויף און זאָגט אזוי:

— מיינע ווערטע ברידער! איך זעה דערין אן אצבע אלקים... מסתמא האָט מען מיט עפּעס־וואָס־ניט־איז פּוגע געווען דעם כבוד פון דעם גרויסען מת... איך מאַך אַ פאָרשלאָג מען זאָל אפּוינטען אַ קאָמיטע פון צעהן עהר־ליבע אידען, וואָס זאָלען געהן בעטען מחילה פון דעם גרויסען מת...

בקיצור, דער פאָרשלאָג איז אָנגענומען געוואָרען מיט אַ מאדזשאריטי.

פארשטעהט זיך, אז איך בין געווען איינער פון דער קאָמיטע.

געקומען אויפ'ן בית עולם, גיבען מיר זיך דאָך גלייך אַ לאָז צו די „אהבת־כלה". מיר גיבען אַ קוק, אונזער רב איז אויסגעטרוקענט געוואָרען. נישטאָ קיין סימן פון קיין רב!

נאָך אָנדערהאלבען שעה ארומזוכען, האָבען מיר איהם קוים דערטאפּט ערגעץ העט־העט לעבען וואלד, ביי די „הרי־חושך־יאָנג מענס", אַ גוטע האלבע מייל פון אונ־זער קרקע...

פארשטעהען מיר דאָך, אז דאָ איז עפּעס נישט גלאטיג די מעשה. לויפען מיר (די גאנצע קאָמיטע פון צעהן מאן) אוועק צום אגענט פון די סעמעטערי און מיר פאלען אריין אין אָפּיס אריין מיט אַ גרויס געוואלד: וואו איז דער רב?

— וואָס פאַר א רב ? זאָגט ער.

— וואָס הייסט, זאָגען מיר, וואָס פאַר א רב ? דער גאָלדענער רב ! דער רב וואָס איהר האָט אונז פאַר־קויפט פאַר פינף הונדערט דאָלאַר מיט קרקע !

— א רב ?... זאָגט ער. ער הויבט נישט אָן צו געדענ־קען, ער זאָל אונז א מאָל האָבען פאַרקויפט א רב ! איב־ריגענס, זאָגט ער, איז עס ניט זיינע ביזנעס, אז דער רב וויל ניט איינליגען אויף אַן אָרט. ס'איז, זאָגט ער, א גאָט'ס זאַך !

און אזוי ווי מיר שטעהען אזוי און אמפּערען זיך, קומט אריינצולויפען נאָך א קאָמיטע פון די „אהבת־כלה" מיט א שטורם :

— וואו איז דער איידזשענט ? מיר ווילען פון איהם מאַכען קרעפּעל־פליישׁ ; ער האָט ביי אונז אוועקגע'גנב'־עט דעם רב !

— וואָס פאַר א רב, זאָגט ער, האָב איך ביי אייך אוועקגע'גנב'עט ?

— דעם זילבערנעם רב ! דעם רב וואָס איהר האָט אונז פאַרקויפט פאַר אכט הונדערט דאָלאַר מיט קרקע !

זעהט דער בחור אז סע האַלט שמאָל, פּרובט ער זיך ארויסמאַכען. לאָזען מיר איהם ניט, נאָר מיר שפּאַרען איהם צו צו דער וואַנט און מיר שרייען אַלע אין איין קול : דעם רב, דו סאַנעוועגאָן ! גיב אונז דעם רב !...

און אזוי ווי מיר האַלטען אזוי אין שרייען קומט אריינצולויפען נאָך א קאָמיטע (פון די „הרי־חושך יאָנג מענס") פאַרסאָפּעט ווי די גענז :

— דאָ איז עס דער מאַכער וואָס מופט דעם רב ? מיר וועלען איהם זאַטשמעליען מיט א שייט האָלץ — וועלען מיר איהם !

* * *

הכלל, וואָס טויג עס אייך — וואָס האָט זיך ארויס־געוויזען ? עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז דער איי־

דזשענט האָט יעדען איינעם פון די חברות אריינגערע־כענט אין נדן דעם „רב“, וועלכער איז גאָר קיינמאָל נישט געווען אויף דער וועלט, און נאָכדעם ווי ער האָט אָפּגענומען די געלד, האָט ער אריבערגעפּעקעלט די מצבה אויף אן אנדער אָרט.

איצט פארשטעהט איהר שוין, פאר וואָס מיר זוכען א סעמעטערי?

דער קונצענמאַכער

„געהט אהין, וואו אַלע געהן!“ — אַזוי האָט געשריגען דורך אַ טרובע אַ מאַן מיט אַ געקעסטעלטען קאַשקעט. „עס איז היינט ביי אונז אַ ספּעשעל פּראָגראַם פון די באַריהמטע קונצענמאַכערס, וואָס האָבען אויפגעשטורעמט די גאַנצע וועלט!“

דער עולם האָט זיך געשטופּט און געטומעלט... און די מיידעלשע האַנט, וואָס האָט זיך ארויסגעזעהן פון די גראַטקעס פון דעם קליינעם אָפיסעל, האָט פלינק אַריינגעשאַרט די מטבעות.

איך האָב באַצאָהלט אַ קוואָדער און בין אַריין.

און אָט וואָס איך האָב געזעהן:

אויף דער ביהנע זענען געשטאַנען צוויי פאַרשוינען — אַ מאַן מיט אַ פרוי. די לעצטע האָט געהאַט פאַרבונדענע אויגען און איז געשטאַנען פונקט אַקעגען דעם ק ו נ צ ע נ מ אַ כ ע ר, וועלכער האָט געטראָגען שוואַרצע קליידער און אַ צילינדער־הוט.

דער קונצענמאַכער האָט איצט ארויסגענומען פון קעשענע אַ גאָלדען־זייגעריל, און נאָכדעם ווי ער האָט זיך גוט פאַרקאַטשעט די אַרבעל, און געוויזען דעם עולם, אַז ער האָט גאָרנישט צווישען די פינגער, האָט ער שנעל אַ זאָג געטון צו דער פרוי מיט די פאַרבונדענע אויגען:

— איך האַלט אין האַנט אַ גאָלדען זייגעריל — זאָג דעם עולם, וואָס דאָס איז!

— אַ גאָלדען זייגעריל! — האָט די טרעפערקע געענפערט.

אין „טעאַטער“ האָט אויסגעבראָכען אַ שטורם פון

אפּלאָדיסמענטען, וועלכער האָט אָנגעהאַלטען עטליכע מינוטען.

— דזשענטלמען און לײדיס! — האָט זיך דער קונצענמאַכער געװענדעט צום פּובליקום — איך וויל, אַז איהר זאָלט פאַרשטעהן, אַז אונזערע קונצען זענען ס ט ר י ק ט ל י ר א י ע ל. קיין שווינדעל! מיט אונזערע קונצען האָבען מיר אויפגערודערט אַ וועלט. מיר האָבען אין דערהיים אַ מאַסע מעדאַלען פון קעניגע און פּרינצען... און ארויסנעמענדיג פון זיין וואַרדעראָב־קעסטעל אַ קויטיגען קראַגען, האָט ער זיך געװענדעט צו דער טרעפערקע.

— איך האַלט אין האַנט אַ קויטיגען קראַגען — וואָס איז דאָס?

— אַ קויטיגער קראַגען! — האָט די טרעפערקע געענפערט.

— ריכטיג!

— זאָג דעם ווערטען פּובליקום, וואָס פאַר אַ סייז דיזער זעכצעהנער־סייז קראַגען איז!

— סייז זעכצעהן!

— ריכטיג!

— איצט צושנייד איך דעם קראַגען מיט אַ מעסעריל — זאָג דעם ווערטען פּובליקום, וואָס איך טו.

— איצט צושניידט ער דעם קראַגען מיט אַ מעסעריל!

— האָט די מכשפ׳טע ג ע ט ר אָ פ ע ן.

— דאָס מעסעריל איז אַ ביינערן מעסעריל, מיט צוויי קלינגלעך — זאָג דעם ווערטען פּובליקום, וואָס פאַר אַ מעסעריל דאָס איז!

— דאָס מעסעריל איז אַ ביינערן מעסעריל, מיט צוויי קלינגלעך! — האָט זי געזאָגט.

— ריכטיג ווי גאָלד!

— איצט וועלען מיר אייך ווייזען עטוואָס, וואָס האָט איבערראַשט די גאַנצע וועלט — האָט געזאָגט דער קונצענמאַכער, זיך אָפּווישענדיג דעם שוויים פון זיין

שטערן — זאָל ווער־עס־איז פון פּובליקום אַרויפקומען אויף דער ביהנע און איך וועל איהם היפּנאָטיזירען.

איך האָב זיך באַנוצט מיט דער געלעגענהייט און בין אַרויפגעגאַנגען.

ער האָט מיך אַוועקגעזעצט אויף אַ בענקעל, אין מיטען פון ביהנע, און געזאָגט: „איהר מוזט גלויבען אין מיין אונפעהלבאַרער קראַפט אַלס היפּנאָטיקער...“

— איכ'ל פּרובען! — האָב איך געזאָגט.

— איצט קוקט מיר גלייך אין די אויגען אַריין! — האָט ער מיר געגעבען אַ באַפעהל.

— איהר לעזט נישט מיינע זאַכעלעך? — האָב איך איהם געפרעגט.

ער האָט געענטפערט, אַז ניין.

— אויב אַזוי, קען איך אייך קוקען גלייך אין די אויגען אַריין! — האָב איך געזאָגט.

אַרום דריי מינוטען האָבען מיר זיך אַזוי אָנגעקוקט, אָבער ענדליך האָב איך אַרויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער.

— איהר מוזט שלאָפען! — האָט ער געזאָגט שוין שטרענגליך.

— עס הויבט זיך ניט אָן, איך בין ניט שלעפעריג!

— איהר זענט יאָ שלעפעריג! — האָט ער אויף מיר אַ דונער געטון.

— אָלל־רייט — מאַך איך — לאָז זיין אַזוי ווי איהר זאָגט, איכ'ל זיך מיט אייך ניט קריגען!

דער קונצענמאַכער האָט מיר צוגעדעקט די אויגען מיט די הענט און באַמערקט צום פּובליקום: „דער מאַן שלאָפט!... איצט קען איך מיט איהם טון, וואָס איך וויל!“

— ס'אַ בלאָף! — האָב איך געוואָלט אויסשרייען — אָבער ער האָט מיר פעסט צוגעהאַלטען דאָס מויל.

— איצט וועט ער טאַנצען מיט אַ בעזים! — האָט ער באַקאַנט געמאַכט. און נאָך איידער איך האָב געוואוסט וואָס סע טוט זיך מיט מיר, האָט ער מיר אַריינגעשטופּט אַ בעזים אין האַנט און האָט מיט מיר גענומען

טאנצען אַ טענציל. צו דערזעלבער צייט האָבען די מוזיקער נעקלאַפּט אויף אַלע כלים, אַזוי אַז מען האָט נישט נעקענט הערען מיינע פּראָטעסטען.

אַז ער איז געווען פאַרטיג דערמיט, האָט ער מיך אַרויסגעשטופּט דורך אַ הינטער־טיר גלייך אין דרויסען אַרויס.

— — — — — — — — — — — — — — — —

מיט עטליכע גאַסען ווייטער האָב איך נאָך געהערט דעם שטורם פון אַפּלאָדיסמענטען.

מאַדאַם פאַרפאַציאַ

איך האָב אַ סך געלעזען אין די צייטונגען וועגען דער מאַדאַם פאַרפאַציאַ, די באַריהמטע ספּיריטואַליסטין, וואָס צויבערט אַ ר ו י ס גייסטער פון יענער וועלט, און שטעלט אייך מיט זיי אין פאַרבינדונג.

אַלע בעסטע זשורנאַלען פונ'ם לאַנד האָבען גערעדט וועגען מאַדאַם פאַרפאַציאַ'ס וואונדער. עטליכע שריפט־שטעלער זענען אַרויס מיט לויבגעזאַנגען צו מאַדאַם פאַרפאַציאַ'ס איבער־נאַטירליכע קראַפט זיך צונויפצו־רעדען מיט יענער וועלט.

אינזשענירען, זייגערמאַכערס, קאַסטימערפּעדלער, פּי־ראַמידען־האַקער, טראַמבאַן־שפּילער, שלייקע־פאַבריקאַנ־טען — אַלע, אַלע זענען געווען באַגייסטערט פאַר מאַדאַם פאַרפאַציאַ.

זייערע פּאָרטרעטען און אונטערשריפטען זענען אַרויס אין אַ ביכעל שעהן־געדרוקט וואָס האָט זיך גערופען: „קענט איהר די מאַדאַם פאַרפאַציאַ?“

אין דעם נעמליכען ביכעל האָט זיך דערצעהלט, מיט נעגויע סימנים, אונטערשריפטען, בילדער, טעלעגראַמען און „ספּעשעל־דעליווערים“, אַז אויב איהר ווילט זיך אַביסעל דורכרעדען מיט אייער טויטען עלטער־זיידען, אָדער מיט אייער טויטער שוויגער, טויטע שוואָגערס, טויטער שוועגערין, קענט איהר עס טון, צו רעדוצירטע פּרייזען, ביי מאַדאַם פאַרפאַציאַ, פאַרזאַמט נישט די געלעגענהייט.

דער אמת איז, אַז איך האָב מיך שוין לאַנג נעקלי־בען זיך אַביסעל דורכצורעדען מיט מיין עלטער־זיידען,

געוואָהר ווערען ווי אַזוי עס געהט איהם אויף יענער וועלט, און צי ער איז נאָך אַלץ אין טראָבעל מיט מיין עלטער־באָבען, און פאר וואָס הערט מען פון איהם אַזוי ווענינ? אָבער איך האָב עס אַלץ געהאַלטען פאר א פאַנטאַזיע, פאר אן אונמעגליכקייט.

אָבער איצט!

איך בין אַוועק צו דער מאדאם פארפאציא און איהר ערקלערט, אז איך וויל רעדען מיט מיין עלטער־זיידען, וואָס'ט עס קאָסטען?

מאדאם פארפאציא — איינע פון יענע פרויען וואָס מען רופט זיי מיט „קע״ — א ליעבענ־קע, א ווייכינ־קע, א שעהנינ־קע, א זיסענ־קע, א שטילענ־קע, א פוכינ־קע, א פרומענ'קע איז מיר אקעגען געקומען אנגעטון אין א כי־נעזישער קימאָנא, מיך אריינגעפיהרט אין א צימער הינ־טער א שפאניש ווענטעל און מיר געזאָגט מיט איהר ווייכינ'קער ריין־אידישער שטימע:

— ווי אַזוי האָט מען גערופען אייער זיידען ע"ה?

זאָג איך: עליע.

מאכט זי: עליע וואָס?

זאָג איך: עליע פאָן־דער־קאפעליע.

זאָגט זי: א דייטש?

זאָג איך: ניין, א בר־מנן.

מאכט זי: שפאס אָן א זייט — אייער עלטער־זיידע איז געווען א איד?

זאָג איך: וואָס דען איז ער געווען — א כינעזער?

מאכט זי צו מיר: איהר געדענקט אייער עלטער־זיידען?

זאָג איך: א קאפעטשקע. קוים־קוים.

זאָגט זי: וואָס פאר א קול האָט ער געהאט?

זאָג איך: אקעגען וואָס פרעגט איהר עס?

זאָג זי: איך דארף וויסען ווי אזוי איהם אויסצוגע־פינען. איהר ווייסט גארנישט, זאָג זי, וואָס פאר א טראָ־בעל איך האָב מיט די גייסטער! אָפטמאָל, מאכט זי,

ענדערען זיי זיך אומיסנע איבער די שטימען מע'זאָל זיי נישט דערקענען. אייער עלטער־זיידע האָט מסתמא גע־רעדט אויפ'ן באס?

זאָג איך: אויפ'ן באס.

זאָגט זי: נו, גוט. מיר'ן איהם באלד אָנקלינגען. ווי אזוי, זאָגט איהר, הייסט ער?

זאָג איך: כ'האָב דאָך אייך שוין געזאָגט, אז ער הייסט עליע־פאָן־דער־קאפעליע.

זאָגט זי: סא מאָדנער נאָמען! און ווי לאנג, זאָגט זי, ווילט איהר רעדען מיט אייער עלטער־זיידען?

זאָג איך: כ'וויים... א צעהן־פופצעהן מינוט. וואָס איז, זאָג איך, ער האָט דען נישט קיין צייט? ער ארבייט אָווערטיים?

זאָגט זי: נישט דאָס! נאָר די גייסטער האָבען פיינט, אז מען באַדערט זיי צופיעל — צעהן דאָלאר, פליעז!

איך האָב איהר דערלאנגט א געזונט, קנאקעדיג צעה־נערעל. זי האָט עס צוגענומען מיט צוויי פינגער, ווי א דאָקטאָר, איז פארשוואונדען געוואָרען אויף א מינוט.

אין „קאבינעט" איז געוואָרען בלאָה־פינסטערליך, שאָטענס האָבען זיך געוואָרפען איינס אויף ס'אנדערע און געטאנצט, און עס האָט זיך געהערט ס'קלימפערן פון עפעס א פידעל.

— שוין! — האָט זי געזאָגט — איהר קענט שוין אָנהויבען!

און זי האָט מיר א וווּיז געטון אויף זיך — אז זי געהט אוועק.

אז איך בין געבליבען אליין, האָב איך — לויט פריי־הערדיגע אינסטרוקציעס — צוגעלעגט צום אויער דאָס רעהרעל פונ'ם טעלעפאָן און געזאָגט:

— העלאָ... איז דאָס מיין עלטער־זיידע?

— יעס־סיר! — האָט געענטפערט א טיפע ברוסט־שטימע — דאָס בין איך, דיין עלטער־זיידע.

— נו, וואָס הערט זיך זיידע? — האָב איך געפרעגט

— וואָס דערציילט איהר עפּעס נייעס?

— וואָס זאָל זיך הערען? — מאַכט מיין עלטער־זיידע פון יענער וועלט — איך מאַך, דאָ זעהר שעהן אַ לעבען.

— שפּאָרסטו אמאָל אַ דאָלאַר, זיידע? — כאַפּט זיך ביי מיר ארויס אַ פראַגע.

— וועל, מאַכט מיין עלטער־זיידע שוין אויף ענגליש

— אייל טעל יו...

— זיידע! — ווער איך איבערראַשט — ווי קומט צו דיר רעדען ענגליש?

— וועל, מאַכט ער, — יו סי... איך האָב מיך שוין דאָ צונעלערענט... אונזער גן־עדן־וועכטער, יו נאָ, איז אַ פי־לאַדעלפיער....

— מאָדנע! — זאָג איך — און טראַכט וואָס ווייטער צו רעדען.

— יעס! — רעדט ווייטער מיין זיידע, ס'איז דאָ אָל־רייט... וואַטיהעל — מאַכט ער — איט'ס נאָ יוהז קיקינג...

און ווי דער גייסט פון מיין זיידען רעדט אזוי דאַכט זיך מיר, אז דאָס קול האָט זיך ביי איהם געביטען — ער רעדט שוין נישט אויף קיין באַס, נאָר אויף אַ טענאָר...

זיידע! — זאָג איך צו איהם — עפּעס איז דער מעהר מיט אייער שטימע....

— יעס, — מאַכט ער שוין צוריק אויף אַ באַס־שטי־מע — איך האָב מיך דאָ אנומעלטען שטאַרק צוגעקיהלט...

— אבי איך האָב געמיינט — זאָג איך — אַז אין גן־עדן איז קיינמאָל נישט צו קאַלט....

— דאַנטשע בעליווויט! — וויל מיין עלטער־זיידע עפּעס אָנהויבען זאָגען, שוין ווידער אויף אַ יונגע שטי־מעלע, אָבער אין דער מינוט באַווייזט זיך די מאַדאַם פּאַרפּאַציאַ און גיט אַ זאָג: גענוג! אייערע פּופּצעהן מינוט זיינען שוין פאַראיבער! אויב איהר ווילט ווייטער

רעדען מיט אייער עלטער־זיידען, מאכט זי, וועט איין קאָסטען נאָך אַ פינפערעל.

טראכט איך אַ ווײַלע און זאָג: ניין, כ׳וויל שוין נישט מעהר רעדען מיט׳ן זיידען, איך האָב איהם נישט ליעב.... ער רעדט צו גראָב.... און ער באנוצט זיך מיט אזוינע ווערטער ווי „דאַנטשע בעליוויט“ — ווי קומט עס, זאָג איך, צו מיין זיידען?

— טא! — מאכט מאדאם פארפאציא — וואָס קען מען וויסען ווי אזוי א מת לעבט? דער טויט, מאכט זי, ווירקט פארשידען אויף אלערליי מענשען. א טייל ווערען דערפון העכסט געבילדעט, און א טייל ווידער פארקערט. קלויבט זיך, זאָגט זי, אויס עפּעס אַן אנדערען גייסט. מיר איז, מאכט זי, אַלץ איינס!

— אַלרייט, זאָג איך, שטעלט מיך אין פארבינדונג מיט איוב׳ען.

ווערט ווידער פינסטערליך, דער פידעל קלימפּערט ווידער. די שאָטענס מאכען ווידער אלערליי פאָקוסען אויף דער וואנט, און ענדליך קומט זי אריין און זאָגט:

— שוין! איהר קענט שוין רעדען צו איוב׳ען!

נעם איך דאָס טעלעפאָנדעל צום אויער און זאָג:

— איוב?

— יעס סיר! — ענטפערט מיר דער גייסט פון איוב׳ען.

זאָג איך: הא? וואָס האָט איהר געזאָגט?

זאָגט ער: ווהאטיהעל?.... און ער פארכאַפּט זיך באלד: דאָס איז איוב — פון דער ביבעל.

זאָג איך: נו, וואָס מאכט איהר עפּעס? וואָס מאַ־כען עפּעס אייערע חברים אליפז און בלדד? און ווי געהט עס אייער מיזיניקעל קרן־הפוך? און וואָס טוען עפּעס די נשמות פון אייערע שאָף, און אייערע טויזענט עזלען?

— וועל, איי׳ל טעל יו... הויבט ער שוין אָן רעדען אויף ענגליש גלייך ווי מיין עלטער־זיידע — נאָר אויך

א קוויטשעדיג קול — ווער קערט פאר די עזלען? אבי מען מאכט, זאָג ער, א שעהן לעבען.

— מאָדנע! — זאָג איך — ווי מענשען ענדערען זיך... אמאָליגע צייטען, זאָג איך, זענט איהר געווען א שטיקעל אידעאַליסט....

— וועל, — מאכט דער גייסט פון איוב'ען — אמאָל בין איך טאקע געווען א שטיקעל ווהאטשעמי־קאָלים, אָבער איצט, יו נאָ, איז אנדערע צייטען. עס איז פּראָגרעס, יו נאָ, ציוויליזא —

אָבער נאָך איידער איוב'ס גייסט האָט געקענט ענ־דיגען איז ווידער ליכטיג געוואָרען און די פוכינקע מאדאם פארפאציא איז ווידער געשטאַנען לעבען מיר און גע־זאָגט: „די צייט איז פאראיבער“.

זאָג איך: ס'איז מאָדנע, ווי אַלע גייסטער רעדען ביי אייך אָן ענגלישען אידיש אזוי ווי אויף מארקעט סטריט... אפילו איוב — זאָג איך — איז אויך נעכאפּט אויף דער שפראך... ווי קומט עס?

וואָס ווייס איך?! — זאָגט מאדאם פארפאציא — ס'איז נישט מיינע ביזנעס. מיינע ביזנעס, זאָגט זי, איז צו פארבינדען די גייסטער וועלט מיט אונזערער! ווייטער, זאָגט זי, קען איך נישט זאָגען די גייסטער קיין דעה! א גייסט, זאָגט זי, האָט פיינט, אז מען לערענט איהם ווי אזוי צו רעדען. אַז איהר וועט זיין, מאכט זי, טויט אזוי לאַנג ווי איוב, אָדער אייער עלטער־זיידע וועט איהר אויך, זאָגט זי, זיין נערוועז. עס איז קיין חידוש נישט! זאָגט זי — דאָס שטענדיגע טויט זיין מאטערט זעהר אָפּ, עס גראָבט אונטער ס'געזונט. אפשר, זאָגט זי, ווילט איהר נאָך עמיצען ארויסרופען, וועל איך אייך מאכען א באַרגיין — בלויז פיער דאָלאר פאר צעהן מינוט. דאָס טו איך, זאָגט זי, פאר אייך, כדי איהר זאָלט זיך איבער־צייגען, אַז ביי מיר איז אַלצדינג ראיעל, נישטאָ קיין שווינדעל, קיין מאניפארגעס. ווען, זאָגט זי, ווילט איהר איצט אַרויסרופען?

זאָג איך: רופט מיר ארוים גראף טאָלסטאָי.

— אָלרייט! — זאָגט זי און פארשווינדט, און סע ווערט טונקעל, און סע קלימפּערט דאָס פּידעלע און עס קריכען די שאָטענס.

— שוין! — זאָגט זי — ער איז שוין דאָ.

— העלאָ! — רוף איך אריין מיט גרוים דרך ארץ — גראף טאָלסטאָי?

— יעס סיר.

— קאַק ווי פּאזשיוואיעטיע? — מאטער איך פון מיר ארוים דאָס לעצטע ביסעל רוסיש, וואָס איך האָב.

— קאַק־ווי־ו אָ ס? — פרעגט מיך דער גייסט פון טאָלסטאָי.

— פּאזשיוואיעטיע, — זאָג איך — אי טשאָ ווי — זאָג איך — דעילאיטיע?

— וואַטיהעל! — מאַכט טאָלסטאָי — איך פאר־שטעה נישט אַ וואָרט.

— איזוויניטיע! — זאָג איך — גאָספּאָדין טאָל־סטאָי — עטאָ, זאָג איך, רוסקי יאזיק...

— יאזיק, שמאזיק! — ענטפערט מיר דער גייסט טאָלסטאָי אומגעדולדיג — רעדט'ס א י ד י ש. איך פארשטעה א י ד י ש! איך בין אלע מאָל, זאָגט ער, געווען אַן אוהב ישראל. אין ניו יאָרק, זאָגט ער, האָט אפילו אַ איד געמאכט סיגארעטס אויף מיין נאָמען „טאָל־סטאָי סיגארעטס" — זעהר אַ גוטער סיגארעט... און בי־ליג... בלויז אכט סענט אַ פּעקעדזש מיט קאָרק־טיפּס... די פּלעינע קאָסטען בלויז זיבען סענט... מיט מעטשעס און מיט אלצדינג... און מען קריגט נאָך, זאָגט ער, אַ פּרעמיע אויך.... בעליוו מי, מאַכט ער, ס'איז אַ גאַנץ וואוילער סי־גארעט. נאָר אביסעל צו שאַרף. ער רייסט די נאָז.

— איזוויניטיע — זאָג איך — גאָספּאָדין טאָלסטאָי — איך האָב, זאָג איך, געוואָלט מיט אייך רעדען וועגען קריעג און פריעדען... און וועגען דער העכערער מאָראל

פון קריסטענטום... און וועגן דער אומשטערבליכקייט פון דער זעעלע...

— וועל, — מאכט דער גייסט פון גראף טאָלסטאָי אויפ'ן טעלעפאָן — נישט א י צ ט איז די צייט צו רעדען פון אלע זאכען!... אַן אנדערס מאָל.... איך קען אייך נאָר זאָגען, זאָגט ער, אַז אלצדינג איז אָלרייט. און די ביזנעס, זאָגט ער, פארבעסערען זיך. לעצטען סיזאָן, זאָגט ער, האָב איך אָפּגעשפּאָרט אזוי גרויס ווי עלף־הונדערט דאָלאר. און איך האָב מיך שעהן באקליידט. דאצאָל! וואטיהעל, מאכט ער, קען יו עקספּעקט?

— הא? — בין איך געבליבען שטעהן ווי פארשטיי־נערט פון דער גוואלדיגער ענדערונג וואָס איז פאָרגעקו־מען אין מיין גוטען און עהרליכען און זויבערען טאָלס־טאָי — און, די שפּראך וואָס ער רעדט!...

אָבער אין דער מינוט איז ווידער געוואָרען ליכטיג. מאדאם פארפאציא איז ווידער געשטאנען לעבען מיר און געשמייכעלט מיט איהר פוכען־קע שמייכעלע, און מיך געפרעגט צי איך וועל נאָך עמיצען ארויסרופען.

— וואטיהעל?! — האָב איך מיך שוין נישט געקענט איינהאלטען און איהר געענטפערט מיט'ן לשון פון גראף טאָלסטאָי און פון איוב — איהר מיינט, אַז איהר'ט דאָ אָנגעטראָפען אַ יאָלד, וואָס איהר קענט איהם פריצעווען? סך הכל — זאָג איך און דערנעהענטער מיך צום ארויס־גאנג — סך־הכל האָב איך אייך געצאָהלט מיט פ א ל־ש ע ס י ג נ א צ י ע ס!

און איך גיב אַ האק מיט דער טיר.

פון דעמאָלט אָן צ ו ו י י פ ע ל איך מעהר נישט אין ספּיריטואליזם. איך בין שוין א י ב ע ר צ י י ג ט...

טאָפּעלטע קאָנקורענץ

ס'פּאַסט נישט, אַז ־די דאָזיגע געשיכטע זאָל האָבען פּאַסירט מיט אונז פּערזענליך. מיר, שריפטשטעלער, זע־נען עהרליכע מענשען, ריינע נאַטורען און אויב מיר דערצעהלען אמאָל עפּעס אַ נישט־שעהנע זאַך, פּאַסירט עס געוועהנליך ניט מיט אונז נאָר מיט אונזערס אַ חבר...

אַלזוי, אונזער חבר דערצעהלט די פאָלגענדע מעשה:

דו ווייסט, איך האָב אמאָל געאַרבייט אין אַ געשעפט אַלס קלוירק. דאָס דאָזיגע געשעפט איז געפיהרט געוואָ־רען פון צוויי מענשען — מיסטער און מיסעס האָזענ־פעלד.

דאָס הייסט: ביידע אי דער מאַן אי די פרוי זענען שטענדיג געווען צוזאַמען אין געשעפט און האָבען זיך גע־פיהרט ווי אמת'ע שותפים.

די האָזענפעלדס זענען געווען דייטשע לייטע און — קינדערלאָז. ביידע זענען געווען מיטעליעהריגע מענשען, אומגעפעהר 40 יאָהר אַלט, האָבען זיך געהאַלטען זעהר נעט און ביידע זענען געווען מיאוס ווי דער טויט.

אָנגעקומען בין איך צו די האָזענפעלדס אין אַ צייט ווען איך האָב זיך זעהר שטאַרק גענויטיגט אין אַ שטעלע. איידער איך האָב געקראָגען דעם דאָזיגען „דזשאָב" בין איך אַ לאַנגע צייט ארומגעגאַנגען ליידיג און... געהונגערט אויפ'ן שענסטען אופן, און דו קאָנסט דארום פאַרשטעהן, ווי שטאַרק איך האָב זיך געקלאַמערט צו דער דאָזיגער שטעלע, און ווי חשוב זי איז ביי מיר געווען.

צו מיין גרעסטען האַרצוועהטאָג האָב איך באַלד באַ־מערקט, אַז איך האָב אין דעם פּלאַץ אַ שרעקליכען קאָנקו־רענט — נעמליך: אַ וואַך נאָכדעם ווי איך בין אָנגעקומען

צו די האָזענפעלדס איז אהינצו אויך אָנגעקומען א יונג מיידעל פון אומגעפעהר מיין עלטער, נישט קיין מיאוס'ע. די דאָזיגע מיידעל איז געווען באשטימט צו טון דיזעלביגע ארבייט וואָס איך — קלעריש׳ע ארבייט, נאָר אנשטאָט וואָס איך בין געווען אָנגעשטעלט פון דער מיסעס האָזענ־פעלד, איז זי געווען אָנגעשטעלט פון דעם מ י ס ט ע ר האזענפעלד.

עס האָט נישט גענומען לאַנג און איך בין געוואָר גע־וואָרען, אז מיר ביידע — איך און דאָס מיידעל — זענען ביטערע קאָנקורענטען, און אז פאר אונז ביידע איז דאָ נישטאָ קיין פלאַץ (די ארבייט האָט מיט א ביסעל אָנ־שטרענגונג געקענט געטון ווערען פון איין פערזאָן!) און אז צווישען דעם באָס און זיין פרוי געהט דאָ אָן א שטי־לע צו־להכעים־פּאָליטיק—אזוי צו זאָגען—ווער פון אונז ביידע זאָל פארבלייבען אויף דער שטעלע.

וואָס א טאָג האָב איך באמערקט ווי דער באָס ווערט אלץ פריינטליכער צום מיידעל, און מיין שטעלע איז דארום אין דער גרעסטער געפאהר.

דאָס איינציגע מיטעל זיך צו ראטעווען איז געווען זיך צו־צושאָרען צו דער אלטער און זעהר מיאוס'ער מיסעס האזענפעלד, וועלכע איז צו מיר געווען נישט גאַנץ גלייכ־גילטיג, און וועלכע האָט מיך מעהר־ווייניגער פּראָטע־זשירט.

באלד האָט זיך צווישען מיר און דעם מיידעל אָנגע־הויבען א שטילער, אָבער פארביטערטער קאמף. דער קאמף איז אָנגעגאנגען נישט מיט געוועהר, און נישט אפילו מיט ווערטער, נאָר שטומערהייד... מיט פארב און פודער און שעהנהייטס־מיטלען...

זייענדיג א געזונטער כאָטש נישט גאַנץ שעהנער בחור — איז מיר, ביז צו יענעם מאָמענט, פונדעסטוועגען קיינ־מאָל נישט איינגעפאלען זיך צו באנוצען מיט אזעלכע נאָ־רישקייטען ווי פודער, אָדער שמינקע... אָבער — די קאָנ־קורענץ האָט מיך דערצו געצוואונגען...

איינמאָל אין א שעהנעם פריהמאָרגען, בעת איך האָב באַמערקט ווי מיין קאָנקורענטין, דאָס מיידעל, האָט זיך אָנגעשמינקט די בלייכע באַקען און אז זי גלאַנצט ווי אַן עפּעלע... און אז דאָס געפעהלט זעהר שטאַרק דעם באָס און אז ער שמייכעלט צו איהר אזוי ליעבליך — איי ביי מיר געבוירען געוואָרען דער דאָזיגער משונה'דיגער פּלאַן...

צו מאָרגענס פון זעלבען טאָג, בין איך געקומען צוגעהן מיט לייכט־אָנגעשמינקטע באַקען — א זאַך וואָס האָט מיר צוגעגעבען א היבש ביסעל חן.

— „זי זעהען הויטע רייצענד אויס!“ — האָט מיר די מיסעס האָזענפעלד געמאַכט א קאָמפּלימענט...

— זי זינד אויך רייצענד! — האָב איך געזאָגט אויף דייטש און געשמייכעלט צו איהר ווי א פאַרליעבטער...

עס איז אוועק א טאָג און צוויי און איך האָב באַמערקט ווי מיין קאָנקורענטין ווערט שעהנער און בליהענדער — זי האָט שוין איצט געפאַרבט אויך איהרע ליפּען און גע־פּינזעלט די ברעמען...

איך האָב געטון דאָסזעלבע און אויף א ווײַלע באַ־פעסטיגט מיין פּאָזיציע...

אָט־אזוי־אָ, איז דער קאַמף אָנגעגאַנגען א שטיק צייט. עס איז געווען א שטילער נאָר א פאַרביסענער קאַמף. וואָס מעהר דאָס מיידעל האָט זיך געפּוצט און געפאַרבט צו געפעלען דעם באָס, אום צו באַפעסטיגען איהר פּאָזיציע, אַלץ מעהר האָב איך זיך אויך געפּוצט און געפאַרבט צו געפעלען דער מיסעס...

א שטיק צייט אזוי.

ענדליך איז אָנגעקומען דער סלעק. איצט, האָבען מיר ביידע געוואוסט, — אי איך אי מיין קאָנקורענטין — אז ביידע צוזאַמען קענען מיר לאַנג נישט פאַרבלייבען. און אז די פראַגע ווער פון אונז זאָל פאַרבלייבען אויפ'ן „דזשאַב“ וועט אנטשידען ווערען דורך דעם גראַד פון אונ־זער שעהנקייט און גראַציע...

נאָך קיינמאָל אין מיין לעבען האָב איך זיך אזוי גע־

פוצט ווי דעמאָלט! די שענסטע קראַוואַטען, די פיינסטע העמדער, די טייערסטע אנצוגען, די מאָדערנסטע קאַפּע־לושען — אלעס, אלעס איז אנגעוועגדט געוואָרען אין דעמדאָזיגען מאָדנעם קאַמפּף. אויך זי — דאָס מיידעל — האָט נישט געשוויגען, א דאנק דער אפטייק און דעם שניי־דער איז זי געוואָרען פון טאָג צו טאָג שענער און בליהענ־דער — כאָטש עס האָט זיך נישט ארויסגעזעהען, אז עס זאָל איהר האָבען געלונגען מעהר צו געפעלען דעם באָס, ווי איך בין געפעלען געוואָרען זיין ווייב...

ווער וויים ווי לאַנג אָט־דער פארביסענער קאַמפּף וואָלט זיך געווען געצויגען, ווען ניט די פאלגענדע פּאַסי־רונג:

איינמאָל האָבען מירביידע — אי איך, אי דאָס מיי־דעל — געהערט דעם באָס שמועסען מיט זיין פרוי מכח פארשידענע שעהנהייטען, דערביי האָט ער אויסגעדריקט זיין מיינונג, אז מעהר ווי אלעס האָט ער האָלט די בלאָנדע פאַרב, ווערענד זי — די פרוי האָזענפעלד, האָט ער־קלערט, אז איהר געפעלט בעסער ברונעטע...

דאָ מוז איך דיר איבערהאַקען די געשיכטע און זאָגען, אז דאָס מיידעל, מיין קאָנקורענטין, איז גראָד געווען א ברונעטע... דאָס האָט מיר שטאַרק הנאה געטון, כאָטש פון מיין זייט האָב איך זיך אויך נישט צוגעפּאַסט צו דעם גע־שמאַק פון מיין באַלעבאָסטע — וואָרים איך בין דאָך, ווי דו זעהסט, א בלאָנדער...

אָבער צו מיין גרעסטער איבערראַשונג האָב איך צו מאָרגענס פון דער פּאַסירונג באמערקט, אז אויף דעם אָרט וואו עס איז נעכטען געזעסען א טיעף־ברונעטע מיידעל איז היינט געזעסען א... גאָלד־בלאָנדע! און דאָס דאָזיגע גאָלד־בלאָנדע מיידעל איז געווען נישט קיין אנ־דערע ווי מיין... קאָנקורענטין.

זי האָט זיך אָפּגעפארבט די האָר!

אויף אזוי פיעל נאָכטון איהר — אזוי ענדיגט מיין

חבר — איז שוין געווען אונטער מיין ווירדע . דעמזעלבען טאָג איז פארגעקומען — אין פריוואטען אפים — א שטילע צאנקעריי צווישען מיין באָם און זיין פרוי, און נאָך דעמזעלבען טאָג האָב איך פאלאָרען מיין שטעלע.

די מיטעלמעסיגקייט
פון קליין און גרויס

די בחורים גראסמאן און קליינמאן זיינען געווען צוויי חברים — צוויי אויסגעבונדענע פריינט.

פונקט ווי מען איז זיכער, אז נאָך מיטוואָך קומט דאָנערשטאג, און אז נאָך דעם ערשטען קומט — דער לענדלארד, אזוי איז יעדער וואס האָט געקענט די צוויי לייט געווען זיכער, אז נאָך קליינמאן קומט גראָסמאן אָדער פארקעהרט.

קליינמאן — דאָס איז געווען די פאָרזעצונג פון גראָס־מאן, און גראסמאן איז געווען די פאררעדע פון קליינמאן.

און דאָך דארף מען נישט מיינען, אז די צוויי בחורים האָבען סיי אין קערפערליכען סיי אין גייסטיגען אויסזעהן כאָטש געהאט די מינדעסטע עהנליכקייט איינם צו ס׳אַנ־דערע

פונקט פארקעהרט.

גראָסמאַן איז געווען קליין און געל און געשטופעלט. אקעגען־זשע ווידער איז קליינמאן געווען א הויכער, א דאַרער, און פלאך ווי א צייטונגס־ראָמאן.

אָבער נאָך מעהר ווי זיי האָבען זיך אונטערשיידעט איינס פון ס׳אַנדערע קערפערליך זענען זיך פאַנאַנדער־געגאַנגען אין די טעאָריען — היינו:

דער קליינער גראסמאן איז געווען א מאקסימאליסט — ער האָט געגלויבט אין מאקסימום. דערפאר האָט ער געטראָגען דעם גרעסטען נומער קאפעליושען, געגעסען די ברייטסטע לאָקשען וואָס ער האָט נאָר געקענט קריגען און גערעדט אין די לענגסטע פראזען וואָס ער האָט נאָר געקענט אויסזוכען.

פונקט דער היפוך פון איהם איז געווען זיין חבר קליינמאַן. ער איז נעמליך געווען אַ מינימאַליסט — ער האָט געהאַלטען, אַז דאָס לעבען איז אַ „רעדוצירטער גאָר־נישט“ — און דעריבער האָט ער געטראָגען אַ פּיצעלע קאַשקעטעל, געגעסען די קלענסטע פּאַרפעלעך, גערעדט און געשריבען בלויז אין איינזילביגע ווערטער.

אָט אַזוי האָבען זיי געלעבט — די צוויי חברים, יע־דער מיט זיין באַזונדערע טעאָריע, ביז וואַנעט — נו, ביז וואַנעט זיי האָבען חתונה געהאַט.

און מערקווירדיג: דער קליינער גראָסמאַן, וועלכער איז געווען אַן אָנהענגער פון מאַקסימום, האָט זיך דווקא אויסגעקליבען אַ ווייבעל וואָס איז געווען נאָך קלענער פון איהם — הויט און ביינער! און ס׳קעפּיל האָט זיך ביי איהר געהאַלטען ווי אויף ספּרוזשינעס און ס׳האָט כסדר געציטערט פון שוואַכקייט.

דאַגעגען האָט זיך דער גרויסער קליינמאַן, וועלכער איז געווען אַן אָנהענגער פון מינימום אויסגעקליבען פאַר אַ באַשערטע אַ הויכע אידענע ווי אַ דראַגונער און אַ שטאַרקע ווי אַ דעמב.

נאָך דער חתונה האָבען די צוויי פריינטלעך גענומען דירות איינס לעבען ס׳אַנדערע. דער קליינער גראָסמאַן, וועלכער איז איצט געווען דער מאַן פון דער פּיצינקער גראָסמאַניכע, האָט — טריי צו זיין טעאָריע, — גענומען אַ פלעט פון עלף רומס, אויסגעפאַרנישט מיט די גרעסטע שטיקער פאַרניטשע — וואָס מען האָט זיי געמוזט שלע־פּען דורכ׳ן פענסטער.

צו דער זעלבער צייט האָט דער גרויסער קליינמאַן, וועלכער איז איצט געווען דער מאַן פון דער ריעזינער קליינמאַניכע — געטריי צו זיין טעאָריע פון מינימום — גענומען אַ פּיצענקע געפאַרנישטע רום און קוים אריינגעקוועטשט זיין ווייבעל אהינצו.

אין עטליכע טעג ארום האָבען די שכנים פוןביידע יונגע פאָרלעך געהערט שרעקליכע געוואַלדען.

דער קליינער גראַסמאַן, וועלכער איז געווען אַן אַנ־הענגער פון מאַקסימום האָט גענומען שטאָפּען זיין שוואַך, קליין ווייבעלע מיט ווינטער־בארען, געבראָטענע קעלבלעך, שווייצער־קעז, פּאַסטראַמע און זויערע דיניעס. און אַז יענע האָט פּראָטעסטירט, האָט ער איהר וויסענ־שאַפטליך ערקלערט, אַז דאָס לעבען איז גרויס, ריעזיג, קאָלאָסאַל, וואונדערבאר. און אַז אפילו די קלענסטע אי־דענע דאַרף זיך פיהלען גרויס גענוג אויף צו פארטילי־גען אַ 17—16 ווינטערבארען.

די ערשטע צוויי טעג האָט די אָרימע מיסעס גראַס־מאַן נעביך געשטאָפּט אין זיך ווי ווייט מעגליך. אָבער אויפ׳ן דריטען טאָג האָט זיך אָנגעהויבען די רעאקציע — די ווינטערבארען האָבען גענומען רעוואָלטירען און ס׳איז געווען אַ גאָט׳ס רחמנות אויף דעם ווייבעל. און אַז דער דאָקטאָר איז געקומען און איהר פארשריבען אַ לעפעל ריצענאויל, איז קליינמאַן צוגעשטאַנען צו איהר, נישט אנ־דערש זי מוז אויסטרינקען כאָטש אַ גאַנץ טעפּיל. מעהר האָט שוין די אָרימע פרוי׳קע ניט געקענט אויסהאַלטען און — דארום די געשרייען נאָך הילף, וועלכע די שכנים האָבען דערהערט.

לאָזען מיר שטעהן די גראַסמאַנ׳ס און כאַפּען זיך אריבער צו די קליינמאַנ׳ס.

אין דער זעלבער צייט, וואָס אין דעם ריעזיגען פלעט האָט די קליינע מיסעס גראַסמאַן געשריגען נאָך הילף, ווייל מען האָט זי צופיעל געשטאָפּט און געקראָפּט, איז די ריעזיגע, די דראַגונערישע מיסעס קליינמאַן אויסגע־גאַנגען פון הונגער אין דער קליינער רומקע. וואָרים דער מינימאַליסט קליינמאַן, האָט זי געהאָדעוועט בלויז אויף אַ „ליידים־פינגער“ און געלען גרישאָק. און אַז די גרוי־סע, געזונטע און קרעפטיגע מיסעס קליינמאַן האָט איהם גענומען פּאָדאווען די גרויסע פּעטש, האָט ער גע׳טענה׳ט, אַז מיט אַזעלכע פּעטש וועט זי גאַרנישט אויספיהרען — חוץ זיי זיינען דירעקט געגען זיין טעאָריע.

זעהענדיג, אַז די געשיכטע ווערט שטאַרק נישט אָנגענעם פאַר ביידע צדדים, האָבען זיך קלוגע מענשען אריינגעלעגט אין עסק און באַשלאָסען, אַז די מענער זאָלען זיך בייטען מיט די טעאַריעס.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„דער סוף?" — פרעגט איהר.

דער סוף איז געווען, אַז גראָססמאַן איז געשטאָרבען פון הארצוועהטאָג, און צוצוגעבען נאָך מעהר איראָניע צו זיין מזל — האָט די חברה „אהבת קעלישאַק, יאָנג מענס פראָגרעסיוו" באַשלאָסען איהם צו באַגראָבען זיצענדיג. מחמת, ווי יעדער וויסענשאַפטליכער פאַראיין, איז זי געווען זעהר עקאָנאָמיש און נישט געוואָלט פאַרשווענדען צופיעל קרקע.

זיין פריינט — דער מינימאַליסט קליינמאַן ווידער, ביי וועמען ס'האָט געפלאַצט אַן אָדער אין קאָפּ פון גרייזאָטע האָט באַלאַנגט צו א „סאָסייעטי" פון לאַנדסלייט, וועלכע האָט נאָך ניט געהאַט באַנייט איהר „סעמעטערי" און — זי האָט איהם דאַריבער געגעבען א „שאָו" און איהם באַערדיגט אין א ריעזיגען קבר, וועלכער, אין צייט פון כאָלעריע, איז גענוג פאַר א גאַנץ שטעדטיל.

צווייערליי מאָראַלען

און זיין נאָמען איז געווען...

ענטשולדיגט. מיר ווייסען נישט זיין נאָמען. ער האָט געקענט הייסען יואל, ברוך, פּייוויש, היינריך, דזשיאָוואַני, אמבראָס, איוואָן, א. א. וו.

ער האָט געקענט זיין א איד אָדער א דייטש, אָדער א פּאָליאַק, אָדער א פראנצויז, אָדער א רוס. דאָס איז נישט וויכטיג. וויכטיג איז, אז עס האָט פּאַסירט — מיט פראכט און גלאַנץ — די פאָלגענדע מעשה, מיט וועלכער איך פאַר־נעם מיך דאָ — אין דער ברייט. מחמת איך האָב פיינט זשאַלעוועוו טאַלענט. איינמאָל, זאָגט ער, האָט דיר גאָט גע־געבען טאַלענט, טו זיי נישט קיין איינברענגער! שפּאָר נישט אָפּעט אויף מאָרגען! אז גאָט עט העלפען מ'עט לע־בען, עטין מאָרגען אויך האָבען טאַלענט!...

עס איז געווען ביינאַכט. וואו? אין א פּאַרק. פון וואַ־נעט וויים איך? — איך וויים. נאָר שלאָגט נישט איבער. אז נישט וועט זיין שלעכט, וויל איך בין זעהר אַן אויפגע־רעגטער. אלע גאַליציאַנער זיינען אויפגערעגט בשעת זיי ווערען בייז. לאָזען מיר אלזא, שטעהן דעם וויץ און מיר געהן ווייטער. אלזא: ס'איז געווען ביינאַכט און — אין א פּאַרק.

לבנה־שטערען?

— וואָדען!

זיידענע וואָלקענדלעך און הימלישען רוים?

— אודאי.

א טויטע שטילקייט האָט געהערשעלט?

— אבסאָלוט!

און זיי זענען געווען צוויי — ער און זי?
— געווים.

און איצט, אז מיר ווייסען שוין אלצדינג וואס מיר דארפען שוין וויסען, וועלען מיר אנהויבען געהן כסדר, טריט־ביי־טריט און נישט געכאפט.

זיצען זיי אזוי ביידע. ווער זענען די ביידע? — ער און זי? ניין. זי און ער. האחא. אפגענארט איך! קורץ זיצען זיי אזוי ביידע און זיי פילען אן די לופט מיט זייערע זיפצען. מאכט צו זיי די לופט: קינדער, הערט אויף מיך אנפילען מיט אייערע זיפצען. ס'קען שוין מעהר נישט אריין אין מיר. געזעהן אזוינס! רופען זיי זיך גארניש־נישט אפ, מחמת זיי הערען נישט. נאר ער, דער „באי", דער בחור, דער ליעבהאבער, וואס האט זיך ביז איצט געשפילט מיט איהר האנט, און געגלעט איהרע פינגער איבער די גלאנציגע קעפלעך, מיט גרוים ליעבשאפט — האט זיך אפ־געררופען צו איהר מ י ט טרערען, דוקא אין די אויגען און מיט גרוים — דוקא — געריהרשאפט:

„טייערסטע", מאכט ער צו איהר, „דו מוזט מיך אוים־הערען. איך האב דיר", מאכט ער, „עפעס צו זאגען. עפעס" מאכט ער, „ליגט מיר אויפ'ן הארץ, און איך מוז עס", מאכט ער, „ארויסזאגען. איך וויים" זאגט ער, און גלעט בשעת־מעשה איהרע גינגאלדענע לאקען — איך וויים, אז דו וועסט זיין בייז אויף מיר... איך וויים", זאגט ער, „אז איך האב עס דיר באדארפט צו זאגען פריהער. נישט אפ־לייגען ביז איצט — אכט טעג פאר אונזער חתונה. אבער כ'האב" — זאגט ער — „נישט געהאט דעם מוט דערצו, האב איך עס אלץ אפגעלעגט אויף שפעטער. אבער איצט איז", זאגט ער, „געקומען די צייט. ווען איך קען לענגער נישט האלטען אין זיך דעם סוד און איך מוז..."

ביי די דאזיגע ווערטער (אזוי פארזיכערען מיר מיט א גאראנטי אויף דריי יאהר) איז דער ליעבהאבער גע־בליבען שטעהן מיט אן אראפגעלאזטען קאפ, און טרערען גרוים ווי די שווערסטע טראפען רעגען, האבען אראפגע־

רעגענט פון זײנע אױגען און נאָס געמאַכט דעם רוזש און דעם פודער (בעסטע קוואַליטעט) פון איהרע באַקען...

א װײלע איז געװען שטיל.

נ אָ ך א װײלע איז געװען שטיל.

װ י ד ע ר א װײלע איז געװען שטיל.

ענדליך איז געװאָרען — גאָר שטיל.

דאַן האָט זי זיך אָפּגערופען צו איהם:

— רעד! איך װיל אַלצדינג װיסען...

און ער האָט װידער אָנגעהױבען גלעטען די אונשול־דיגע קעפּלעך פון איהרע פארשניצטע פינגער און ער האָט געזאָגט:

— ס'איז מיר שװער צו רעדען דערפון... איך װײס אז דו װעסט מיר קײנמאָל נישט מוחל זײן, אָבער דער אמת איז ביי מיר טײערער פון אלצדינג. איך מוז דיר זאָגען, מײן טײערסטע, אז איך האָב שוין אמאָל געליעבט אן אנדערע... א פארהײראטע פרוי... אָבער" — דאָ איז ער צוגעפאַלען צו איהרע קניען און געפלאַמכעט װי א בי־בער — „אָבער דו קענסט עס", זאָגט ער, „נישט פאר־שטעהן... דו ביזט יונג און אונשולדיג און דו װײסט נישט", זאָגט ער, „װאָס פאר א כח די זינד האָט... און װאָס פאר א רײץ", זאָגט ער, „עס ליגט אין דעם פארבאָטענעם... װען דו זאָלסט", זאָגט ער, „װיסען — װאָלסטו אפשר", זאָגט ער, „נישט געװען אזױ שטרענג צו מיר"...

א װײלע איז געװען שטיל.

נ אָ ך א װײלע איז געװען שטיל.

װ י ד ע ר איז געװען שטיל.

ענדליך איז געװאָרען גאָר שטיל. און זי האָט זיך אָפּ־גערופען צו איהם, גלעטענדיג זײן פארקאַמטקײט מיט פארגעבונג:

— ס'אַלרײט, יואל (אָדער איװאַן, אָדער אָ'טול) ס'אַל־רײט... איך פארשטעה דיך גאַנץ גוט. דו דאַרפסט זיך נישט פיהלען אזױ דערשלאָגען, הױב זיך אױף פון דר'ערד,

טייערסטער. איך ווייס פאר א כח די זינד האָט, איך אַליין האָב א ו י ך אמאָל געשפּילט א ליעבע מיט א יונגענמאַן און...

מעהר האָט זי נישט געקענט רעדען, זי האָט נישט געהאַט צו ווען צו רעדען, מחמת יואל, אָדער היינריך, אָדער איוואַן, אָדער מ׳קיעף, האָט געכאַפּט מ׳קאַפּעליוש און איז אַנטלאָפען — מיט דעם גרעסטען אַנטלויפעניש וואָס מען קען זיך נאָר פאָרשטעלען... — — — — — — —

געשרייען פון אלע לעזערקעס: „אַזאַ פאַרך! אַזאַ שטיק ניקס! אזא גאָרנישט!... צו פארלאָזען א כלה אַכט טעג פאר דער חתונה! מאַלע אז סע מאַכט זיך אמאָל”...

צוריקגעשריי פון שרייבער פון דיזע צייל ען: „ריכטיג, ווי גאָלד! מאַלע, אז סע טרעפט זיך אַמאָל!... מ׳איז דאָך נישט מעהר ווי א מענש!... קומט דערפאר איבערצולאָזען א כלה און צו אנטלויפען? פע!”

פרײלײן ראָזענהאַרץ

מ׳האָט אונז פאַרגעשטעלט אײנס פאַר ס׳אַנדערע:

— פרײלײן רױזענהאַרץ.

— הערר פּידװאַלינע!

איך, הערר פּידװאַלינע, האָב זיך פאַרנײגט, געזאָגט דאָס באַריהמטע װערטעל „עס פרעהט מיך אײך צו קאָנען" און — האָב געװאָלט אװעקגעהן, װײל דאָס פרײלײן האָט מיך נישט פאַראינטערעסירט, איז מיר נישט אַרײן אין האַרצען, װי עס מאַכט זיך אַמאָל מיט אַ מײדעל װאָס מען האָט זי דיר ערשט פאַרגעשטעלט און װאָס דו ערװאַרטסט נאָך פון איהר זעהר פיעל.

זי האָט געזאָגט — דורך שיטערע און געלע צײן:

— דוכט זיך, אַז איך האָב אײך שױן אַמאָל באַגע־געגנט ערגיץ?

איך האָב אװעקגעקוקט און געזאָגט מיט אַ געניץ:

— עס קאָן זײן.

זי האָט געזאָגט:

— פליעז, נאָר נישט מיט די הענט. איך האָב דאָס פײנט.

איך האָב געזאָגט:

— װער טשעפּעט אײך דען? — װער ריהרט אײך דען אָן? איך האָב זיך בלױז געװאָלט אַ טאַפּ טון בײם קראַװאַט. נישט מעהר.

— קראַװאַט? האַ? מעהר האָט איהר גאָרנישט געװאָלט? נו־יאָ. איך קאָן אײך גאַנץ גוט איהר מאַנס־בילען, און מי־װײסען, אַז מען דאַרף אײך אױסמײדען.

— אײך אױסמײדען — האָב איך איהר נאָכגעזאָגט,

זעהר גלייכגילטיג, קוקענדיג בשעת מעשה אויף אן איינ־זאמע האר וואס האט ארויסגעשפראצט פון איהר קינ־באק.

— און מ׳טאר נישט זיין צו פריינטליך צו אייך, אז נישט, מיינט איהר גאט־וויים־וואס.

— מיינט איהר, אז גאט־ווייסט־וואס! — האב איך איהר נאכגעקרעכצט און באטראכט איהרע פארשלאפענע אויגען, וועלכע זענען געהאנגען ווי פאררויכערטע לאמ־טערענדלעך, איבער אן אלט, איינגעפאלען הויז.

— פליעז, האלט זיך א ביסעל פון דער ווייטענס!

— האלט זיך א ביסעל פון דער ווייטענס! — האט זי געזאגט, זעהענדיג ווי איינער פון מיינע פיס קלייבט זיך אוועקצוגעהן — און זייט נישט אזוי —

מעהר האב איך נישט געהערט, ווייל איך האב א גאנץ געטון און בין אוועק, צו אנדערע יונגע דאמען, וואס האבען זיך געפונען אין דעם הויז, וואו מ׳האט מיך געהאט פארגעשטעלט פאר פריילין רויזענהארץ.

יענעם אוונד האב איך שוין מעהר נישט גערעדט צו איהר, האב זי אויסגעמידען ווי א בעל־חוב, און זי אפילו נישט אנגעריהרט מיט אן אויג.

מיט א טאג שפעטער האב איך דערהאלטען א שמע־קעדיג בריוועל, מיט־אט אזא נוסח:

„ליעבער הערר פידוואלינע!

איך מוז אייך זאגען ,אז ס׳איז נישט שעהן פון אייער זייט, וואס איהר האט זיך אזוי אויפגעפיהרט נעכטען ביינאכט. יעדעס מאל, וואס אייערע בליקען האבען זיך באגעגנט מיט מיינע, האב איך געפיהלט ווי זיי עסען זיך אריין אין מיין יוגענדליכען קערפער, ווי זיי פאר־שלינגען מיך, מיט זייער ליידענשאפט. — פוי! איך האב זיך נישט געריכט, אז אין דער קורצער צייט וואס מיר קאנען זיך, וועט צווישען אונז פארקומען אזא זאך. איך האב אלץ געמיינט, אז איהר האט ליעב מיין נשמה

און נישט פֿיין קערפּער. מיט גרוס, פֿריילין רויזענ־הארץ.

פּ. ס. עס טוט מיר לייד אייך צו זאָגען אָפּענהערציג, אז איך קאָן אייך נישט ענטפּערען אויף אייער ליעבע. איך בין נאָך צו יונג צו טראַכטען פון האָבען קינדער און זיין צוגעבונדען צו א מאן, איך הויב ערשט אָן צו לעבען אויף דער וועלט. — דיזעלבע."

— אָט האָסטו דיר א נייע אָנטשעפּעניש! — האָב איך געזאָגט צו זיך, נאָכדעם ווי איך האָב איבערגעלעזען דאָס דאָזיגע בריוועל — אָט האָסטו דיר די דריטע טעג יום־טוב. נאָך זי פעהלט מיר צו מיינע צרות — זי מיט דעם איינזאַמען האָרעלע אויף דער מאָרדע — ברר!

איך האָב איהר פונדעסטוועגען גאָרנישט געענטפערט, ווייל איך האָב נישט געוואָלט אָנקניפּען מיט איהר קיין קאָרעספּאָנדענץ. מיין באגעגעניש מיט איהר איז שוין אזוי אויך געהאנגען איבער מיין לעבען ווי א שאָטען פון אן אומגליק.

געהען אוועק עטליכע טעג, דערהאַלט איך נאָך א בריוועלע, שרייבט זי אזוי:

„ווערטער הערר פידוואָלינע!

מיט עטליכע טעג צוריק האָב איך אייך געשריבען א בריעף, אין וועלכען איך האָב אייך אויפמערקזאם געמאכט, אז די באציהונגען צווישען אונז זענען אזוי גוט ווי איבערגעריסען. איך פארלאנג נישט, איהר זאָלט קומען צו מיר, אין סעפּעראַט צימער אין נומער 143½ ריווילענסי סטריט, דעם צווייטען פלאָר, לינקס, עלף אויף דער טיר, צווישען זיבען און צעהן יעדען אָוועגד, אחוץ פרייטאָג. איך וויל אויך זאָגען, אז אייער האנדלונג געגען דאמען איז נישט זעהר קיין שעהנע. א מענש ווי איהר, האָט זיך געמעגט באנעמען אביסעל איידעלער און אונטערדריקען זיינע ליידענשאפטען. איך ווייס אז אייער ליעבע צו מיר איז בלויז א קערפּערליכע און נישט

קיין גייסטיגע און דאָס עקעלט מיך. מיט גרוס, רויזענ־האַרץ.

פּ. ס. מיין באַשלוס, אַז איהר זאָלט נישט קומען צו מיר אין מיין סעפּעראַטען צימער, אין נומער 143½ ריווילענסי סטריט, צווייטען פלאָר, לינקס, עלף אויף דער טיר, יעדען טאָג צווישען זיבען און צעהן, אחוץ פרייטאָג איז אַ פּ ע ס ט ע ר און קיין זאַך אין דער וועלט קאָן דאָס נישט איבעראַנדערשען.

אכטונג־פול, דיזעלבע."

איבערגעלעזען דעם דאָזיגען בריעף, האָב איך איהם אַ שליידער געטון פון זיך מיט גרויס כעס, אויסגעשפּיגען עטליכע מאָל, אויסגעדריקט צו דער סטעליע מיין האָפנונג, אַז ז י וועט אין גיכען איבערגעפאָהרען ווערען פון אַן אויטאָמאָביל, אָדער שטאַרבען אַ נאַטירליכען טויט — צום גוטען יאָהר!

ווידער זענען אַוועק עטליכע טעג, איך האָב זיך פאַרנומען מיט מיין אַרבייט און שוין געהאַט אין גאַנצען פאַרגעסען אין דער רויזענהאַרציגער פריילין, ווען איינמאָל — — —

ס'איז געווען אַרום עלף אַ זייגער ביינאַכט, איך בין געזעסען ביי זיך אין צימערל, אָנגעטון אין מיינע סאַמע אינטימסטע קליידער און זיך געמאַכט באַקוועם מיט מיין ליולקע, ווען פלוצים, ז ע ה ר פּלוצים, נאָך פּ ל ו צ י מ ע ר ווי ד אָ ס, האָט זיך געעפענט די טיר און ס'איז אַריינגעקומען מיין פריילין רויזענהאַרץ.

מאַכט זי צו מיר: גוטענאַווענט!

מאַך איך צו איהר: אַ גוט יאָהר. וואָס קאָן איך טון פאַר אייך?

מאַכט זי צו מיר ברוגז'לעך: איהר קאָנט פאַר מיר גאָרנישט נישט טון. אדרבא, וואָס ווייניגער איהר וועט פאַר מיר טון, אַלץ געזונטער וועט זיין פאַר אונז ביידען.

מאַך איך צו איהר: וואָס הייסט?

מאכט זי צו מיר: איהר וועט מיר ערלויבען זיך אוועקצוזעצען אויף אייער בעטעל. עס הייסט גאנץ פשוט, אז איך וויל מיט אייך נישט האָבען קיין עסקים, דערפאר ווייל איך האָב אייך נישט ליעב. מיין הארץ ציהט מיך נישט צו אייך. איך וויים — זאָגט זי — אז ס'איז גרויזאם פון מיר צו רעדען אזוי. אָבער איך קאָן זיך נישט העלפען. איך וויל נישט, אז א מענש זאָל האָבען צוליעב מיר אומזיסטע האָפנונגען. איך מוז אייך זאָגען — איז זי ארויסגעפּאַלען אויף מיר מיטביידע הענט און גענומען וויינען ווי צו סליחות — איך מוז אייך זאָגען, אז פון דעם ערשטען טאָג וואָס איך האָב אייך דערזעהען, זענט איהר מיר נישט געפעלען. בין איך אייך געקומען זאָגען, אז אין מיינע געפיהלען צו אייך איז פאראן עפּיס אַזוינס — האָט זי געזאָגט און מיך פעסט צוגעדרוקט צו זיך — אזוינס וואָס שטויסט אָפּ. וואָס איז נישט סימפּאטיש. און דעריבער בין איך צו'נ'אייך גלייכגילטיג, קאלט און — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

שלום־מאָגאַלאָג: אָה, פרויען, ווער קאָן אייך פאר־שטעהן? ווער קאָן אייך אָפּשאצען? ווער קאָן באגריי־פען אייערע וועגען, א גאָט?

אינהאלט:

שנעלע באלמעלאָבעס	זייט	5
די עסטאבאנאניסטען	"	11
א אידישע טבע	"	17
צווייערליי מעטאָדען	"	24
דער גרויסער געשעפטסמאן	"	29
רואינירט דורך סוקסעס	"	37
אויפגעגעסען א ביזנעס	"	43
איך — אלס ביישפיעל	"	48
איך אלס ווידערקול	"	55
דער רעגעלמעסיגער חלש'ער	"	59
א ברויטגעבער	"	64
א זויבערער רעסטאָראן	"	69
נאָטוס און פראָטוס	"	74
די גראשיציאָנער	"	80
פרעזענטען	"	86
מיין ערשטער דעפאָזיט	"	98
א משפחה־פעהלער	"	91
מע וואָלט געקאָנט לעבען, נאָר מע לאָזט נישט	"	95
גיב איהם פינפערלעך	"	105
ת'נ'צ'ב'ה	"	109
מזל דארף מען האָבען	"	112
קרקע	"	120
דער קונצענמאכער	"	126
מאדאם פארפאציא	"	130
טאָפּעלטע קאָנקורענץ	"	139
די מיטעלמעסיגקייט פון קליין און גרויס	"	143
צווייערליי מאָראלען	"	147
פרויליין רויזענהארץ	"	151

אלע אנגליציזמען פארטייטשט — זעהט די
בײלאגע צום זעקסטען בוך פון משה נאדיר'ס
שריפטען.

פארלאג „ווערבע“.